

Norman G. Finkelstein

HOLOKAUSTI- TÖÖSTUS

**Kes ja mil viisil lõikab kasumeid
juutide kannatustest**

Lihula 2005

Tõlge on tehtud raamatu venekeelsest väljaandest:

Норман Дж. ФИНКЕЛЬШТУЙН

ИНДУСТРИЯ ХОЛОКОСТА

© Russkii Vestnik, Moskva 2002

© Tõlge Tiito Himma, 2005

ISBN

Tallinn 2005

SISUKORD

Kirjastaja saatesõna	
Tänuavaldus	
Sissejuhatus	
Esimene peatükk.	
Kuidas holokaustiga raha kokku aetakse	
Teine peatükk.	
Sulid, äritsejad ja ajalugu	
Kolmas peatükk.	
Topeltnaksustamine	
Kokkuvõte	
Aktuaalsed lisad saksakeelsele väljaandele	
Järeلسõna asemel.	
Thomas Spangi vestlus Norman Finkelsteiniga	
Märkused ja viited	

SAATESÕNA

Viimastel aastatel, kui Eesti on saanud Lääne kaitse- ja majandusstruktuuride liikmeks, on paiskunud ootamatu jõulisusega meie ellu holokaustiteematika. Ameerika saatkonna “soovitusel” viidi 2002. aastal tollase Reformierakonna-Keskerakonna valitsuse poolt sisse holokaustipäeva tähistamine. Meie ajalooõpetajaid viiakse Iisraeli, kus neile õpetatakse, kuidas tuleb eesti kooliõpilastele selgitada Teise maailmasõja sündmusi, mille peasündmuseks on loomulikult juutide *holocaust*. Eesti ajaloolasi mõjutatakse, et uuesti tuleks ümber kirjutada Eesti ajalugu, kuna mõne rahvusgrupi (juutide) ajaloost on kirjutatud ebapiisavalt. Aeg-ajalt terroriseerib Eesti üldsust Simon Wiesenthali Keskuse holokaustitöösturist aktivist Efraim Zuroff, nõudes luuludel põhinevate süüdistuste alusel Eesti kodanike juuditapu eest kohtu alla andmist. Sionistlike organisatsioonide *Anti-Defamation League*, *American Jewish Congress* jt survele pani Eesti valitsus 2004. aastal toime Lihula monumendiröövi, kuna Saksa mundris sõjamehe bareljeef mõnitavat holokausti ohvreid jne, jne.

New Yorgi ülikooli endise politoloogiaõppejõu Norman G. Finkelsteini raamat “Holokaustitööstus” kutsus kohe selle ilmumisel esile teravad rünnakud autori vastu. Väga mõjukate USA sionistlike organisatsioonide juhid, kel kombeks mittejuutidest kriitikuid antisemiitideks tembeldada, tituleerisid oma suguvennast paljastaja “vastikuks roomajaks” ja “enesevihkajaks”. Saksakeene raamatu tõlge ilmus suurte kärbetega, kuna mõjukate juudiorganisatsioonide juhid arvasid, et raamat “valab vett antisemitismi veskile”. “Holokaustitööstuse” prantsuskeelse väljaande kirjastajate vastu algatati kohtuasi, kuna raamat eitavat holokausti. Ka Inglismaal ilmunud “Holokaustitööstus” pälvis sealsete sionistide vihapurske.

Raamat, mida lugeja käes hoiab, väärilib ilmselt teisiti sõnastatud pealkirja, kuna autor kirjutab oma teoses, et “viimastel aastatel on holokaustitööstus muutunud väljapressimisäriks”. Paraku ei tegele

ükski tööstusaru väljapressimisega – see on pigem maffia mängumaa. Seega oleks raamatut õigem pealkirjastada “Holokaustimaffia”.

Norman G. Finkelstein paljastab oma teoses kaht peamist holokaustireligiooni dogmat: teesi juutide vastu suunatud holokausti unikaalsusest ja Teise maailmasõja aegse juuditapu kujutamist mittejuutide palju sajandeid kestnud täiesti irratsionaalse juudiviha kulminatsioonina. Holokausti unikaalsust võrdleb Finkelstein “intellektuaalse terrorismiga”, kuna naiteks Dresdeni pommitamisel hukkunud 300-400 tuhande ohvri meenutamine võrdub “holokausti eitamisega”; armeenlaste genotsiidi meenutamine on tabuteema, sest armeenlased ei tohi konkureerida juutidega, kuna juudirahvas on ainus ohvirahvas; ammugi ei tohi juute võrrelda kuus miljonit inimest 1932.-33. aastal kunstliku näljahäda ajal kaotanud ukraina rahvaga – sest juudid süüdistavad ukrainlasi Bogdan Hmelnitski ülestõusu ajal korraldatud juuditapus. “Nõue tunnistada holokausti erakordsust võrdub nõudega tunnistada juutide erakordsust. Mitte see, et juudid kannatasid, vaid see, et kannatasid juudid, muudab holokausti erakordseks. Holokaust on erakordne, sest juudid on erakordsed,” resümeerib Finkelstein holokaustitöösturite teesi. Teise dogma pörmustab Norman Finkelstein mürgise kommentaariga: “Kui terve maailm tahab tõesti hävitada juute, siis on tõeline ime, et nad on elus ja isegi ei nälg, erinevalt enamikust maailma rahvastest.”

“Holokaustitööstus” paljastab juudiorganisatsioonide väljapressimisele tuginevat kampaaniat Šveitsi pankade, saksa töösturite ja Ida-Euroopa riikide vastu. Arvudega manipulatsiooni tulemusel on kaotajapooleks jäänud holokausti üleelanud lihtsad juudid, kuna eurooplastelt väljapressitud raha on valdavas enamuses läinud sionistlike organisatsioonide pangaarvetele.

Norman G. Finkelstein annab endale selgelt aru, püüdes sellest teadvustada ka kaaskodanikke: kui mingi tegevus tõesti praeguses maailmas külvab antisemitismi, siis on selleks sionistlike holokaustitöösturite väljapressimisele ja aplusele tuginev tegutsemine.

*Kes ja kuidas juutide kannatustest kasu lõikab?
“Mulle näib, et holokausti ei uuritagi, vaid ainult
müüakse.”*

*Rabi Arnold Wolf**

Tänuavaldus

Colin Robinson kirjastusest Verso lõi selle raamatu ideelise kontseptsiooni ja tänu Roan Careyle said mu arutlused lõpliku vormi. Noam Chomsky ja Shifra Stern toetasid mind selle raamatu kirjutamise kõigil etappidel. Jennifer Loewenstein ja Eva Schweitzer kritiseerisid mõningaid mu plaane ja andsid nii oma osa raamatu kujunemisse. Rudolf Baleo toetas mind isiklikult ja kiitis mind. Ma olen kõigile väga tänulik. Nendel lehekülgedel püüdsin ma ustavaks jääda oma vanemate pärandile. Sellepärast pühendan ma raamatu oma kahele vennale, Richardile ja Henryle ning mu vennapojale Davidile.

* Tsitaat on võetud Michael Berenbaumi raamatust “Pärast tragöödiat ja triumfi”, Cambridge, 1990.

SISSEJUHATUS

See raamat kujutab endast holokaustitööstuse anatoomia kirjeldust ja samaaegselt ka süüdistusakti. Järgnevatel lehekülgedel ma tõestan, et HOLOKAUST (sellise kirjutusviisi kohta vaata märkust nr 1) on natside teostatud juutide massilise hävitamise niisugune kujutamine, millele on oma pitseri vajutanud ideoloogia.¹ Ja see, nagu kõik ideoloogiad, on küll nõrgalt, kuid siiski seotud tegelikkusega. HOLOKAUST ei ole meelevaldselt kokku klapitatud, vaid otse vastupidi, vägagi harmooniline konstruktsioon. Selle kesksed dogmad on saanud tähtsate poliitiliste ja klassihuvide toetuspunktideks. HOLOKAUSTIST on saanud praktiliselt asendamatu ideoloogiline relv. Tänu selle kasutamisele on maailma ühel tugevamal sõjalise võimsusega riigil, kus inimõiguste rikkumised tekitavad lihtsalt õudust, olnud võimalik mängida ohver-riigi rolli ja sel kombel on USA enam edukas etniline grupp saanud ohvri staatuse. Selline kaastunnet äratav ohvri roll toob suuri dividende, kindlustab eriti just immuniteedi kriitika vastu kui õiglane see ka poleks. Ma tahaksin lisada, et immuniteedi kasutajad ei suuda vältida kasutamise seotud moraalselt laostumist. Sellest seisukohast lähtudes ei ole Elie Wieseli kui HOLOKAUSTI ametliku tõlgendaja esilekerkimine juhuslik. Positsiooni hõivamisel ei olnud abiks tema humanitaarne tegevus ega ka kirjanduslik anne.² Peaosa mängib Wiesel pigem seetõttu, et ta vankumatult toetab HOLOKAUSTI dogmasid ja teenib sel kombel nende huve, kes dogmade taga seisavad.

Esimese tõuke selle raamatu kirjutamiseks andis mulle Peter Novicki õpetlik-manitsev uurimus "Holokaust Ameerika elus" ("*The Holocaust in American Life*"), mida retsenseerisin ühes inglise kirjandusajakirjas.³ Toona alguse saanud kriitiline dialoog Novickiga kestab edasi järgnevatel lehekülgedel, kus on ka kasutatud

rohkearvilisi viiteid tema uurimusele. “Holokaust Ameerika elus” on pigem provokatsiooniliste hinnangute kogum kui põhjendatud kriitika ja jätkab “mudakülvajate” ameerikalikku edukat traditsiooni. Novick keskendab oma tähelepanu eriti jubedatele seikadele nagu enamik selle suuna autoritest. “Holokaust Ameerika elus” on kirjutatud elavas ja salvavas stiilis, kuid see kriitika ei ulatu juurteni. Raamat sisaldab küll põhimõtteliselt tähtsaid hüpoteese, kuid hädavajalikke lisaküsimusi ei ole esitatud; see ei ole banaalne ega ketserlik, kuid läheb siiski julgelt vastuollu enamuse argipäevaste tõdedega. Raamat kutsus ameerika massimeedias esile palju vastukajaid nagu võiski oodata, kuigi reakstioone oli igasuguseid.

Novicki analüüsi peamiseks objektiks on “meenutus”. Sihuke “meenutus”, mis tänapäeval on saanud elevandiluust tornis istujate inspiratsiooni allikaks ja on kahtlemata kõige armetum termin, mis kunagi üldse on sündinud akadeemilistes kõrgustes. Teinud kohustusliku kummarduse Maurice Halbwachs’ile, näitab Novick, kuidas “kaasaja vajadused” mõjutavad “meenutust holokaustist”. Kunagi oli aeg, kus teisitimõtlejatest intellektuaalid ei lahutanud poliitilisi kategooriaid “võim” ja “huvid” mõistest “ideoloogia”. Tänapäeval pole sellest järele jäänud midagi peale kokkuleplasliku ja depolitiseeritud “soovide” ja “meenutuste” keele. Novicki toodud tõestused näitavad siiski, kuidas meenutus holokaustist on suures osas varjatud huvide ideoloogiline produkt. Ehk küll meenutus holokaustist on Novicki arvates tingitud valikust, kuid valik on pahatihti meelevaldne ja ta rõhutab, et see tehakse “arvestades eelistusi ja puudusi, kuid siiski vähimalgi määral mõtlemata tagajärgedele”.⁴ Ent toodud tõestusmaterjal sunnib tegema just vastupidise järelduse.

Minu esmane huvi teema vastu, kuidas natsid juute hävitasid, tekkis isiklikel põhjustel. Mu isa ja ema jäid Varssavi getos ning natslikes koonduslaagrites ellu, kuid kõik ülejäänud pereliikmed hukkusid. Minu esimene mälestus sellest, kui seda üldse kõlbab sellelaadsete mälestuste hulka sobitada, kuidas natsid massiliselt juute hävitasid, on mu ema nägu, kes nagu lummatult jälgis televiisorist Adolf Eichmanni kohtuprotsessi (1961. aastal), kui ma koolist koju jõudsin. Kuigi ema oli koonduslaagrist pääsenud küll kõigest kuusteist aastat enne kohtuprotsessi, olid mu vanemad minu arusaama järgi toonastest sündmustest eraldatud ületamatu

kuristikuga. Toa seinal rippusid mu ema perekonnafotod (mu isa perekonnafotod olid sõja ajal kaduma läinud). Ma ei suutnud kunagi lõpuni mõista, mis seob mind oma sugulastega ja veel vähem oskasin ma endale ette kujutada, mis nendega oli juhtunud. Seinal rippusid mu ema õdede, venna ja vanemate fotod, ent ma ei osanud neid pidada oma tädideks, onuks ja vanaisaks ning vanaemaks. Ma mäletan, kuidas ma lapsepõlves lugesin Varssavi geto romantilisi kirjeldusi - John Hersey "Müüri" ("The Wall") ja Leon Urise "Miil 18" ("Mila 18"). (Mu ema kurtis kord, et süvenenud "Müüri" lugemisse oli ta teel tööle mööda sõitnud metroojaamast, kus pidi maha minema.) Kuidas ma ka ei püüdnud, ei õnnestunud mul kas või hetkekski sooritada ettekujutatavat hüpet üle asjade, mis sidus mu vanemate argielu tolle minevikuga. Tõtt öelda ei suuda ma siiani seda teha.

Siiski, on olemas veel üks palju tähtsam asjaolu. Kui arvestamata jätta viirastuste kohalolu toa seinal, ei suuda ma meenutada, et natside teostatud juutide massilise hävitamise lugu oleks mingilgi määral häirinud mu lapsepõlve. Asi seisnes peamiselt selles, et väljaspool mu pereringi, näis nii, ei tundud selle vastu huvi. Mu lapsepõlvesõbrad lugesid palju päevasündmuste kohta ja arutasid neid tormakalt, kuid tõtt öelda ei suuda ma meenutada ainsatki oma sõpra (või vanemate sõpra), kes oleksid kas või kordki minult pärinud, mida olid üle elanud mu ema ja isa. See ei olnud lugupidav vaikimine, pigem siiski ükskõiksus. Selle valguses saan ma üksnes skeptiliselt õlgu kehitada õudustevoogude puhul, mida järgnevat aastakümnete jooksul kosunud holokaustitööstus on esile mananud.

Asjaolu, et Ameerika juudid on äkki "avastanud" natside sooritatud juutide massilise hävitamise fakti, tundub mulle sageli veelgi halvem kui unustamine. Tõepoolest, mu vanemad meenusid oma kannatusi ainult omavahel, nad ei kisendanud sellest avalikult, kas see siis ei olegi parem, kui praegune jultunud spekuleerimine juutide kannatustega? Seni, kuni juutide massilisest hävitamisest tehti holokaust, oli avaldatud vaid üksikuid selleteemalisi teaduslikke uurimusi, näiteks Raul Hilbergi "Euroopa juutide hävitamine" ("The Destruction of the European Jews") ja mälestusteraamatud nagu Viktor Frankli "Inimene otsib mõtet" ("Man's Search for Meaning") ja Ella Lingens-Reineri "Hirmu vangid" ("Prisoners of Fear").⁵ Selline vääriskivide tagasihoidlik kogu on parem kui

makulatuuriuputus, mis nüüd täidab raamatukogude ja raamatu-kaupluste riuleid.

Ehk küll mu vanemad kuni surmani elasid iga päev uuesti üle oma minevikku, kaotasid nad elu viimastel aastatel huvi holokausti kui avaliku etenduse vastu. Üks mu isa vanadest sõpradest, kes temaga koos oli Auschwitzis (Oswiecimis) olnud, tunnistas vasakpoolseid veendumusi ja näis äraostmatu idealistina, keeldus pärast sõda põhimõtteliselt sakslaste pakutud kahju hüvitamisest. Siis sai temast Iisraeli holokausti memoriaali *Yad Vashem* juht. Korduvalt ja ilmse peetumusega tunnistas mu isa viimaks, et holokaustitööstus on ära rikkunud isegi selle mehe ja ta on hakanud oma veendumusi kohandama asjaoludega, mida pakuvad võim ja kasum. Kui HOLOKAUSTI kujutamine hakkas võtma üha absurdsemaid vorme, meeldis mu emale ironiliselt tsiteerida Henry Fordi: "Ajalugu on jama." "Holokausti üleelanute" jutustused – kõik nad olid olnud koonduslaagrite vangid ja justkui vastupanuliikumise kangelased – olid meie koduste naljade lemmikteemaks. John Stuart Mill oli juba ammu öeldnud, et tõesed, mille küsitavust pidevalt ei kontrollita, "lakkavad viimaks olemast tõesed, sest utreerimine teeb neist iseenda vastandid".

Mu vanemad tundsid sageli huvi, miks natsliku genotsiidi ajaloo võltsimine ja spekulatsioon sel teemal minus nõrdimuse esile kutsub. Peamine põhjus seisneb asjaolus, et seda tehakse Iisraeli riigi väärpoliitika ja selle poliitika ameeriklastest toetajate õigustamiseks. Siiski on mul ka isiklik motiiv. Ma tahan säilitada mälestuse tagakiusamistest, mis said osaks mu perekonnale. Praegune holokaustitööstuse kampaania on suunatud sellele, et "holokausti puudustkannatavate ohvrite" nimel Euroopast raha välja pigistada ja viib ohvrite piinad moraalses mõttes mängurite tasandile, kes on kaotanud varanduse Monte Carlo kasiinos. Hoolimata siiski minu isiklikust motiivist, peame me täies mahus säilitama mälestuse ajaloolistest sündmustest, me peame selle nimel võitlema. Käesoleva raamatu viimastel lehekülgedel ma eeldan, et õppides tundma natside toime pandud juutide massilist hävitamist, võime me teada saada üht-teist mitte üksi sakslaste ja mittejuutide, vaid meie kõigi kohta. Ent kui me tõepoolest tahame midagi õppida juutide massilisest hävitamisest, peame me minu arvates pisendama selle sündmuse füüsilisi mastaape ja rõhutama selle moraalsel tähendust. Kulutatakse suuri

ühiskondlikke ja eravahendeid selleks, et jäädvustada natsliku genotsiidi ohvrite mälestust. Saavutatud tulemusel ei ole tavaliselt mingit väärtust, sest teenib juutide ülistamist, kuid ei meenuta nende kannatusi. Meie südamed on juba ammu lakanud tajumast ülejäänud inimkonna kannatusi. Kõige tähtsam õppetund, mille ma sain emalt kui saatesõnad ellu, seisneb selles, et mitte kunagi ta ei öelnud: "Sa ei pea võrdlema." Mu ema võrdles alati. Kahtlemata tuleb arvestada ajaloolisi erinevusi. Ent kui moraalselt eristatakse "meie" kannatusi "teiste" kannatustest, saab moraalist fars. Platon ütles: "Ei ole võimalik võrrelda kahte inimest hädas ja kinnitada, et üks on teisest õnnelikum." Afro-ameeriklaste, vietnamlaste ja palestiinlaste kannatuste vaatevinklist nähtuna oli mu ema kreedoks: "Me kõik oleme holokausti ohvrid."

Norman G. Finkelstein, New York, aprill 2000.

Esimene peatükk

KUIDAS HOLOKAUSTIGA RAHA KOKKU AETAkse

Kahe aasta eest toimunud meeldejäeva usutluse ajal ütles Gore Vidal toleaegsele Ameerika Juudi Komitee (*American Jewish Committee*) ajakirja “*Commentary*” väljaandjale Norman Podhoretzile, et ta ei ole ameeriklane.¹ Tõestuseks tõi ta ära fakti, et Podhoretz pöörab vähem tähelepanu Põhja ja Lõuna vahelisele kodusõjale, “hiigelsuurele traagilisele sündmusele, mille kaja kaigub meie riigis veel tänapäevalgi”, kui juutide püüdlustele. Podhoretz oli siiski parem ameeriklane kui tema süüdistaja, sest “sõda juutide vastu” mängib Ameerika kultuurielus palju tähtsamat rolli kui sõda Ameerika osariikide vahel. Kõrgkoolide professorid võivad olla tunnistajaks, et palju rohkem üliõpilasi oskavad õigesti ära öelda juutide natside poolt massilise hävitamise aja ja nimetada tapetute arvu, kui seda osatakse Põhja ja Lõuna vahelise kodusõja puhul. Tõepoolest, juutide massiline hävitamine natside poolt on peaaegu ainus ajaloosündmus, millest praegu räägitakse õppetöö ajal ülikoolides. Küsitlused näitavad, et palju rohkem ameeriklasi oskab täpselt dateerida holokausti kui kallaletungi Pearl Harbourile või Jaapanile aatomipommi heitmist.

Ent veel hiljaaegu ei mänginud natside toime pandud juutide massiline hävitamine Ameerika elus peaaegu mingit rolli. Teise maailmasõja lõpu ja 1960-ndate aastate teise poole vahelisel ajal puudutasid vaid vähesed raamatud ja filmid seda teemat. Seda ainet käsitles USA kõrgkoolides vaid üks õppeseminar.² Kui Hannah Arendt avaldas 1963. aastal oma raamatu “Eichmann Jeruusalemmas” (*Eichmann in Jerusalem*), sai ta viidata vaid kahele

ingliseelsele teaduslikule uurimusele: Gerald Reitlingeri “Löplik lahendus” (“*The Final Solution*”) ja Raul Hilbergi “Euroopa juutide hävitamine” (“*The Destruction of the European Jews*”).³ Siis oli Hilbergi suurepärane töö just äsja ilmunud. Tema teaduslik juhendaja Columbia ülikoolis Saksamaa juutidest pärinev Franz Neumann soovitas tal tungivalt sel teemal kirjutamisest loobuda (“Te hävitate oma tuleviku!”) ja mitte ükski ülikooli või avalik kirjastus ei tahtnud valminud käsikirja avaldada. Kui siis “Euroopa juutide hävitamine” viimaks ilmus, kutsus see esile vaid üksikuid ja peamiselt kriitilisi vastukajaid.⁴

Mitte üksi kõik ameeriklased, vaid ka Euroopa intellektuaalid pühendasid natside toime pandud juutide “massilisele hävitamisele” vähe tähelepanu. 1957. aastal teatas sotsioloog Nathan Glazer autoriteetses uurimuses, et natside löplik lahendus (nagu ka Iisraeli riik) “mõjutab Ameerika juutide vaimuelu imestamapanevalt vähe”. Ajakirja “*Commentary*” 1961. aastal korraldatud sümposiumil, mille teemaks oli “Juutlus ja noored intellektuaalid”, rõhutasid kolmekümne ühe esineja hulgast vaid kaks selles raamatus käsitletava teema tähtsust. Ümarlauavestlusel teemal “Minu juutlik eneseteadvus”, kuhu ajakiri “*Judaism*”⁵ kutsus kakskümmend üks usklikku juuti, langes see teema arutlusaluste teemade hulgast peaaegu täielikult välja. USA-s ei olnud mälestusmärke ega korraldatud üritusi natside toime pandud juutide massilise hävitamise mälestamiseks. Vastupidi, juutide tähtsamad organisatsioonid olid niisuguste ürituste korraldamise vastu. Jääb üle üksnes küsida: miks?

Pidevalt oli käibel seletus, et juudid on natside teostatud massilisest hävitustööst traumeeritud ja püüavad mälestust sellest alla suruda. Tegelikult ei ole olemas ühtegi tõendit, mis kinnitaks niisugust järeldust. Kahtlemata ei soovinud toona (ja ka järgnevatel aastatel) paljud ellujäänud mineviku sündmustest rääkida. Ja vastupidi, paljud siiski soovisid rääkida ning kasutasid ära iga avanenud võimaluse.⁶ Probleem oli selles, et ameeriklased ei soovinud kuulata.

Ühiskonna vaikimise tegelikku põhjust juutide hävitamisest natside poolt tuleks otsida Ameerika juutide juhtide konformistlikust poliitikast ja USA sõjajärgsete aastate poliitilisest kliimast. Nii sise- kui ka välispoliitilistes küsimustes oli Ameerika juutide eliidi⁷ käitumine

kooskõlas USA ametliku poliitikaga. See kergendas seatud eesmärkide saavutamist nagu näiteks assimilatsioon ja pääs võimule. “Külma sõja” algusest peale võtsid sellest osa enamik juutide organisatsioonid. Ameerika juutide eliit “unustas” juutide massilise hävitamise natside poolt, sest Saksamaa, 1949. aastast Lääne-Saksamaa, sai ameeriklaste peamiseks sõjajärgseks liitlaseks konfrontatsioonis USA ja NSVL vahel. Ei olnud kasulik minevikku ilmalalguse kätte kiskuda, see oleks olukorra keerukamaks teinud.

Tühiste reservatsioonidega (mis õige pea tühistati) nõustusid Ameerika juutide tähtsamad organisatsioonid asjaoluga, et USA toetab jälle relvastatud ja veidi denatsifitseeritud Saksamaad. Kartes, et “Ameerika juutide mis tahes organiseeritud opositsioon uue välispoliitika ja muutunud strateegiliste lähenemisviiside suhtes isoleerib neid mittejuudi enamusest ja seab ohtu nende sõjajärgsed saavutused siseriigis”, hakkas Ameerika Juutide Komitee (AJK) esimesena nende organisatsioonide seast propageerima Lääne-Saksamaa Lääneriikide liitu kaasamise eeliseid. Proisionistlik Ülemaailme Juutide Kongress (*World Jewish Congress*) ja selle Ameerika filiaal lõpetasid vastuseisu pärast seda, kui 1950-ndate aastate alguses kirjutati Saksamaaga alla kahjude heastamise kokkulepe, aga esimesena tähtsamate juudiorganisatsioonide hulgast saatis Laimuvastane Liiga (*Anti-Defamation League*) 1954. aastal delegatsiooni Lääne-Saksamaale. Käsikäes Bonni valitsusega tehti koostööd, et tõkestada “saksavastast lainet” juutide seas.⁸

“Lõplik lahendus” oli veel ühel põhjusel tabu Ameerika juudi eliidile. Vasakpoolsed poliitilises isolatsioonis juudid, kes olid vastu külma sõja põhjustatud kokkuleppele Lääne-Saksamaaga Nõukogude Liidu vastu, ei lõpetanud selle kokkuleppe ründamist. Sellepärast vaadeldi natside toime pandud juutide massilise hävitamise meenutamist kui kommunistlikku propagandat. Kuna juudid samastasid end stereotüüpselt vasakpoolsetega – ja tõepoolest, 1948. aastal kogus progressiivne presidendikandidaat Henry Wallace kolmandiku häältest juudi valijatelt – ei kohkunud Ameerika juudi eliit tagasi selle ees, et tuua juutidest kaasmaalased ohvriks antikommunismi altarile. AJK ja Laimuvastane Liiga (LVL) andsid võimude käsutusse oma dokumendid niinimetatud õõnestava elemendi kohta juutide hulgas ja osalesid sedaviisi aktiivselt

McCarthy-aegses nõiajahis. AJK kiitis heaks Rosenbergide surmaotsuse⁹, aga organisatsiooni igakuine ajakiri "*Commentary*" selgitas juhtkirjas, et nad ei olegi tõelised juudid.

Hirmust, et neid võidakse seostada USA ja välismaa vasakpoolsetega, keeldusid juutide konformistlikud organisatsioonid koostööst saksa sotsiaaldemokraatidest natsivastastega, aga samuti keeldusid osalemast sakslaste korraldatud boikotis ja avalikes demonstratsioonides endiste natside vastu, kes olid saabunud USA-sse. Teistmoodi käituti saksa tuntud dissidentide nagu näiteks kaheksa aastat natslikes koonduslaagrites viibinud ja üksnes anti-kommunistliku ristikäigu vastu sõna võtnud protestantliku pastori Martin Niemöleri puhul, kes oma külaskäigu ajal USA-sse sai Ameerika juhtivate juutide mõnituste osaliseks. Et antikommunistidena tuntuks saada, astus juudi eliit isegi parempoolsetesse ekstremistlikesse organisatsioonidesse nagu näiteks Üle-Ameerikaline Kommunismivastase Võitluse Konverents (*All-American Conference to Combat Communism*) ja toetas neid rahaliselt. Nad pidasid targemaks vaikida, kui riiki külastasid SS veteranid.

Püüdes USA valitsevale eliidile meeldida ja end juudi vasakpoolsetest eraldada, puudutasid ameerika juudid natside toime pandud juutide massilise hävitamise teemat üksnes ainult ühes kindlas seoses, siis, kui oli vaja laimata NSV Liitu. "Nõukogude judivastane poliitika avab võimalused, mida ei tohi käest lasta," parastatakse ühes Novicku tsiteeritud AJK sisememorandumis, "et tugevdada AJK teatud sisepoliitilise programmi aspekte." Seejuures võrdsustati natside "lõplik lahendus" venelaste antisemitismiga. "Stalin saavutab edu seal, kus Hitlerit tabas ebaõnn," prohveteeris "*Commentary*" süngelt. "Ta kihutab juudid viimaks välja Kesk- ja Ida-Euroopast... Paralleel natsiku hävituspoliitikaga on peaaegu täielik." Ameerika juhtivad juudiorganisatsioonid häbimärgistasid isegi Nõukogude sõjaväe sissetungi Ungarisse 1956. aastal kui "üksnes esimest vahepeatust teel Vene Auschwitzis".¹⁰

Kõik muutus teiseks pärast Araabia-lisraeli sõda 1967. aasta juunis. Arvestades praktiliselt kõiki andmeid, sai holokaust alles pärast seda konflikti Ameerika juutide elu koostisosaks.¹¹ Niisugust evolutsiooni selgitatakse tavaliselt sedaviisi: lisraeli täielik isoleeritus ja kaitsetus juunisõja aegu kutsus esile mälestuse natside poolt

hävitatud juutidest. Tegelikult ei vasta see analüüs jõudude reaalsele vahekorrale tolleaegses Lähis-Idas ega ka Ameerika juudi eliidi arenevate suhete iseloomule Iisraeli riigiga.

Ameerika juutide peamised organisatsioonid vaikisid sõjajärgsetel aastatel natside toime pandud juutide massilisest hävitamisest, püüdes end kohandada USA eelistustega külma sõja ajal, ja samamoodi kujundasid nad ka oma poliitika Iisraeli riigi suhtes USA eeskujul. Algusest peale oli Ameerika juudi eliidil tõsiseid kahtlusi juudi riigi rajamise suhtes. Peamist rolli mängis siin hirm, et tõseks saavad süüdistused nende topeltlojaalsusest. See mure kasvas, kui külm sõda saavutas oma kõrgpunkti. Juba enne Iisraeli riigi rajamist muretsesid Ameerika juutide liidrid, et selle riigi Ida-Euroopast pärinevad vasakpoolsed juhid võivad ühineda Nõukogude leeriga. Isegi siis, kui nad sionistide algatatud riigi rajamise kampaania võtsid oma südameasjaks, jälgisid Ameerika juutide organisatsioonid tähelepanelikult signaale Washingtonist ja mugandasid end nende järgi. Tegelikult toetas AJK Iisraeli riigi rajamist ennekõike hirmust, et sellega võivad kaasned negatiivsed sisepoliitilised tagajärjed juutidele, kui Euroopa juudid ei suuda seal kiiresti juurduda.¹² Kuigi Iisrael varsti pärast riigi rajamist ühines Lääneriikide leeriga, säilitasid paljud nii valitsusse kuuluvad kui ka valitsusvälised Iisraellased sümpaatia Nõukogude Liidu vastu. Ameerika juutide liidrid distantseerusid Iisraelist nagu seda võiski ette näha.

Alates riigi rajamisest 1948. aastal kuni 1967. aasta juunisõjani ei olnud Iisraelil otsustavat rolli Ameerika strateegilistes plaanides. Ajal, kui Palestiina juutide juhid valmistusid Iisraeli riiki välja kuulutama, president Truman kahtles ja kaalus ühelt poolt sisepoliitilisi aspekte (juudi rahvusest valijate hääl), aga teiselt poolt Riigidepartemangu hoiatusi (juutide riigi toetamine tõukab eemale Araabia maailma). Et kindlustada USA huvisid Lähis-Idas, balansseeris Eisenhoweri valitsus Iisraeli ja Araabia riikide toetamise vahel, kuid kaldus rohkem siiski araablaste poole.

Poliitilistes küsimustes saavutasid Iisraellaste pidevad konfliktid USA-ga apogee 1956. aastal, kui Iisrael, Inglismaa ja Prantsusmaa alustasid sõjategevust Egiptuse natsionalistliku liidri Gamal Abdel Nasseriga vastu. Kuigi Iisraeli kiire võit ja Siinai poolsaare annekteerimine äratasid üldist tähelepanu riigi strateegilise potentsiaali vastu, jäi

riik USA jaoks vaid üheks paljudest regionaalse huvi punktidest. Seetõttu sundis president Eisenhower lisraeli täielikult ja praktiliselt tingimusteta lahkuma Siinai poolsaarelt. Teatud ajani toetasid Ameerika juutide liidrid selle kriisi ajal lisraeli jõupingutusi ameeriklastele vastu seista, kuid viimaks, nagu meenutab Arthur Hertzberg, "pidasid nad õigemaks soovitada lisraelile parem kuuletuda Eisenhowerile, kui jätta USA presidendi soovid arvestamata".¹³

Jäänud küll perioodiliste ligemisearmastuse hoogude objektiks, kadus Iisrael varsti pärast riigi rajamist Ameerika juutide vaateväljast. Ameerika juutidele ei olnud Iisraelil faktiliselt mingit tähtsust. Oma uurimuses kirjutas Nathan Glazer 1957. aastal, et Iisrael "mõjutab imestamapanevalt vähe Ameerika juutide riigisisest elu".¹⁴ Ameerika sionistliku organisatsiooni liikmete arv langes paarisajalt tuhandelt 1948. aastal paarikümne tuhande liikmeni 1960. aastatel. 1967. aasta juunisõja eel vaid üks kahekümnest Ameerika juudist vaevus kaaluma Iisraeli küllastamist. Pärast Eisenhoweri valimist teiseks ametiajaks 1956. aastal, kohe pärast seda, kui ta sundis Iisraeli alandavale taganemisele Siinai poolsaarelt, kasvas selletagi tähelepanuväärne juutide toetus presidendile veelgi. Eichmanni röövimise eest 1960-ndate alguses mõistis osa juudi ideolooge Iisraeli isegi hukka, näiteks AJK endine esimees Joseph Proskauer, Harvardi ülikooli ajaloolane Oscar Handlin ja juutide omanduses olev ajaleht "*The Washington Post*". "Eichmanni röövimine," arvas Erich Fromm, "on täpselt samasugune ebaseaduslik akt nagu need, milles olid süüdi natsid."¹⁵

Ameerika kogu poliitilise spektri juudi intellektuaalid olid eriti ükskõiksed Iisraeli saatuse vastu. Iisraeli peaaegu ei mainitud juudi 1960. aastate vasakliberaalsel areenil.¹⁶ Vahetult enne juunisõda korraldas AJK sümposiumi teemal "Juudi omapära siin ja praegu". Vaid kolm kolmekümne ühest osavõtjast - "juudi kogukonna parimatest ajudest" – mainisid Iisraeli, aga kaks neist selleks, et Iisraeli tähtsust pisendada.¹⁷ Saatuse ironia: tuntud juudi intellektuaalidest, kes kuni 1967. aasta juunini hoidsid sidet Iisraeliga, olid ainsad just Hannah Arendt ja Noam Chomsky.¹⁸

Siis puhkes juunisõda. USA-le avaldas muljet Iisraeli suurepärase jõu demonstratsioon ja nad otsustasid riigi lülitada oma strateegiliste valduste hulka. (Veel enne juunisõda hakkas USA

ettevaatlikult kalduma israeli poole, kui Egiptuse ja Süüria valitsused 1960-ndate keskel asusid ellu viima iseseisvamat kurssi.) Sõjaline ja majanduslik abi hakkas voolama jõena, kui israelist sai Ameerika riigi asetäitja Lähis-Idas.

Israeli allutamine USA võimule oli Ameerika juudi eliidile hiilgav leid. Sionism tekkis eeldusest, et assimilatsioon on vaimne viirastus ja juutidesse suhtutakse alati kui potentsiaalselt ebalojaalsetesse võõramaalastesse. Sionistid püüdsid juutidele rajada kodumaa, et seda vastuolu ületada. Tegelikult probleem pärast israeli riigi rajamist teravnes veelgi enam, igatahes diasporaa juutidele – etteheide topeltlojaalsuses sai sel kombel oma ajastatud väljundi. Paradoksaalne, kuid pärast 1967. aastat soodustas israeli olemasolu assimilatsiooni USAs: nüüd olid juudid rindel ja kaitsesid Ameerikat – õigupoolest “lääne kultuuri” mahajäänud Araabia hordide eest. Kui kuni 1967. aastani kujutas israel endast õudset topeltlojaalsuse viirastust, siis nüüd sai sellest ülilojaalsuse garantii. Lõppude lõpuks, ega siis ameeriklased võidelnud ja langenud USA huvide eest, ikka iisraellased. Erinevalt Ameerika sõduritest Vietnaxis ei lubanud israeli võitlejad end kolmanda maailma ninatarkadel alandada.¹⁹

Seoses sellega avastas Ameerika juudi eliit enda jaoks ootamatult israeli. Pärast 1967. aasta sõda võis pühitseda israeli sõjalisi võite, sest riik oli pööranud oma relvad õiges suunas – Ameerika vaenlaste vastu. Riigi sõjaline potentsiaal võis isegi soodustada pääsu Ameerika võimu sisemisse ringi. Kui varem sai juudi eliit välja käia üksnes paar juudi õõnestava elemendi nimekirja, siis nüüd langes neile sülle Ameerika loomuliku partneri roll selle uusima strateegilise tõkke juures. Teisejärgulisest rollist kerkisid nad külma sõja draama esimeste osatäitjate hulka. Israelist sai Ameerika juutidele samasugune strateegiline tõke nagu USA-legi.

Oma lühikeses eluloos, mis ilmus veidi enne juunisõda, meenutab Norman Podhoretz kergemeelselt oma viibimist Valges Majas ametlikult lõunal, kus “paljud kutsututest ilmselgelt olid endast väljas õnnest, et nad siin olid”.²⁰ Kuigi ta juba siis oli Ameerika juutide juhtiva ajakirja “*Commentary*” väljaandja, sisaldavad tema mälestused vaid põgusaid viiteid israelile. Mida oli israelil pakkuda auahnele juudile? Memuaaride palju hilisemas köites kirjutab Podhoretz, et pärast 1967. aasta sõda sai israelist “Ameerika juutide religioon”.²¹

Saanud Iisraeli tuntud pooldajaks, võis Podhoretz nüüd kiidelda mitte üksi sellega, et oli Valges Majas lõunastanud, vaid isegi sellega, et on isiklikult kohtunud presidendiga ja arutanud temaga rahvuslikke huve.

Pärast juunisõda tegutsesid Ameerika juudiorganisatsioonid väsimatult Ameerika-Iisraeli liidu tugevdamise nimel. Nii osales LVL suuremastaabilises spioonioperatsioonis USA-s koos Iisraeli ja Lõuna-Aafrika salateenistusega.²² Pärast 1967. aastat suurenes ajalehes "*The New York Times*" märgatavalt Iisraeli käsitlevate publikatsioonide maht. Vastavalt ajalehe indeksile võtsid Iisraeli käsitlevad materjalid aastatel 1955-65 enda alla veerge üldpikkusega 60 tolli, aga 1975. aastal kasvas see pikkus 260 tollile. "Kui ma tahan turgutada oma enesetunnet, siis loen artikleid Iisraelist "*The New York Times'is*," kirjutas Elie Wiesel 1973. aastal.²³ Paljud Ameerika juutide juhtivad intellektuaalid pöördusid uude religiooni nagu Podhoretzki. Novick räägib, et holokausti puudutava kirjanduse kõige vanem viljeleja Lucy Dawidowicz oli kunagi teravalt kritiseerinud Iisraeli ja arvanud, et riigil ei ole õigust nõuda Saksamaalt kahjude hüvitamist, sest vastutab ise palestiinlaste väljakihutamise eest. "Moraal ei tohi olla nii paindlik," teatas ta 1953. aastal. Ent kohe pärast juunisõda sai Dawidowiczist Iisraeli raevukas kaitsja, kergitades riigi "ideaalse juudi üldine paradigma kaasaegses maailmas" tasemele.²⁴

Nende juutide lemmikpoosiks, kes pärast 1967. aastat tundsid end jälle sionistidena, oli selgitada toetust justkui piiramisrõngasse sattunud Iisraelile sellega, et nad ei ole niisugused argpüksid nagu Ameerika juudid holokausti aegu. Tegelikult tegid nad sedasama, mida Ameerika juudi eliit alati on teinud: marssisid ühte jalga Ameerika valitsusega. Haritud kiht oli eriti osav võtma muljetavaldavaid heroilisi poose. Tuletame meelde tuntud vasakliberaalset ühiskonnakriitikut Irving Howe'd. 1956. aastal tema välja antud ajakiri "*Dissent*" mõistis hukka kui "amoraalse" tegevuse kollektiivse agressiooni Egiptuse vastu. Kuigi Iisrael oli faktiliselt üksi, pandi talle süüks "kultuurišovinismi", "oma erilise saatuse pseudomessianistlikku tunnetust" ja "ekspansionismi".²⁵ Aga pärast 1973. aasta oktoobrisõda, kui Ameerika abi Iisraelile jõudis kulminatsioonipunkti, avaldas Howe "hirmust tulvil" isikliku memorandumini justkui isolatsiooni jäänud Iisraelile. Paroodilises stiilis, mis vääricks Woody Allenit, kurtis ta selle üle, et mittejuudi maailm justkui uhkeldaks antisemitismiga, aga isegi

Ülemine Manhattan vaatab Iisraelile viltu ja kõik peale tema on võlutud Maost, Franz Fanonist ja Guevarast.²⁶

See, et Iisraelist oli saanud Ameerika strateegiline eelpost, ei hoidnud kriitikat tagasi. Hoolimata sellest, et Iisrael sai üha suurema rahvusvahelise hukkamõistu osaliseks selle eest, et keeldus sõlmimast lepingut araablastega, tunnistamast ÜRO resolutsiooni ja toetas otseselt Ameerika globaalseid ambitsioone,²⁷ sai Iisrael kriitika osaliseks isegi USA-s. Ameerika tooniandvates ringkondades nõudsid nõndanimetatud arabistid, et kõigi munade paigutamine ühte Iisraeli korvi kahjustab USA rahvuslikke huve nagu seegi, et araabia eliidi arvamust tähele ei panda.

Teised arvasid, et allumine USA valitsusele ja naabruse Araabia riikide territooriumide okupeerimine pole mitte üksi põhimõtteliselt vale samm, vaid see kahjustab ka Iisraeli enda huve. Üha suureneb riigi militariseerimine ja selle veelgi suurem võõrandumine Araabia maailmast. Iisraeli uutele juutidest pooldajatele Ameerikas tähendasid niisugused arutelud ketserlust: sõltumatul Iisraelil, kes elab naabritega rahu, ei ole mingit väärtust; Iisrael, kes orienteerub tendentsidele Araabia maailmas, kes püüdleb sõltumatusele USA-st, oleks katastroof. Vaja oli üksnes Iisraeli sõjamasinat, mis oleks kõige eest tänu võlgu Ameerika jõule – alles siis oleksid USA juutide liidrid saanud esineda Ameerika imperialistlike ambitsioonide kuulutajatena. Nagu ütles Noam Chomsky: neid "Iisraeli pooldajaid" on õigem nimetada "Iisraeli moraalse languse ja lõpliku lagunemise pooldajateks".²⁸

Et kaitsta oma strateegilist tõket, tuli Ameerika juudi eliidile "meelde" holokaust.²⁹ Tavaliselt väidetakse, et eliidi tegevuse põhjuseks oli juunisõja-aegne veendumus, et Iisrael on surmaohus ja nad tundsid hirmu teise holokausti ees. Lähemal vaatlemisel osutub see väide inadekvaatseks.

Tuletame meelde esimest Araabia-Iisraeli sõda. 1948. aastal enne iseseisvuse väljakuulutamist oli oht Palestiina juutidele märksa suurem. "700 000 juuti 27 miljoni araablaste vastu, üks neljakümne vastu," ütles siis David Ben Gurion. USA ühines ÜRO välja kuulutatud embargoga relvasaadetiste lõpetamise kohta regiooni ja sellega suurendas Araabia sõjaväe relvastuse ilmset ülekaalu. Ameerika juute haaras hirm järjekordse natslikus maneeris "lõpliku lahenduse"

ees. AJK kaebas, et Araabia riigid "relvastavad Hitleri käsilast Jeruusalemma muftit, aga samal ajal tugevdab USA embargot relvasaadetistele", ta ennustas "massilisi enesetappe ja Palestiina juutide täielikku hävitamist". Isegi riigisekretär George Marshall ja LKA ennustasid juutidele kaotust sõja korral.³⁰ Kuigi "tegelikult võitis tugevam pool, nagu ütles Benny Morris, ei olnud see Iisraelile sugugi lihtsalt jalutuskäik. Sõja esimestel kuudel 1948. aasta alguses ja eriti pärast iseseisvuse väljakuulutamist mais hindas Haganh' ülemjuhataja Yigael Yadin Iisraeli võimalusi ellu jääda 50:50. Ilma salajaste relvatarneteta Tšehhoslovakkias ehk ei olekski Iisrael ellu jäänud.³¹ Ühe sõja-aasta jooksul kaotas Iisrael langenutena 6000 meest, so 1% elanikonnast. Miks siis juba pärast 1948. aasta sõda ei saanud HOLOKAUST Ameerika juutide elu tähelepanu keskmeks?

Iisrael tõestas kiiresti, et 1967. aastal oli ta juba palju vähem haavatav, kui võitluse aegu iseseisvuse eest. Iisraeli ja Ameerika liidrid teadsid juba ette, et sõjas Araabia riikidega saavutab Iisrael kergesti võidu. See tõde sai kõigile ilmselgeks, kui Iisrael paari päevaga sundis põgenema Araabia naabrite sõjaväe. Novick teatab: "Seoses Ameerika juutide mobiliseerimisega Iisraeli kaitseks räägiti imestamapanevalt vähe holokaustist."³² Alles pärast Iisraeli ülekaalus oleva sõjalise võimsuse demonstratsiooni tekkis holokaustitööstus, mis lõi õitsele Iisraeli võidu ülikindla veendumuse õhkkonnas.³³ Tavalised tõlgendused ei suuda selgitada seda anomaaliat.

Kombeks on saanud väita, et Iisraeli šokeeriv ebaedu Araabia-Iisraeli sõja alguses 1973. aasta oktoobris, riigi märkimisväärsed kaotused selles sõjas ja kasvav rahvusvaheline isolatsioon pärast sõda tugevdas Ameerika juutide muret Iisraeli haavatavuse pärast. Vastavalt sellele nihkusid tähelepanu keskmesse mälestused holokaustist. Novick kirjutab: "Ameerika juutide hulgas... omandas Iisraeli haavatavus ja isoleeritud seisund tasapisi hirmutava sarnasuse Euroopa juutide olukorraga 30 aasta eest... Ameerikas ei saanud see asjaolu mitte üksi holokausti teema avaliku arutelu stiimuliks, vaid arutelu hakkas võtma üha organiseeritumat kuju."³⁴ Ent 1948. aasta sõjas seisis Iisrael kuristikule palju lähemal, riigi kaotused nii suhteliselt kui ka absoluutarvudes olid palju suuremad kui 1973. aastal.

Tõsi, kui arvestamata jätta liit USA-ga, ei olnud Iisraeli rahvusvaheline positsioon 1973. aasta oktoobris just kõige parem. Võrdluseks võiks meenutada 1956. aasta Suessi kanali sõda. Iisrael ja Ameerika organiseeritud juudid kinnitasid justkui oleks Egiptus enne Siiani poolsaarele tungimist ähvardanud Iisraeli olemasolu, aga Iisraeli täielik lahkumine Siinailt oleks kahjustanud Iisraeli elulisi huve ja seadnud küsimärgi alla Iisraeli kui riigi püsijäämise.³⁵ Ent rahvusvaheline üldsus jäi kõigutamatuks. Abba Eban meenutab kurvalt oma hiilgavat esinemist ÜRO Peaassambleel, mida “saatsid tormilised ja kestvad kiiduavaldused, kuid pärast hääletas enamus meie vastu”.³⁶ Sellise konsensuse saavutamisel mängis märkimisväärsel rolli USA. Eisenhower mitte üksi et sundis Iisraeli taganema, vaid USA-s langes ühiskonna toetus Iisraelile “õudselt madalale” (ajaloolase Peter Grose sõnad).³⁷ Risti vastupidi, kohe pärast 1973. aasta sõda andis USA Iisraelile massilist sõjalist abi palju enam, kui nelja eelneva aasta jooksul kokku, aga Ameerika ühiskondlik arvamus toetas kindlalt Iisraeli.³⁸ Just see asjaolu “sai Ameerikas holokausti teema avaliku arutelu stiimuliks”, kuigi Iisraeli riik ei olnud sellises isolatsioonis nagu 1956. aastal.

Tegelikult ei kerkinud holokaustitööstus sündmuste keskmesse seetõttu, et 1973. aasta oktoobris tabas Iisraeli ootamatu kaotus ja see koos tema kui paariariigi seisundiga kutsus esile mälestuse “lõplikust lahendusest”. Pigem veenis Sadati muljetavaldav edu oktoobrisõjas Ameerika poliitilist eliiti ja Iisraeli, et ei tohi kaua venitada Egiptusega diplomaatilise kokkuleppe sõlmimisel ja Iisraeli lahkumisega territooriumilt, mis okupeeriti 1967. aasta juunis. Holokaustitööstus suurendas oma tootlikkust, et parendada Iisraeli positsioone läbirääkimistel. Otsustav asjaolu seisnes selles, et pärast 1973. aasta sõda polnud Iisrael isoleeritud USA-st. Need sündmused arenesid Ameerika-Iisraeli liidu raamides, mis jäi vankumatuks.³⁹ Ajaloolised dokumendid tõestavad veenvalt, et kui Iisrael oleks pärast oktoobrisõda tõepoolest jäänud üksi, ei oleks Ameerika juudid meenutanud natside teostatud juutide massilist hävitamist sugugi rohkem, kui pärast 1948. ja 1956. aasta sõda.

Novick toob ära kaudseid, kuid väheveenvaid selgitusi. Tsiteerides juudi rabisid, kinnitab ta näiteks justkui “oleks kuuepäevane sõda sünnitanud “holokausti ja pääsemise” rahvusliku teoloogia”. Võidu

“valgus” hajutas 1967. aastal natsliku genotsiidi “pimeduse”. “See võit andis Jumalale teise võimaluse.” HOLOKAUST sai astuda Ameerika ellu ainult pärast 1967. aasta juunit, sest “Euroopa juutide hävitamine oli lõppenud ja ehk küll lõpp polnud õnnelik, oli see vähemalt talutav”. Juutide standartsetes selgitustes ei arvata pääsemise otsustavaks hetkeks juunisõda, vaid Iisraeli asutamist. Miks pidi HOLOKAUST ootama teistkordset pääsemist? Novick kinnitab, et “juudi kui sõjasangari kuju” juunisõjas “soodustas nõrkade ja passiivsete ohvrite kliše purunemist, mis varem takistas juutidel arutada holokausti probleemi”.⁴⁰ Mis puudutab kangelaslikkust, siis oli Iisraeli tähetunniks 1948. aasta sõda, aga Moshe Dayani sajatunnine julge ja hiilgav Siinai poolsaare ületamine 1956. aastal ennustas kiiret võitu 1967. aastal. Milleks oli Ameerika juutidele veel vaja juunisõda, et “klišeid purustada”?

Novicku selgitused, kuidas Ameerika juutide eliit muutis natside teostatud juutide massilise hävitamise oma relvaks, ei ole veenev. Selle iseloomustamiseks on allpool ära toodud lõigud tema raamatust:

“Kui Ameerika juutide juhtkond püüdis mõista Iisraeli haavata-vuse ja isolatsiooni põhjusi – ja sel kombel ehk leida vahendeid vastumeetmeteks – jõudis enamik sellise selgituseni: üha enam hajuv mälestus natside kuritegudest juutide vastu, aga samuti uue põlvkonna tulek, kes holokaustist midagi ei tea, on põhjustanud olukorra, kus Iisrael kaotas toetuse, mis tal kunagi oli.

Et Ameerika juutide organisatsioonid ei saanud midagi ette võtta hiljuti tekkinud olukorra muutmiseks Lähis-Idas ja said vaid vähesel määral mõjutada tulevikku, oli neil võimalus tegutseda selle nimel, et elustada mälestusi holokaustist. Sel kombel sai “hajuvast mälestusest” kui seletusest tegevusprogramm.”⁴¹

Miks siis Iisraeli ahistatud olukorra seletus “hajuva mälestusega” pärast 1967. aastat sai enamuse toetuse? See ei olnud ju ilmselgelt tõenäoline. Nii nagu Novick ise tõestab suure hulga dokumentidega, oli toetusel, mis Iisraelil algul oli, vähe ühist “mälestustega natside võimutsemise perioodist”⁴² ja lisaks olid need mälestused hakanud hajuma ammu enne seda, kui Iisrael kaotas rahvusvahelise toetuse. Miks juudi eliit sai “väga vähesel määral mõjutada” Iisraeli tulevikku? Nende käsutuses olid ju suurepäraselt tegutsevad organisatsioonilised struktuurid. Miks “mälestuste elustamine holokaustist” sai

ainukeseks tegevusprogrammiks? Miks ei toetatud rahvusvahelist üldsust, kes nõudis Iisraeli lahkumist pärast juunisõda okupeeritud territooriumidelt, aga ka õiglast ja kauakestvat rahu Iisraeli ja tema Araabia naabrite vahel (ÜRO resolutsioon nr 242)?

Palju kategoorilisem, kuid vähem meelepärane on seletus, et enne 1967. aasta juunit meenutas Ameerika juudi eliit natside teostatud juutide massilist hävitamist ainult neil juhtudel, mis olid poliitiliselt kasulikud. Iisrael, nende uus patroon, lõi Eichmanni protsessi aegu juutide hävitamisest kasumit.⁴³ Näinud, et see on kasulik, hakkasid Ameerika juutide organisatsioonid pärast juunisõda ekspluateerima natside teostatud juutide massilise hävitamise teemat. Pärast ideoloogilist transformeerimist muutus HOLOKAUST (raamatu alguses ma selgitasin, miks kirjutan seda sõna suurte tähtedega) suurepäraseks relvaks, et kaitsta Iisraeli kriitika eest. Edaspidi ma näitan, kuidas seda tehakse. Praegu ma tahaksin tähelepanu juhtida faktile, et Ameerika juudi eliidi jaoks on HOLOKAUSTIL sama funktsioon, mis Iisraelilegi: see on hindamatu trumpäss suurte panustega mängus. Näilikku muret holokausti mälestamise pärast teeseldakse samuti nagu ka muret Iisraeli saatuse pärast.⁴⁴ Just seetõttu andestasid ja kiiresti unustasid Ameerika juutide organisatsioonid Ronald Reagani 1985. aastal Kolmeshohe kalmistul Bitburgis meeltesegaduses tehtud avalduse, et sinna maetud saksa sõdurid (kaasa arvatud SS-vägede sõdurid) “on samasugused natsismi ohvrid nagu koonduslaagrite vangidki”. Üks kõige tuntum organisatsioon, mis tegeleb holokaustiga, Simon Wiesenthali Keskus (*Simon Wiesenthal Centre*), kuulutas Ronald Reagani tema pideva toetuse eest Iisraelile 1988. aastal “aasta humansemaks meheks”, aga 1994. aastal anti talle Iisraeli-meelse LVL poolt autasu nimega “Vabaduse tõrvik” (*Torch of Liberty*).⁴⁵

Seevastu ei andestatud ega unustatud nii kiiresti palju ammusemat auväärse Jessica Jacksoni ütlust, kes 1979. aastal oli mõtlematult prahvatanud, et teda on “jutud holokaustist ära tüüdanud”. Ameerika juudi eliit ei lakanud kunagi ründamast Jacksonit mitte niivõrd tema “antisemiitlike avalduste” pärast, kuivõrd toetuse pärast palestiinlastele (Seymour Martin Lipset ja Earl Raab).⁴⁶ Jacksoni juhtumi puhul mängib oma osa ka lisategur: ta esindab valijate kihti, kellega Ameerika juudi eliit on konfliktis 1960. aastate

lõpust alates. Nende konfliktide käigus on HOLOKAUSTI kasutatud kui võimast ideoloogilist relva.

Ei Iisraeli näiline nõrkus ega isolatsioon, ei hirm holokausti kordumise ees, vaid praktikas tõestatud Iisraeli jõud ja strateegiline liit USA-ga ergutasid juudi eliiti pärast 1967. aasta juunit käivitama holokaustitööstuse masinavärki. Selle järelduse õigsust kinnitab Novick ise, kuigi tahtmatult. Tõestamaks, et Ameerika Iisraeli poliitika määrasid kindlaks riiklikud kaalutlused, mitte mälestus natslikust "lõplikust lahendusest", kirjutab ta: "Kui mälestus holokaustist oli Ameerika juhtkonna teadvuses veel värske – st esimese 25 aasta jooksul pärast Teist maailmasõda – oli Ühendriikide toetus Iisraelile minimaalne... Mitte siis, kui Iisraeli peeti nõrgaks ja haavatavaks, vaid pärast, kui riik kuuepäevase sõja käigus oli tõestanud oma jõudu, lõpetas Ameerika tilkhaaval Iisraeli abistamise ja suunas sinna võimsa abivoolu."⁴⁷ See argument käib samahästi ka Ameerika juudi eliidi kohta.

Holokaustitööstus ammutab jõudu ka sisemistest allikatest. Erinevad tõlgendused viitavad hiljutistele ilmingutele: esiteks "oma omapära teadvustamise poliitika", aga teiseks "ohvri rolli enda kanda võtmise kultuur". Tõepoolest, omapära võib põhineda kindlal ajaloolisel rõhumisel. Vastavalt sellele püüavad juudid leida oma etnilist omapära holokaustis.

Ent kõigist gruppidest, kes pretendeerivad ohvri rollile, sealhulgas neegrid, ladina-ameeriklased, ameerika indiaanlased, naised, homoseksuaalid ja lesbid, ei ole ainult juudid Ameerika ühiskonnas hüljatute hulgas. Tegelikult sai omapära teadvustamise poliitika ja HOLOKAUST levida Ameerika juutide hulgas mitte sellepärast, et nad on ohvrid, vaid just sellepärast, et nad ei ole ohvrid.

USA juudid saavutasid ebatavalise jõu ja võimu, kui pärast Teist maailmasõda langesid põrmuks antisemiitlikud barjäärid. Lipseti ja Raabi andmetel on elanikkonna sissetulek ühe inimese kohta juutide hulgas peaaegu kaks korda suurem kui mittejuutidel; neljakümnest kõige rikkamast ameeriklasest on kuusteist juudid, 40 protsenti Nobeli preemia laureaateid loodus- ja majandusteaduste valdkonnas on juudid, niisamuti 20 protsenti suurte ülikoolide professoritest ning 40 protsenti New Yorgi ja Washingtoni juhtivate advokaadibüroode partneritest. Seda loetelu võiks jätkata.⁴⁸ Juutide hulka kuulumise

teadvustamine ei takista edu, vastupidi, see kindlustab edu. Samamoodi nagu paljud juudid distantseerusid Iisraelist, kuni see oli neile koormaks ja hakkasid jälle sionistideks, kui see omandas väärtuse, distantseerusid nad ka oma etnilisest kuuluvusest, kuni see oli koormaks, ja hakkasid jälle juutideks, kui see oli kasulik.

Ameerika juutide ühiskondlik edu on keskne ja ehk isegi ainus nende kui juutide taasomandatud omapära usu postulaat. Kes siis julgeb veel vastu vaielda, et juudid on "jumala äravalitud" rahvas? Charles Silberman, jälle üks "taassündinud" juut, kirjutab oma raamatus "Üks rahvas. Ameerika juudid ja nende elu täna" ("*A Certain People: American Jews and Their Lives Today*") eksalteeritult temale omases maneeris: "Juudid ei olekski inimesed, kui neil ei oleks etkukjutust oma üleolekust"; "Ameerika juutidel on ülimalt raske alla suruda oma üleoleku tunnet, kuidas nad seda ka ei püüaks". Samas võtmes kirjutab romaanikirjanik Philip Roth, et kõik juudi lapsed ei saa päranduseks seaduste kogu, mitte õpetuste tervikut, mitte keelt ja isegi mitte Jumalat, vaid erilise psühholoogia, mida võib väljendada viie sõnaga: "Juudid on parimad parimate hulgas."⁴⁹ Varsti me näeme, et HOLOKAUST on nende kiidetud edu negatiivne variant, selle eesmärk on kinnitada juutide jumalast äravalitust.

1970-ndatel lakkas antisemitism olemast ameerika elu märkimistvääriv tunnus. Vaatamata sellele hakkasid juutide liidrid tõstma hädakisa, kinnitades nagu ähvardaks Ameerika juute "uue antisemitismi" epideemia.⁵⁰ Väite peamise tõestusena viitas LVL tuntud uurimus Broadway muusikalile "Jeesus Kristus – superstaar" ja ühele kõmulehele, kus naeruvääristati Kissingeri kui "saba liputavat lipitsejat, argpüksi, mühkamit, tallalakkujat, türanni, ninatarka, tigatedat manipulaatorit, usaldust mittevääriivat snoobi ja põhimõttelagedat karjeristi" – minu meelest oli iseloomustus liiga tagasihoidlik.⁵¹

Ameerika juutide organisatsioonid, puhudes lõkkele hüsteeriat "uue antisemitismi laine" ümber, pidasid silmas mitut eesmärki. Nad suurendasid Iisraeli kui viimase pelgupaiga eksisteerimise tähtsust, kui Ameerika juutidele seda vaja peaks minema. Lisaks sundis juudi organisatsioonide hädakisa, kes justkui oleksid võidelnud antisemitismiga, sponsoreid meelsamini avama rahakotte. "Antisemiidi," märkis kord Jean-Paul Sartre, "määrab kindlaks asjaolu, et ta ei suuda elada ilma vaenlaseta, keda ta tahab hävitada."⁵² Lause mõte jääb

alles, kui see peapeale pöörata ja iseloomustada nii juutide organisatsioonide vahel, kes on spetsialiseerunud “juutide kaitsmisele”, seda eriti LVL ja Simon Wiesenthali Keskuse vahel.⁵³ Muuseas, ohud, mis justkui ähvardavat Iisraeli, teenivad sama eesmärki – raha väljapigistamist sponsoritelt. Jõudnud tagasi ringsõidult USA-s, rääkis Iisraeli tuntud ajakirjanik Danny Rubinstein: “Juutide koorekihi paljude liikmete arvates on väga tähtis pidevalt rõhutada välisohtu, mille vastu Iisrael võitleb... Iisraeli on Ameerikas juudi koorekihile vaja üksnes kui Araabia metsiku agressiooni ohvrit. Niisugusele Iisraelile on võimalik leida toetust, sponsoreid, raha... Kõik teavad toetuse ametlikku suurust, mida kogub Ameerikas Iisraeli nimel “Juutide Ühendatud Abipalve” (*United Jewish Appeal*), kuid pool sellest summast ei lähegi Iisraelile, vaid Ameerika juudiorganisatsioonidele. Kas on võimalik veel suurem künism?” Edaspidi me näeme, et holokaustitööstuse spekulatsioon “puudustkannatavate holokausti ohvrite” nimega on uusim ja kõige vastikum sellise künismi ilming.⁵⁴

Peamine põhjus, miks häirekella lüüakse, et hoiatada antisemitismi ohu eest, on hoopis teine. Ameerika juudid, saavutanud suurt edu oma elus, hakkasid poliitiliselt pisitasa kalduma paremale. Kuigi kultuuriküsimustes nagu näiteks seksuaalne moraal ja abordid, jäid nad ikka tsentrist vasakule, aga selles, mis puudutas poliitikat ja majandust, muutusid juudid aina konservatiivsemateks.⁵⁵ Pööret paremale saatis kannapööre suhtumises siseprobleemidesse. Juudid lõpetasid oma endiste vaesema kihi hulgast pärinevate liitlaste huvidega arvestamise ja hakkasid oma vahendeid üha rohkem kasutama ainult juutide vajadustele. See Ameerika juutide uus orientatsioon⁵⁶ leidis väljenduse üha kasvavates pingelistes suhetes juutide ja neegrite vahel. Võidelnud traditsiooniliselt koos neegritega ühiskondlike gruppide diskrimineerimise vastu USA-s, lahkusid paljud juudid 1960. aastate lõpus Kodanikeõiguste Kaitsmise Liidust (*Civil Rights Alliance*) siis, “kui kodanikuõiguste nõudjad kaldusid poliitilisele ja juriidilisele võrdsusele lisaks võitlema ka majandusliku võrdsuse eest”, märgib Jonathan Kaufman. Sama meenutab ka Cheryl Greenberg: “Kui kodanikuõiguste eest võitlemine jõudis Põhja, kus elasid liberaalsed juudid, võttis integratsiooni küsimus teise varjundi.

Nüüd väljendasid juudid oma muret, kasutades seejuures pigem klassi- kui rassiterminoloogiat, ja jooksid äärelinnadesse sama kiiresti nagu valged kristlased, päästes end nähtuse eest, mida nad nimetasid oma koolide ja oma rajooni taseme languseks.” Selle protsessi kulminatsiooniks sai õpetajate pikaajaline streik New Yorgis 1968. aastal, kui õpetajate ametiühing, kus tähtsa koha olid hõivanud juudid, astus välja neegrite kogukonna aktivistide vastu, kes võitlesid kontrolli eest koolides, mille olukord üha viletsamaks muutus. Streigist rääkides meenutatakse sageli sellega kaasnenud antisemitismi kõrvalnähtusi, harvem rassismipuhanguid juutide hulgas (selle ilminguid esines juba enne streiki). Viimasel ajal on juudi publitsistid ja organisatsioonid teinud suuri jõupingutusi, et saavutada vähemuste integratsiooni programmi lõpetamine. AJK, LVL ja Ameerika Juutide Kongress (*American Jewish Congress*), kes kahtlemata väljendasid juutide enamuse tundeid, esinesid näidisprotsessidel Ülemkohtus - DeFunise (1974) ja Allan Bakke (1978) protsess - nende programmide vastu, mis on fikseeritud kohtuistungite protokollides.⁵⁷

Juutide eliit, kaitstes agressiivselt oma grupi- ja klassihuve, nimetavad mis tahes opositsiooni oma neokonservatiivsele poliitikale “antisemiitlikuks” ilminguks. LVL juht Nathan Perlmutter teatas, et Ameerikas varjub “tõeline antisemitism” poliitiliste initsiatiivide taha, mis kahjustavad “juutide huve”, nagu näiteks vähemuste integratsioon, kaitsekulutuste vähendamine ja neoisolatsioonism, aga ka võitlus tuumaenergia kasutamise vastu. Sellesse ritta paigutas ta isegi valimisreformi kolledžites.⁵⁸

Selles ideoloogilises rünnakus on otsustav roll mängida HOLOKAUSTIL. On täiesti ilmselge, et minevikus aset leidnud jälitamise pärast hädaldamise eesmärgiks on kaitsta end kriitika vastu täna. Vähemuste integratsioonile vastutöötamise õigustuseks viitavad juudid isegi mõistele *numerus clausus*, mis piiras mingis ettevõttes, õppeasutuses või elukutses tegelevate inimeste arvu ja mille tõttu nad minevikus ise kannatasid. Lisaks sellele mõistetakse antisemitismi holokausti dogma raamides kui mittejuutide täiesti irratsionaalset juutide vihkamist. Võimalus seletada vaenulikke suhteid mittejuutidega huvide reaalse konfliktiga (sellest tuleb juttu edaspidi) välistatakse juba ette. Seetõttu on viited HOLOKAUSTILE lihtsalt trikk, mille

eesmärk on jätta iga juutide kritiseerimine seadusliku aluseta, sest kriitika põhjuseks saab olla üksnes patoloogiline vihkamine.

HOLOKAUST tuli juudiorganisatsioonidele meelde siis, kui Iisraeli võimsus saavutas kõrgpunkti, ja samal kombel meenutavad nad seda nüüd, kui Ameerika juudid on tõusnud võimu tippu. Seejuures kinnitavad nad valelikult, et teine holokaust ähvardab juute otse täna ja praegu. Tänu sellele saavad Ameerika juudid võtta heroilisi poose ja avaldada argpükslikku survet. Pärast 1967. aasta juunisõda rõhutas Norman Podhoretz juutide otsustavust "kellele tahes vastu seista, kes mis tahes kombel, mis tahes mahus ja mis tahes põhjusel püüab meid kahjustada".⁵⁹ Samamoodi nagu Ühendriikide poolt hambuni relvastatud iisraellased näitavad tõrksatele araablastele kätte nende koha, tahavad Ameerika juudid ka nõrдинud neegritele nende koha kätte näidata.

Koondada kokku kõik, kes kas või mingilgi määral on võimelised end kaitsma: just see on uljuse tegelik põhjus, mida praegu kultiveerivad Ameerika juudiorganisatsioonid.

Teine peatükk

SULID, ÄRITSEJAD JA AJALUGU

“Viited holokaustile,” märgib Iisraeli tuntud autor Boas Evron, “ei kujuta endast midagi muud kui ametlikku propagandistlikku tuupimist, kindlate võtmesõnade vahetpidamatut kordamist ja maailmast vale ettekujutuse loomist. Tegelikult ei ole selle eesmärgiks mineviku mõistmine, vaid olevikuga manipuleerimine.” Holokaust ise ei ole mingi konkreetse poliitilise programmi osa, viitega holokaustile võib motiveerida nii Iisraeli kriitikat kui ka toetust. Ideoloogiliste moonutuste kaudu, väidab Evron, võib “mälestust juutide hävitamisest natside poolt kasutada kui võimast relva Iisraeli juhtkonna ja teiste riikide juutide käes”.¹ Juutide massilisest hävitamisest natside poolt tehti HOLOKAUST.

Konstruksiooni vundamendiks, mille nimeks HOLOKAUST, on kaks kesket dogmat:

1. HOLOKAUST on täiesti unikaalne ajalooline sündmus; 2. HOLOKAUST on mittejuutide irratsionaalse ja igipõlise juutide vihkamise kulminatsioon. Enne 1967. aasta juunisõda ei olnud neil dogmadel mingit rolli avalikes dispuutides ja kuigi neist said HOLOKAUSTIST kirjutatu peamised elemendid, ei esinenud neid siiski esimestes teaduslikes töodes juutide massilisest hävitamisest natside poolt.² Teisest küljest toetuvad need kaks dogmat juutluse ja sionismi tähtsatele iseloomujoontele.

Pärast Teist maailmasõda ei vaadeldud natslikku genotsiidi esialgu kui sündmust, mis puudutas ainult juute ega mitte ka kui ajalooliselt unikaalset sündmust. Just Ameerika juudiorganisatsioonid tegid maksimaalseid jõupingutusi, et kujutada seda kui üleüldist õnnetust. Ent pärast juunisõda pandi natslik “lõplik lahendus” hoopis

teistsugusesse raami. “Esimene ja kõige tähtsam pretensioon ning Ameerika juute eristav tunnus, mille põhjustas 1967. aasta sõda,” meenutab Jacob Neusner, “seisneb selles, et holokaust on unikaalne nähtus, millel ei ole paralleele inimkonna ajaloos.”³ Selgitavas artiklis mõnitab ajaloolane David Stannard “pisikest holokaustitööstust, mis kogu oma energia ja teoloogidest fanaatikute tulisusega seisab juutide kogemuse unikaalsuse kaitsel”.⁴ Aga unikaalsuse dogmal puudub mõte hoopiski.

Abstraktselt võttes on iga ajalooline sündmus unikaalne, sest toimub kindlas ajas ja ruumis. Ja ajaloo igal protsessil on nii erinevaid, kui ka ühiseid jooni teiste ajaloo protsessidega. HOLOKAUSTI puhul on ebatavaline asjaolu, et unikaalsus arvatakse absoluutseks. Millist ajaloolist sündmust võiks sellest vaatevinklist veel nimetada unikaalseks? HOLOKAUSTILE jäetakse ainult selle iseloomulikud jooned, et seda sündmust täiesti erinevasse kategooriasse paigutada. Seejuures ei selgita mitte keegi mitte kunagi, miks paljudel ühistel joontel teiste samalaadsete ajaloo sündmustega ei ole tähtsust.

Kõik holokaustist kirjutanud autorid on nõus, et HOLOKAUST on unikaalne, ent vaid väike osa neist, kui niisuguseid üldse leidub, oskavad seletada, miks see on unikaalne. Iga kord, kui mõni holokausti unikaalsust puudutav argument vääraks tunnistatakse, mõeldakse selle asemel välja uus. Jean-Michel Chaumont on nende mitmesuguste vastuoluliste ja üksteist välistavate argumentide kohta teinud märkuse: “Teadmiste tase ei suurene. Et paremini teha, kui eelmise argumenti puhul, alustatakse iga kord nullist.”⁵ Ehk teiste sõnadega öeldes, HOLOKAUSTI konstruktsioonis vaadeldakse unikaalsust kui tegelikkust, mida on võimalik tõestada, aga ümber lükata ei tohi – see võrduks holokausti eitamisega. Võib-olla ei ole viga tõestuses, vaid eeldustes. Kui holokaust isegi oleks unikaalne nähtus, mis tähtsust sellel eripäral siis oleks? Millised muutused toimuksid meie teadvuses, kui juutide massiline hävitamine natside poolt ei oleks esimene, vaid neljas või viies analoogiliste katastroofide reas?

Viimasena otsustas unikaalsuse loteriis osaleda Steven Katz, raamatu “Holokaust ajaloolises kontekstis” (*The Holocaust in Historical Context*) autor. Oma uurimuse esimeses köites (kokku on köiteid planeeritud kolm) viitab Katz peaaegu viiesajale nimetusele ja kammib läbi kogu inimkonna ajaloo, et tõestada: “holokaust kujutab

endast unikaalset nähtust, sest varem pole ükski riik mitte kunagi organiseerinud teadlikult ja süstemaatiliselt ühe kindla rahvuse kõigi meeste, naiste ja laste hävitamist". Oma teesi selgitab Katz järgmisel moel: "Omadus S on üksnes sündmusel F. Sündmustel D ja F võivad olla ühised omadused A, B, C... H, kuid mitte ühist omadust S. Tähtis on see, et S on üksnes F omadus... Sündmus P, kui tal puudub omadus S, ei ole F. Mitte mingid selle reegli erandid ei ole määratlemisel võimalikud. Sündmus D, millel on sündmusega F ühised omadused A, B, C... H, võib mingil määral sarnaneda sündmusega F, ent kuna meie määratlemine puudutab unikaalsust, siis üksikud või kõik D sündmused, millel ei ole omadust S, ei saa olla kunagi sarnased sündmusega F. Kokkuvõttes on F loomulikult tähtsam kui omadus S, kuid ei ole omaduseta S siiski sündmus F." Inimkeelde tõlgituna tähendab see tõestus, et ajaloolised sündmused, millel on mingi unikaalne tunnus, on unikaalsed ajaloolised sündmused. Segaduste vältimiseks selgitab Katz eespool, et ei kasuta terminit "fenomenoloogiline" Husserli, Shutze, Scheleri, Heideggeri või Merleau-Ponty mõistes. Selle kõige tulemusel muutub Katzi konstruktsioon fenomenaalseks mõttetuseks.⁶ Isegi siis, kui Katzi tähtsaimat teesi toetaksid algsed eeldused (aga nii see ei ole), oleks tõestatud vaid tõsiasi, et HOLOKAUSTIL on üks unikaalne tunnusjoon. Tõepoolest, imestama paneks, kui asjade seis oleks teistsugune. Chaumont teeb järelduse, et Katzi uurimus on "ideoloogia", mis topitud "teaduse" rüüsse.⁷

Vaid üks kassihüpe (Katz – saksa keeles 'kass') jääb väite "holokaust on unikaalne" ja "holokausti ei ole võimalik ratsionaalselt seletada" vahele. Kui ajaloos ei ole toimunud holokaustiga võrreldavaid sündmusi, siis kerkib holokaust ajaloost üldse kõrgemale. Niisiis, holokaust on unikaalne, sest on seletamatu, ja seletamatu, sest on unikaalne.

Novick nimetas seda müstifikatsiooni "holokausti kanoniseerimiseks", ja Elie Wiesel on selle valdkonna kõige kogenum spetsialist. Wieseli jaoks, nagu märgib õigustatult Novick, on HOLOKAUST tõeline "müstiline" religioon. Wiesel rõhutab, et HOLOKAUST "viib pimedusse", "väärab kõik vastused", "asub väljaspool ajalugu, teisel pool selle piire", "seda ei ole võimalik tunnetada ega kirjeldada", "ei ole võimalik seletada või kujunditega edasi anda";

HOLOKAUST on “ajaloo hävitamine”, see on “kosmiliste muutuste” eestvedaja. Üksnes ellu jäänud pühaduse teener (loe: Wiesel) on võimeline sellesse müsteeriumi tungima. Kuna seda müsteeriumi, nagu tunnistab Wiesel ise, pole “võimalik edasi anda”, “ei ole võimalik sellest ka rääkida”. Järeldus, et Wiesel kuulutab oma kõnedes, mille eest tavaliselt saab honorariks 25 000 dollarit (pluss limusiin koos juhiga), et Auschwitzi “saladus” on “vaikimisse vangistatud tõde”.⁸

Sellest seisukohast lähtudes viib holokausti ratsionaalne mõistmine selle eitamisele, sest ratsionaalne lähenemisviis eitab holokausti unikaalsust ja müstikat. Aga inimene, kes HOLOKAUSTI püüab võrrelda teiste inimeste kannatustega, paneb Wieseli arvates toime “juudi ajaloo absoluutse reetmise”.⁹ Paari aasta eest ilmus New Yorgi ühes bulvariajakirjas paroodia sensatsioonilise pealkirjaga “Michael Jackson ja veel 60 miljonit inimest hukkusid tuuma-holokaustis”. Lugejakirjades avaldati kohe ära ka Wieseli raevukas protest: “Kuidas julgeti eilset sündmust nimetada holokaustiks! Holokaust on üks ja ainus!” Tõestamaks, et paroodiaid tuleb ette ka reaalses elus, mõistab Wiesel oma mälestuste uues köites hukka Shimon Peresi selle eest, et ta rääkis “meie sajandi kahest holokaustist: Auschwitzist ja Hiroshimast. Ta poleks tohtinud seda teha.”¹⁰ Ent kui holokausti ei ole võimalik millegagi võrrelda ja see on käsitamatu unikaalne, kuidas saab sellel siis üldse olla mingit üldist tähtsust?¹¹

Vaidlus holokausti unikaalsuse üle on viljatu. Väited nagu oleks holokaust unikaalne, on ajapikku omandanud “intellektuaalse terrorismi” vormi (Chaumont). Igaüks, kes kasutab tavapäraseid teadusliku uurimise võrdlevaid meetodeid, peab eelnevalt tegema 1001 reservatsiooni, et talle ei langeks kaela süüdistused justkui kujutaks ta holokausti “triviaalse” sündmusena.¹²

Holokausti unikaalsuse tees kätkeb eneses ka selle kui ainsa omalaadse kurjuse käsitamist. Teiste inimeste kannatusi, kui kohutavad need ka poleks, ei saagi sellega võrrelda. Holokausti unikaalsuse prohvetid eitavad selliseid järeldusi, kuid nende vastuväited ei kõla siiralt.¹³

Väited holokausti unikaalsusest on intellektuaalselt viljatud ja moraalselt vääritud, kuid neid aina korratakse. Kerkib küsimus: miks? Esiteks, unikaalsete kannatustega põhjendatakse unikaalseid preten-

sioone. Holokausti võrreldamatu kurjus mitte üksi ei eralda juute teistest rahvastest, vaid, nagu kirjutab Jacob Neusner, lubab juutidel "esitada teistele rahvastele pretensioone". Edward Alexander näeb holokausti unikaalsuses "moraalset kapitali" ja "juutidel tuleb esitada pretensioone selle väärtusliku varanduse omandamiseks".¹⁴

Holokausti unikaalsus, "pretensioonid teistele rahvastele" ja "väärtuslik varandus" on Iisraelile suurepäraseks alibiks. "Juutide sedavõrd unikaalsed kannatused," rõhutab ajaloolane Peter Baldwin, "kasvatavad moraalseid ja emotsionaalseid pretensioone, mida Iisrael saab esitada paganarahvastele".¹⁵ Nathan Glazeri arvates annab holokaust, sest viitab juutide unikaalsusele, "juutidele õiguse vaadelda end kui eriti ohustatud kategooriat ja kasutada kõikvõimalikke meetmeid, et ellu jääda".¹⁶ Tüüpiline näide: iga teade Iisraeli otsusest luua tuumarelv kutsub nagu loits esile holokausti viirastuse,¹⁷ kuigi Iisrael on selletagi teel tuumariikide hulka.

Siin mängib oma osa veel üks faktor. Holokausti unikaalsuse väide on ühtlasi ka väide, et juudid on unikaalsed. Holokausti ei tee unikaalseks mitte juutide kannatused, vaid fakt, et kannatasid just juudid. Või siis on holokaust midagi erilist, sest ka juudid on erilised. Juudi Teoloogilise Seminari (*Jewish Theological Seminary*) kantsler Ismar Schorsch kritiseerib teravalt holokausti unikaalsuse pretensioone kui "maitsetut, jumalast valitud rahva teooria sekulariseeritud varianti".¹⁸ Sama raevukalt nagu holokausti unikaalsust kaitseb Elie Wiesel ka juutide unikaalsuse teesi. "Meil on kõik asjad teistmoodi." Juudid on juba oma olemuselt ebatavalised.¹⁹ HOLOKAUST kui mittejuutide tuhandeid aastaid väldanud juutide vihkamise kulminatsioon ei ole ainult juutide mitte millegagi võrreldavate kannatuste, vaid ka juutide unikaalsuse tunnistus.

Teise maailmasõja ajal ja pärast sõda, kirjutab Novick, "oleks vaevalt küll keegi USA valitsuses ja väljaspool seda mõistnud väidet "juutide üksindusest". Pärast 1967. aasta juunikuud olid asjad vastupidised. "Maailma vaikimine", "maailma ükskõiksus", "juutide maha-jäetus" said holokaustiteemalistes diskussioonides põhiliseks kõne-aineiks."²⁰

Võtnud omaks sionistliku kredo, saab Hitleri "lõplikust lahendusest" holokausti konstruktsioonis mittejuutide tuhandeaastase juutide vihkamise kulminatsioon. Juudid hukkusid, sest kõik mitte-

juudid, nii kurjategijad kui ka nende passiivsed kaasosalised, soovisid juutide surma. Nagu kinnitab Wiesel, “andis vaba ja tsiviliseeritud maailm juudid välja timukatele. Olemas olid täideviijad, mõrvarid, ja lisaks neile veel vaikijad.”²¹ Ent ei ole olemas ühtegi ajaloolist tõestust, et kõigil mittejuutidel on kihu tappa juute. Daniel Goldhageni visad katsed tõestada oma raamatus “Hitleri innukad timukad” (“*Hitler’s Willing Executioners*”) selle väite erinevaid variante näivad koomilised.²² Nende eesmärk on poliitilise kasu löikamine. Muide, tuleb nentida, et “igipõlise antisemitismi” teooria kergendab antisemiitide elu. Oma raamatus “Totaalse võimu päritolu” (“*The Origins of Totalitarianism*”) selgitab Arendt: “Ei vaja selgitamist, et antisemitismi teooria kasutab professionaalselt ära seda teooriat; teooria pakub parima alibi mis tahes metsikuste puhul. Kui on tõsi, et inimkond on alati püüdnud tappa juute, siis on juutide tapmine normaalne inimtegevus, aga juutide vihkamine reaktsioon, mida isegi ei ole vaja õigustada. Kõige imelikum ja hämmastavam on antisemitismi igipõlisuse hüpoteesi puhul asjaolu, et seda jagab enamik objektiivseid ja peaaegu kõik juudi ajaloolased.”²³

Holokausti dogmat mittejuutide igipõlisest juutide vihkamisest kasutatakse nii juutide riigi hädavajalikkuse õigustuseks kui ka lisraelisse vaenuliku suhtumise selgitamiseks. Juutide riik on ainus kaitse tulevikus asetleidva vältimatu tapva antisemitismi uue puhangu puhul, mis peidab end iga rünnaku ja iga kaitsemanöövri taha juutide riigi vastu. Kirjanik Cynthia Ozick selgitab lisraeli kritiseerimist sedaviisi: “Maailm tahab juute hävitada... Maailm on alati tahtnud juute hävitada.”²⁴ Kui maailm tõepoolest tahab juute hävitada, siis on tõeline ime, et nad on veel elus ega nälgigi isegi, erinevalt inimkonna enamikust.

See dogma on lisraelile indulgentsiks. Juutidel on õigus end piiramatult kaitsta mis tahes vahenditega, kaasa arvatud agressioon ja piinamised, sest nende poolt on see seaduslik enesekaitse, kui mittejuudid pidevalt püüavad juute hävitada. Mittejuutide igipõlise vihkamise teooria mõistab hukka Boas Evron ja märgib sel puhul, et teooria “tulemusel areneb välja preventiivne paranoia... See mentaalseid andestab juba ette mis tahes ebainimliku käitumise mittejuutidega, sest valitseva mütoloogia järgi on “juutide hävitamisel kõik

rahvad teinud koostööd natsidega”, ja sellepärast on juutidele teiste rahvaste suhtes kõik lubatud.”²⁵

Mittejuutide antisemitism ei ole HOLOKAUSTI konstruktsioonis mitte üksi vältimatult vajalik, see on lisaks veel ka irratsionaalne. Goldhagen läheb kaugemale isegi sionistlikust (rääkimata normaalsetest teaduslikust) analüüsist, kui kinnitab, et antisemitismil “ei ole midagi ühist reaalsete juutidega”, “see ei ole vastutegevus juutide tegevusele, mis tugineb objektiivsele hinnangule ja juutidele iseloomulike omaduste reaalsele tundmisele”. Mittejootide ettekujutus juutidest on patoloogiline ja fantastiline. “Antisemiit vihkab juuti, sest teda ajendavad irratsionaalsed argumendid,” kirjutab Wiesel, “ainult seetõttu, et juut üldse on olemas.”²⁶ “Isegi juutide tehtul või tegemata jäetul ei ole midagi ühist antisemitismiga,” märgib kriitiliselt sotsioloog John Murray Cuddihy, “vaid mis tahes katset seletada antisemitismi juutide enda tegevusega kvalifitseeritakse kui antisemitismi ilmingut.”²⁷

Loomulikult ei ole jutuks antisemitismi õigustamine või asjaolu, et juudid ise on süüdi nende vastu sooritatud kuritegudes, vaid üksnes sellest, et antisemitism areneb kindlas ajaloolises kontekstis, kui kokku pörkavad erinevad huvid. “Andekas, hästi organiseeritud ja seejuures veel edukas vähemus võib esile kutsuda konflikte, mille põhjustajaks on objektiivne gruppidevaheline pinge,” selgitab Ismar Schorsch, “kuigi need konfliktid pahatihti sobitatakse antisemitismi stereotüüpide raami.”²⁸

Mittejuutide antisemitismi irratsionaalne olemus tuleneb HOLOKAUSTI irratsionaalsest olemusest. Hitleri “lõplik lahendus” kaotab igasuguse ratsionaalsuse, see oli vaid “kuri kurja pärast”, “sihitu” massimõrv, mittejootide antisemitismi kulminatsioon, seepärast ei saa seesuguse antisemitismi olemust seletada ratsionaalselt. Nende teeside kokkuvõtte, aga ka iga tees eraldi, ei kannata isegi pealiskaudset kriitikat.²⁹ Ent need argumendid toovad suurt poliitilist kasu.

Holokausti dogma, mis täielikult vaikib maha juutide enda rolli, kindlustab Iisraelile ja Ameerika juutidele immuniteedi seadusliku kriitika vastu. Araablaste ja afro-ameeriklaste vaenulikkus ei ole “põhimõtteliselt hoopiski reaktsioon juutide tegevuse mingile objektiivsele hinnangule” (Goldhagen).³⁰ Vaatame, mida ütleb juutide

jälitamise kohta Wiesel: “Me oleme tuhandeid aastaid elanud ohus. Miks? Ilma vähimagi põhjusega.” Aga araablaste vaenulikkust Iisraeli vastu seletab ta sedaviisi: “Selle eest, et me olemas oleme ja selle eest, mida kaitseb meie kodumaa Iisrael – meie hingeelu sügavuse eest, meie salalootuste eest, ja kui vaenlased püüavad meid hävitada, siis nad teevad seda, hävitades Iisraeli.”³¹ Või siis neegrite vaenulikkusest Ameerika juutide vastu: “Need inimesed, keda me oleme innustanud võitlusele, ründavad meid tänu asemel. Me oleme väga ohtlikus olukorras. Jälle nähakse meis patuoinast... Me aitasime neegreid; me oleme neid alati aidanud. Neegrid kurvastavad mind. Nad oleksid võinud meilt midagi õppida, ja nimelt just tänulikkust. Mitte ükski maailma rahvas ei oska olla nii tänulik nagu meie, meie tänulikkus on igavene.”³¹ Olla alati süütu kannataja, see on juudiks olemise koorem.³²

Holokausti dogma, mis räägib mittejuutide igipõlisest juutide vihkamisest, kinnitab ka holokausti unikaalsuse lisadogmat. Kui holokaust oli selle vihkamise kulminatsioon, siis sellest järeldub, et mittejuutide jälitamine holokausti ajal oli vaid kõrvalnähtus, aga mittejuutide jälitamine kogu ajaloo jooksul on toimunud episoodiliselt. Sellest seisukohast lähtudes on juutide kannatused holokausti ajal unikaalsed.

Ja lõpuks on juutide kannatused unikaalsed veel seetõttu, et juudid ise on unikaalsed. HOLOKAUSTI ei ole võimalik millegagi võrrelda, sest see on irratsionaalne. Kokkuvõttes oli selle stiimuliks kõrgemal määral irratsionaalne, üldinimlik kirg. Mittejüudi maailm vihkab juute, sest kadestab neid. Nathan ja Ruth Ann Perlmutter kirjutavad, et antisemitismi sünnitab “kadedus ja tigidus, sest juudid suruvad kristlased turult välja... suur hulk andetuid mittejuute on vihased väikesearvulise, kuid palju andekamate juutide peale”.³³ Sel kombel kinnitab HOLOKAUST juutide jumalast valitust, kuigi negatiivse märgiga. Kuna juudid on paremad ja edukamad, tõmbavad nad endale mittejuutide viha, kes neid siis tapavad.

Lühikeses ääremärkuses avaldab Novick oma oletused, milline oleks holokaustiteemaline diskussioon Ameerikas, kui Elie Wiesel poleks selle teema peamiseks tõlgendajaks.³⁴ Ei ole raske vastata sellele küsimusele. Kuni 1967. aasta juunini leidis Ameerika juutide hulgas elavat vastukaja endise koonduslaagri vangi Bruno Bettelheimi

kõikehõlmava õnnetuse versioon, aga pärast juunisõda lükati Bettelheim tagaplaanile ja esiplaanile astus Wiesel. Ta tehti kuulsaks, sest see oli ideoloogiliselt kasulik. Juutide kannatuste unikaalsus / juutide unikaalsus, alatasa süüdi olevad mittejuudid / igavesest ajast igavesti süütd juudid, Iisraeli tingimusteta kaitsmine / juutide huvide tingimusteta kaitsmine: Elie Wiesel ongi HOLOKAUST.

Märkimisväärset osal kirjandusest, mis on avaldatud hitlerlikust "lõplikust lahendusest", ei ole mingit teaduslikku väärtust, sest seal kuulutatakse üksnes holokausti dogmasid. Holokausti uurimuste valdkonnas kohtame me tõepoolest suurt hulka mõttetusi ja tüssamist. Eriti masendav tundub kultuurikeskkond, mis toidab kirjandust holokaustist.

Esimene suur holokaustiga seotud sulitemp oli Poola emigrandi Jerzy Kosinsky³⁵ raamat "Linnumaal" ("*The Painted Bird*"). Kosinsky ise selgitas, miks ta kirjutas raamatu inglise keeles, sest nii "oleks võimalik kirjutada kiretult, ilma emotsionaalsete assotsiatsioonideta, mille emakeel alati esile kutsub". Tegelikult on kõik raamatu osad, võimalik küll, et ta enda kirjutatud (siiani pole selge, kas ikka on), kirjutatud poola keeles. Raamatut pakutakse välja kui autobiograafilist jutustust üksiku lapse rännakutest Poola külades Teise maailmasõja ajal. Tegelikult elas Kosinsky kogu sõjaaja oma vanemate juures. Raamatu juhtmõtteks on seksuaalne sadism, millele on andunud poola talurahvas. Lugejad, kes tutvusid raamatuga enne avaldamist, viskasid nalja, et raamat tuleks liigitada "vägivallapornoks" ja see kujutab endast "somasohhismist häiritud ajutöö vilja". Peaaegu kõik raamatus kirjeldatud episoodid imes Kosinsky välja sõrmeotsast. Poola talupoegi, kelle hulgas elas, kirjeldab ta kui raevukaid antisemiite. "Peksa juute! Peksa vördjaid!" kisendavad talupojad tema raamatus. Tegelikult võttis Kosinsky perekonna enda juurde elama poola talupojapere, kuigi teadsid, et nad on juudid, ja kui see ilmsiks tuleb, ootavad neid õudsed tagajärjed.

Elie Wiesel kiitis ajakirjas "*New York Times Book Review*" raamatut kui "ühete parimat" natsismi süüdistust, mis "on kirjutatud sügava avameelsuse ja tundelisusega". Cynthia Ozicki kiitles, et taipas jalamaid: Kosinsky on holokausti üle elanud juut. Isegi siis, kui Kosinsky hiljem paljastati kui kirjanduslik sul, jätkas Wiesel tema "suurepärast kirjandusteost"³⁶ kiitusega üle külvamast.

Kosinsky raamat sai HOLOKAUSTI üheks põhiliseks kirjelduseks. See oli bestseller, sai preemiaid, tõlgiti paljudesse keeltesse ja seda õpiti-õpetati kõrgkoolides ning kolledžites. Kosinsky sõitis ringi loenguid pidades ja nimetas end “odavaks Elie Wieseliks” (need, kes ei suutnud maksta Wieselile honorari – “vaikimine” on ju kallis lõbu – kutsusid Kosinsky loengut pidama). Isegi siis, kui ta viimaks paljastati, jätkas “*The New York Times*” tema kaitsmist, kinnitades, et Kosinsky langes kommunistliku vandenõu ohvriks.³⁷

Teine sulitsemise näide on Benjamin Wilkomirski “Killud” (“*Fragments: Memories of a Wartime Childhood*”)³⁸ – Kosinsky vusserdise häbitu plagiaat. Nagu Kosinskygi, kirjeldab ka Wilkomirski end üksiku lapsena, lisaks veel kurtummana, kes on üles kasvanud orbudekodus ja saab alles hiljem teada oma juudi päritolust. Nagu Kosinsky raamatki, on ka “Killud” naiivse lapse lihtne jutustus, kelle mõtted tegelevad üksnes lihtsate asjadega, sellepärast võib aja ja koha kirjeldus olla laialivalguv. Nagu Kosinsky raamatuski, lõppeb iga peatükk vägivalda orgiaga. Kosinsky iseloomustab oma raamatut kui “hinge aeglast kalestumist”, Wilkomirski enda oma kui “taasleitud mälestusi”.³⁹

Algusest lõpuni väljamõeldud “Killud” said sellest hoolimata HOLOKAUSTI mälestuste algkujuks. Raamat algab koonduslaagri kirjeldusest, kus iga valvur on meeletu, sadistlik koletis, kes mõnuga purustab äsjasündinud juudi imikute kolpasid. Klassikalised mälestused koonduslaagritest langevad siiski kokku jutuga, mida räägib endine Auschwitzi vang dr Ella Lingens-Reiner: “Sadiste oli vähe, mitte üle 5-10 protsendi.”⁴⁰ Seevastu kirjanduses HOLOKAUSTIST rõhutatakse vastupidi kõikide sakslaste sadismi. Sellega peetakse silmas kahte eesmärki: “tõestatakse dokumentaalselt” HOLOKAUSTI unikaalset irratsionaalsust ja kurjategijate fanaatilist antisemitismi.

“Killud” on hõivanud erilise koha, sest selles raamatus räägitakse vähem elust holokausti ajal kui järgnevast perioodist. Väike Benjamin, kelle oli lapsendanud šveitsi perekond, peab üle elama uusi piinu. Ta sattus maailma, kus holokausti eitatakse. “Nüüd sa pead selle unustama, unustama nagu õudse unenäo,” ütleb talle ema. “See oli ainult õudne uni. Sa pead kõik unustama.” “Selles riigis,” on poiss

nõrдинud, “räägivad kõik alatasa, et ma pean unustama, et seda polegi olnud, ma nägin seda unes. Ent nad olid ju sellest teadlikud!”

Isegi koolis näitavad poisid mulle näpuga, raputavad rusikaid ja kisendavad: “Sa mõtlesid selle välja! Seda pole olnud. Valevorst! Hullumeelne idioot!” (Küsimine südamepõhjas: kas neil poistel polnud siis õigus?) Kõik mittejuutide lapsed ühinesid vaese Binjamini vastu, peksid teda, laulsid antisemiitlikke laulukesi, aga täiskasvanud kasvasid ta piinu, öeldes: “Sa mõtlesid selle välja.”

Binjamin elab holokausti fenomeni üle kibeda meelega mõju all. “Laager on veel siinsamas, see on ainult ära peidetud ja hästi maskeeritud. Inimesed on vormirõivad maha ajanud ja ilusad rõivad selga pannud, et neid ära ei tuntaks. Ütle neile ainult tasakesi, et see võib olla, et sa oled juut ja sa näed, et nad on samad inimesed. Ja ma olen kindel, et nad võivad tappa ka vormirõivasteta.” “Killud” on palju enam kui kummardus holokausti dogmale, see on dogma viimane tõestus: isegi erapooletus Šveitsis tahavad kõik mittejuudid juute tappa.

“Killud” on saanud holokaustikirjanduse klassikaks. Raamat tõlgiti kümnekonda keelde, sai Juudi Rahvusraamatu Auhinna (*Jewish National Book Award*), ajakirja “*The Jewish Quarterly*” preemia ja Shoah mälestusauhinna (*Prix de Memoire de la Shoah*). Kui dokumendikogumi staar, peamine kõnemees holokausti-teemalistel konverentsidel ja seminaridel ning USA Holokausti Mälestusmuuseumile (*United States Holocaust Memorial Museum*) rahakoguja, sai Wilkomirskist kiiresti HOLOKAUSTI plakatipoiss.

Akadeemilistes ringkondades sai Wilkomirski peamiseks kaitsjaks Daniel Goldhagen, kes kiitis “Killud” “väikeseks meistriteoseks”. Tegelikult on asjalood vastupidised, tuntud ajaloolased nagu näiteks Raul Hilberg on juba ammu öelnud, et “Killud” on võlts raamat. Kui siis pettus ilmsiks tuli, esitas Hilberg õigustatud küsimusi: “Kuidas sai see raamat avaldatud mitmes kirjastuses kui mälestusraamat? Kuidas sai võimalikuks, et USA Holokausti Mälestusmuuseum ja auväärased ülikoolid saatsid härra Wilkomirskile kutseid? Miks ei kontrollita holokausti puudutavate materjalide kvaliteeti enne avaldamist?”⁴¹

Selgus, et Wilkomirski, pooleldi fantasöör, pooleldi šarlatan, oli kogu sõjaaja elanud Šveitsis. Lisaks ei olnud ta isegi juut. Sellest hoolimata jätkab holokaustitööstus kisendamist.

Arthur Samuelson (kirjastaja): “Killud” on hea raamat. Ei ole ainult õige pidada seda dokumentaaljutustuseks. Mina liigitaksin selle pigem belletristika valdkonda. Mis sest, et kirjutatu pole tõde – seda parem autorile.”

Carol Brown Janeway (kirjastaja ja tõlkija): “Olgu pealegi esitatud süüdistused õiged, vaidluse all ei olegi kontrollimatud empiirilised faktid, vaid hingeelu reaalsus, hinge kontrollida polegi võimalik.”

Sellega lugu ei piirdu. Üks memoriaali *Yad Vashem* juhte Israel Gutman peab loenguid Heebrea Ülikoolis. Lisaks oli ta ise Auschwitzi vang. Gutmani arvates “ei olegi sel tähtsus”, kas “Killud” on väljamõeldis või ei ole. “Wilkomirski kirjutab ajaloo, mille ta on sügavalt läbi tunnetanud, selles ei ole kahtlust... Ta ei ole petis. Ta on selle loo oma hinges sügavalt läbi elanud. Tema valu on ehtne.” Seetõttu polegi tähtis, kas ta elas sõja üle koonduslaagris või šveitsi talumajas; Wilkomirski ei ole petis, kui “tema valu on ehtne”. Sedaviisi argumenteerib endine Auschwitzi vang, kellest on saanud holokausti ekspert. Sellised argumendid väärivad põlgust, Gutmani võib ainult haletseda.

Ajakiri “*The New Yorker*” pealkirjastas artikli sellest pettusest “Holokausti vargus”. Veel eile kiideti Wilkomirskit selle tagedaid mittejuute kirjeldava loo eest, täna märgistatakse teda ennast kui veel ühte halba mittejuuti. Alati on süüdi mittejuudid. Tõsi, Wilkomirski mõtles oma mineviku välja. Tõde seisab selles, et holokaustitööstus, mis on rajatud ajaloo võltsimisele ideoloogilistel kaalutlustel, oli valmis Wilkomirski väljamõeldisi kiitma. See oli veel üks “üleelatud holokaust”, mis ootas oma avastamist.

1999. aasta oktoobris teatas raamatu avaldanud Saksa kirjastus avalikult, kui oli “Killud” raamatukauplustest müügilt kõrvaldanud, et selle autor ei olegi endine juudi orb, vaid Šveitsis sündinud Bruno Doessekker. Kuulnud, et mäng on kaotatud, jätkas Wilkomirski põikpäiselt kinnitamist: “Ma olen Benjamin Wilkomirski!” Alles kuu aega hiljem võttis “Killud” avaldatavate raamatute programmist välja Ameerika kirjastus *Schocken*.⁴²

Nüüd veel holokausti teisejärgulisest kirjandusest. Selle kirjanduse eristavaks tunnuseks on asjaolud, mis omistatakse “araabia sidemetele”. Kuigi Jeruusalemma muftil, nagu kirjutab Novick, ei olnud tähelepanuväärset osa holokaustis, omistab “Holokausti entsüklopeedia” (*“Encyclopedia of the Holocaust”*, toimetanud Israel Gutman) temale peaosatähtsust. Memoriaalis *Yad Vashem* seisab mufti nimi holokausti organisaatorite esireas. “Küllastaja viiakse mõttele,” kirjutab Tom Segev, “et juutide sakslaste poolt hävitamise ja araabia vaenulikkuse vahel Iisraeli vastu on ühised jooned.” Auschwitzi ohvrite mälestuseks korraldatud jumalateenistuse aegu, millest võtsid osa kõigi konfessioonide vaimulikud, märkas Wiesel ainult muhamedi kaadi kohalolu: “Kas Jeruusalemma mufti ja Heinrich Himmleri sõber Hajj Amin el-Husseini unustati?” Muuseumis, kas tohiks küsida, kui mufti mängis nii tähtsat rolli “lõplikus lahenduses”, miks teda siis nagu Eichmanni kohtu alla ei antud? Elas ta ju pärast sõda täiesti avalikult naabruses, Liibanonis?⁴³

Eriti pärast Iisraeli kurikuulsat tungimist Liibanoni 1982. aastal, kui Iisraeli propagandistlikud väited sattusid “uute ajaloolaste” halastamatu kriitika alla, püüdsid Iisraeli apoloogeetid meelega hõlpsalt mustata araabia kui natside. Tuntud ajaloolane Bernard Lewis pühendas oma antisemitismi lühiajaloo natslikule ideoloogiale Araabia riikides terve peatüki ja kolm lehekülge Lähis-Ida viimase 2000 aasta lühiajaloo. HOLOKAUSTI liberaalse tiiva esindaja Michael Berenbaum Washingtoni Holokausti Mälestusmuuseumist tunnistas suuremeelselt, et “kivid, mida loobivad Iisraeli kohalolust nõrkinud noored palestiinlased, ei ole siiski nii hullud, kui natside rünnakud relvitute juudi tsiviilelanike vastu”.⁴⁴

Holokausti-show viimaseks suureks ilminguks oli Daniel Jonah Goldhageni raamat “Hitleri innukad timukad”. Pärast selle ilmumist avaldasid kõik suuremad ajalehed ühe või mitu selle raamatu retsensiooni. “*The New York Times*” avaldas rea artikleid, kus Goldhageni raamatut kiideti kui “ühete vähestest uutest teostest, mis väärivad teetähiseks nimetamist” (Richard Bernstein). Raamatut müüdi pool miljonit eksemplari ja kavatseti tõlkida kolmeteistkümmesse keelde. Ajakiri “*The Time*” kirjutas sellest kui raamatust, mille üle kõige enam vaieldakse ja kui raamatuaasta tähtsuselt teisest raamatust.⁴⁵

Elie Wiesel, viidates “suurepärasele uurimusele” ja “põhjalikule tõestusmaterjalile, mida toetavad suur hulk dokumente ja fakte”, nimetas Goldhageni raamatut “suurepäraseks panuseks holokausti mõistmiseks”. Israel Gutman kiitis raamatut seepärast, et see “toob jälle ühemõtteliselt päevakorda kesksed küsimused, mida ignoreerivad suur osa holokausti teaduslikest uurijatest”. Goldhagenile anti Harvardi Ülikooli holokaustikateeder, ta hakkas esinema massiteabevahendites ühes rakendis Wieseliga, ta sai holokausti-teemaliste loengute ringreiside kohustuslikuks osaliseks.

Goldhageni raamatu keskseks teesiks on üks holokausti tavaline dogma: innustatud patoloogilisest vihkamisest, kasutasid sakslased ära Hitleri pakutud võimaluse tappa juute. Isegi holokausti juhtivspetsialist Yehuda Bauer, kes õpetab Heebrea Ülikoolis ja on üheks memoriaali *Yad Vashem* juhiks, soostus mõnda aega selle dogmaga. Veel paari aasta eest kirjutas Bauer natslike kurjategijate hingeelust: “Juute tapsid inimesed, kellest enamik juute tegelikult ei vihanud... Sakslastel polnud vaja juute vihata, et neid tappa.” Ent hiljuti ilmunud Goldhageni raamatu retsensioonis väidab Bauer risti vastupidist: “1930. aastatel ilmnesis verejanuliste meeleolude kõige radikaalsemad nähtused... Kui algas Teine maailmasõda, oli enamik sakslastest end režiimi ja selle antisemiitliku poliitikaga nii samastanud, et mõrvarite värbamine ei olnud probleemiks.” Kui temalt selle erinevuse kohta päriti, väitis Bauer vastu: “Ma ei näe mingit vastuolu nende kahe avalduse vahel.”⁴⁶

Kuigi “Hitleri innukad timukad” on varustatud samasuguste lisadega nagu teaduslikud uurimusedki, on see vaid sadistliku vägivalda käsiraamat. Ei ole imeks panna, et Goldhagen kaitses nii raevukalt Wilkomirskit, sest “Hitleri innukad timukad” sarnaneb raamatuga “Killud”, ainult lisatud on teaduslikud allmärgused. Goldhageni raamat on tulvil jämedaid vigu allikate tõlgendamisel ja sisemisi vastuolusid ning sellel ei ole vähimatki teaduslikku väärtust. Ruth Bettina Birn ja mina tõestasime raamatus “Rahvus katsumustes” (*A Nation on Trial*) dokumentaalselt, milline vusserdaja on Goldhagen. Järgnev konflikt tõestab õpetlikult, kuidas funktsioneerib holokaustitööstus.

Ruth Bettina Birn, üle maailma tuntud autoriteetne spetsialist arhiivide alal, kellelt Goldhagen nõu küsis, avaldas oma kriitilised

märkused esialgu Cambridge'i "*Historical Journal*'is". Goldhagen nõudis ajakirjalt, et see avaldaks detailise öienduse ja pöördus Londoni juhtivasse advokaadibüroosse, et büroo süüdistaks Birni ja kirjastust *Cambridge University Press* "paljudes laimavates väidetes". Goldhageni advokaadid nõudsid vabandamist, kriitikast lahtiütlemist ja Birni lubadust, et kriitika rohkem ei kordu ja ähvardasid, et "kui nende kiri avalikustatakse, siis seda loetakse kahju põhjustamise raskendavaks asjaoluks".⁴⁷

Õige pea avaldasin mina oma kriitilised märkused "*New Left Review*'s" ja kirjastus "*Metropolitan*", mis kuulub Henry Holtile, oli valmis mõlemad artiklid avaldama raamatu kujul. Seejärel hoiatas ajakiri "*Forward*" oma juhtkirjas kirjastust "*Metropolitan*", et Iisraeli riigi tuntud ideoloogilise vastase Norman Finkelsteini raamatut ei tohi avaldada. Ajakiri "*Forward*" on kõige tähtsam instants, kes jälgib USA-s, et peetakse kinni poliitilisest korrektsusest holokausti puudutavates küsimuses.

Viidates sellele, et "Finkelsteini kisendavaid eelarvamusi ja tema jultunud rünnakuid kujundavad tema vääramatud antisioonistlikud seisukohad", nõudis Laimuvastase Liiga (*Anti-Defamation League*) juht Abraham Foxman Holtilt, et ta keelduks meie raamatu avaldamisest: "Asi ei olegi selles, kas Goldhageni teesid on valed või õiged, vaid selles, mis on "seaduslik kriitika" ja kui kaugele see võib minna." Kirjastuse "*Metropolitan*" kaasomanik Sara Bershtel väitis vastu: "Asi on just selles, kas Goldhageni teesid on valed või õiged."

Iisraeli-sõbraliku ajakirja "*The New Republic*" kirjanduslik toimetaja Leon Wieseltier pöördus isiklikult Holti kirjastuse juhi Michael Naumanni poole. "Te ei teagi, kes on Finkelstein. Ta on mürk, vastik juut, kes on pilgeni täis vihkamist oma rahva vastu. Tõstke üles mis tahes kivi ja te leiate selle alt mingi temasarnase vastiku roomaja."⁴⁸ Ülemaailmse Juudi Kongressi (*World Jewish Congress*) kommertsdirektor Elan Steinberg nimetas Holti otsust "häbiväärseks" ja lisas: "Kui neile meeldib olla prügivedajad, siis peaksid nad kandma linna vastava teenistuse vormirõivastust."

"Ma ei ole mitte kunagi varem," meenutas hiljem Naumann, "kohanud sellist huvitatud ringkondade himu mustata üldsuse ees oodatavat publikatsiooni." Iisraeli tuntud ajaloolane ja ajakirjanik Tom

Segev märkis ajalehes "Haa'retz", et see kampaania jõudis "kultuuri- lise terrorismi" piirile.

Birn, kes on sõjakuritegude ja inimsusevastaste kuritegude juhtivekspert Kanada justiitsministeeriumis, sattus seejärel Kanada juudiorganisatsioonide rünnakute alla. Kanada Juutide Kongress (*Canadian Jewish Congress*) nimetas proua Birni "kontinendi juutide enamiku meelest jõleduseks" ja laimas selle raamatu kaasautorluse eest. KJK avaldas survet Birni tööandjatele ja kirjutas kaebuse justiitsministeeriumile. Selle kaebuse põhjal viidi Birni suhtes läbi ametlik juurdlus. KJK arvas Birni isegi "kurjategijate rassi" hulka, sest ta oli sündinud Saksamaal.

Isiklikud rünnakud ei lakanud ka pärast raamatu ilmumist. Goldhagen kinnitas, et Birn, kes kogu oma elu oli pühendanud natslike sõjakurjategijate jälitamisele, on antisemiit, aga mina arvavat, et natside ohvrid olid surma ära teeninud, kaasa arvatud mu oma perekond. Goldhageni kolleegid Stanley Hoffmann ja Charles Maier Harvardi Euroopa Uuringute Keskusest toetasid teda avalikult.⁴⁹

"*The New Republic*" tõrjus tsensuuri kehtestamise etteheiteid, nimetas neid "kuulujuttudeks" ja väitis, et "tsensuur ja standarditest kinnipidamine on erinevad asjad". Raamatut "Rahvus katsumustes" toetasid juhtivad holokausti ajaloolased Raul Hilberg, Christopher Browning ja Ian Kershaw, aga Goldhageni raamatu heitsid paberikorvi; Hilberg nimetas seda "väärusetuks" raamatuks. Kus siis on "standardid"?

Jälgime lõpuks seoseid: Wiesel ja Gutman toetavad Goldhagenit, Wiesel toetab Kosinskyt, Gutman ja Goldhagen toetavad Wilkomirskit. Kõik mängurid on omavahel seotud: just sihuke ongi HOLOKAUSTI kirjandus.

Hoolimata loku löömisest selle loo ümber ei ole ühtegi tõestust, et holokausti eitajatel oleks USA-s suurem mõju kui näiteks ühingul, mis toetab hüpoteesi, et maakera on lapergune. Arvestades asjaolu, kui palju lora paiskab iga päev turule holokaustitööstus, võib pigem imestada, et skeptikuid on nii vähe. Lihtne on mõista, miks väidetakse, et holokausti eitamine on laialt levinud. Kuidas siis muidu õigustada ühiskonnas, keda on HOLOKAUSTI kõrini täis topitud, uute muuseumide, aina uute avaldatud raamatute, õppeplaanide, filmide ja programmide loomist kui mitte holokausti eitamise viirastusega? Nii

ilmusid Debora Lipstadi raamat "Holokausti eitamine. Parempoolne ekstremism ja selle meetodid" ("*Denying the Holocaust*")⁵⁰ ja Ameerika Juutide Komitee (*American Jewish Committee*) ebaõnnestunult formuleeritud ankeedi tulemused, mille kohaselt holokausti eitamine⁵¹ laieneb, just ajastatult Washingtoni Holokausti Mälestusmuuseumi avamisega (*Washington Holocaust Memorial Museum*).

"Holokausti eitamine" on "antisemitismi uue laine" värskendatud variant. Tõestamaks, kuidas holokausti eitamine on levinud, tsiteerib Lipstadt üksikuid publikatsioone, mis lähevad vastuollu üldise arvamusega. Lipstadi komistuskiviks sai Arthur Butz, Loodeülikooli vähetähtis elektrotehnika õppejõud ja tema raamat "20 sajandi pettus" ("*The Hoax of the Twentieth Century*"), mille avaldas tundmatu kirjastus. Oma raamatus pühendas Lipstadt nimetatud väljaandele terve peatüki pealkirjaga "Süvenemine enamuse arvamusse". Ent keegi poleks Arthur Butzist midagi teadnudki, kui Lipstadi sarnased poleks neile tähelepanu pööranud.

Ainus mees, kes kuulub enamiku hulka ja eitab holokausti, on Bernard Lewis. Prantsuse kohus mõistis Lewise isegi genotsiidi eitamise eest süüdi. Ent Lewis eitab armeenlaste genotsiidi, mille korraldasid türklased Esimese maailmasõja aegu; ta on meelestatud israeli-sõbralikult.⁵² Selle eitamise pärast pole USA-s keegi amokki jooksmata hakanud. Türgi on israeli liitlane ja see on veel üks põhjus, miks türklaste patte varjata. Sellepärast ongi armeenlaste kallal toime pandud genotsiidi meenutamine tabu. Nii Elie Wiesel kui ka rabi Arthur Hertzberg, aga ka AJK (*American Jewish Committee*) ja memoriaali *Jad Vashem* esindajad lahkusid Tel Avivis korraldatud rahvusvaheliselt genotsiidi-teemaliselt kongressilt, sest akadeemilistest ringkondadest pärit organisatsioonid tahtsid israeli valitsuse vastuseisust hoolimata konverentsil arutada ka armeenlaste genotsiidi küsimust. Wiesel omalt poolt tegi jõupingutusi, et konverentsi lõhki ajada ja töötles Yehuda Baueri teatel teisigi osavõtjaid, et need konverentsist osa ei võtaks.⁵³ Israeli nõudmisel hoolitses Ühendriikide Holokausti Nõukogu (*US Holocaust Council*) selle eest, et armeenlasi praktiliselt ei meenutatagi Washingtoni Holokausti Mälestusmuuseumis, aga juudi kuluaripoliitikud Kongressis olid vastu, et sisse seatakse armeenlaste genotsiidi mälestuspäev.⁵⁴

Kui holokausti üleelanute mälestusi seatakse kahtluse alla; kui hukka mõistetakse juute, kes tegid natsidega koostööd; kui rõhutatatakse, et ka sakslased kannatasid Dresdeni pommitamise ajal ja et ka teised riigid peale Saksamaa panid Teise maailmasõja aegu toime sõjakuritegusid, siis seda kõike nimetab Lipstadt holokausti eitamise tõestuseks.⁵⁵ Kui siis keegi veel ütleb, et Wiesel ammutab holokausti-tööstusest tulu või kahtleb tema isikus, siis kantakse temagi holokausti eitajate nimekirja.⁵⁶

Holokausti eitamise halvaloomulised vormid on Lipstadti arvates "amoraalsed identifitseerimised", st HOLOKAUSTI⁵⁷ unikaalsuse eitamine. See argument võimaldab teha imetlusväärseid järeldusi. Goldhagen näiteks arvab, et Serbia tegevus Kosovos "erineb saksa natside tegevusest üksnes oma mastaabi poolest".⁵⁸ Iisraeli kogu poliitilise spektri kommentaatorid võrdlesid Serbia tegevust Kosovos Iisraeli tegevusega palestiinlaste vastu 1948. aastal.⁵⁹ Kui juhinduda Goldhageni hinnangust, siis pani ka Iisrael toona toime holokausti. Niisiis, sedaviisi ei arva üksnes palestiinlased.

Siiski ei ole kogu revisionistlik kirjandus, kui odioossed ka poleks selle viljelejate poliitilised eesmärgid ja motiivid, täiesti kasutu. Lipstadt mõistab hukka David Irvingi "kui ühe kõige ohtlikuma holokausti eitaja" (hiljuti kaotas ta Inglismaal kohtuprotsessi, esitades hagi selle ja teiste samalaasete väidete kui laimu vastu). Irvingi, tuntud Hitleri austaja, kes sümpatiseerib natsionaalsotsialismile, arvamus tuleks siiski otsustavalt tagasi lükata hoolimata sellest, et Gordon Craig'i väitel on ta andnud märkimisväärse panuse teadmistele Teisest maailmasõjast. Nii Arno Mayer oma imetlusväärse töö juutide massilisest hävitamisest natside poolt kui ka Raul Hilberg tsiteerivad väljaandeid, mis eitavad holokausti. "Nendel inimestel tuleb lasta rääkida, kui nad seda soovivad," arvab Hilberg. "See sunnib meid, kes me tegeleme nende uuringutega, uuesti üle vaatama asjaolusid, mida oleme ehk vaadelnud kui endastmõistetavaid. See on meile kasulik."⁶⁰

Holokausti mälestuspäevad on rahvusliku mastaabiga sündmused. Sageli korraldatakse sel puhul üritusi kõigi osariikide parlamentides. Organisatsioonide ühendus, kes tegeleb holokaustiga, juhib USA-s üle saja sellele sündmusele pühendatud asutust. Üle kogu Ameerika on laiali seitse suurt holokaustimuuseumi, neist peamine on

Ühendriikide Holokausti Mälestusmuuseum Washingtonis (*United States Holocaust Memorial Museum in Washington*).

Esimene küsimus: miks on Ameerika föderaalvalitsuse tellimusel ja föderaalearvest finantseeritud holokausti muuseum ehitatud riigi pealinna? Muuseumi koht pealinnas ei klapi kuidagi kokku tõsiasjaga, et selles linnas ei ole mõnda teist muuseumi, mis meenutaks Ameerika ajaloo kuritegusid. Kujutage endale ette, milline kisa tõuseks USA-s sakslaste silmakirjalikkuse pärast, kui nad ehitaksid Berliini rahvusliku muuseumi mitte natsliku genotsiidi ohvrite, vaid orjuse ja Ameerika indiaanlaste hävitamise mälestuseks.⁶¹

Holokausti muuseumi asutaja kirjutab, et “püüdis vältida mis tahes propaganda ilminguid, manipuleerimist muljete ja emotsioonidega”. Ent kõigil etappidel alates projekteerimisest kuni avamiseni oli see muuseum segatud poliitikasse.⁶² Projekti pakkus välja president Jimmy Carter seoses eelseivate presidendivalimistega, et rahustada juudi sponsoreid ja valijaid, keda oli vihale ajanud palestiinlaste “seaduslike õiguste” tunnustamine presidendi poolt. Ameerika Suurte Juudiorganisatsioonide Presidentide Konverentsi (*Conference of Presidents of Major American Jewish Organizations*) president rabi Alexander Schindler teatas, et Carteri poolt palestiinlaste inimesteks tunnustamine on “šokeeriv”. Carter teatas muuseumi rajamise plaanist ajal, kui Washingtoni külastas Iisraeli peaminister Menachem Begin ja Kongressis toimusid tormilised vaidlused valitsuse kava üle müüa relvi Saudi Araabiale. Selle muuseumi puhul hakkavad silma teisedki poliitilised teemad. Nii vaikitakse maha Euroopa antisemitismi kristlik tagapõhi, et mitte ärritada valijate laiu hulki. Ähmastatakse USA diskrimineerivaid immigratsioonikvoote enne sõda, suurendatakse USA osa koonduslaagrite vabastamisel ega räägita midagi ameeriklaste poolt natslike sõjakurjategijate teenete kasutamisest pärast sõja lõppu. Muuseumi peamine eesmärk on veenda, et “meie” ei oska endale isegi ette kujutada selliseid kuritegusid, rääkimata nende toime panemisest. “Holokaust on vastuolus ameerika moraaliga,” kirjutab Michael Berenbaum muuseumi teejuhis. “Et see üldse aset leidis, seda peame me kõigi ameerikalike väärtuste solvamiseks.” Viimaste väljapanekutega, kus ellujäänud juudid võitlevad võimaluse eest lahkuda Palestiinasse, teeb holokaustimuuseum sionistlikku propa-

gandat, mille kohaselt Iisraeli riigi asutamine oli “adekvaatne vastus natsionaalsotsialismile”.⁶³

Politiseeritus torkab silma veel enne, kui oled jõudnud üle muuseumi läve astuda. Muuseum paikneb Raoul Wallenbergi nimelisel väljakul, keda austatakse selle eest, et ta päästis tuhandeid juute ja suri Nõukogude Liidu vanglas. Teist rootslast krahv Folke Bernadotte'i, kuigi temaigi päästis tuhandeid juute, ei austata, sest Iisraeli tulevane peaminister Yitzak Shamir käskis ta mõrvata “araabia-sõbraliku” seisukoha pärast.⁶⁴

Holokaustimuuseumide poliitiline olemus seisneb selles, kelle mälestuseks need on rajatud. Kas juudid olid holokausti ainsad ohvrid või peaks teisigi natside poolt jälitatuid lugema ohvriteks?⁶⁵ Muuseumi planeerimise etapil seisis Elie Wiesel nende inimeste eesotsas (koos Yehuda Baueriga memoriaalist *Jad Vashem*), kes nõudsid, et see oleks pühendatud üksnes juutidele. Wiesel, keda kuulatakse kui “vastuvaidlematut holokausti etapi spetsialisti”, nõudis visalt, et juutidele säilitatakse esimeste ohvrite staatus. “Nagu ikka ja alati, tehti algust juutidega,” rõhutas ta oma tüüpilises maneeris, “ja nagu alati, juutidga asi ei lõppenud”.⁶⁶ Ent natsionaalsotsialistide tagakiusamise esimesteks ohvriteks olid kommunistid, aga natside massimõrvade esimesteks ohvriteks invaliidid.⁶⁷

Suuri jõupingutusi tuli holokaustimuuseumil teha selleks, et õigustada juutide genotsiidi prioriteeti mustlaste genotsiidi ees. Natsid hävitasid mustlasi süstemaatiliselt ja tapsid neid pool miljonit, mis arvestades selle rahva arvu vastab proportsionaalselt juutide kaotusele genotsiidi läbi.⁶⁸ Holokaustist kirjutatud raamatute autorid nagu näiteks Yehuda Bauer kinnitavad, et mustlased ei olnud siiski sel määral ohvrid nagu juudid. Holokausti tuntud ajaloolased nagu Henry Friedlander ja Raul Hilberg arvavad hoopis vastupidi, et nad olid ohvrid samal määral.⁶⁹

Selle fakti taga, et muuseum lükkas mustlaste genotsiidi tagaplaanile, peituvad erinevad motiivid. Esiteks ei saa mustlaste kaotusi lihtsalt võrrelda juutide kaotusega. Nõuet viia mustlaste esindaja Ühendriikide Holokausti Mälestuse Nõukogusse (*US Holocaust Memorial Council*) nimetas rabi Seymour Siegel “sündsusetuks”. Ta kahtles, kas mustlased kui rahvus üleüldse eksisteerib. “On vajalik, et kõigepealt tunnustatakse mingil moel mustlaste

rahvust, kui niisugune rahvus üldse eksisteerib.” Vähemalt ta tunnistas, et mustlased kannatasid natside ajal. Edward Linenthal teatab mustlaste esindajate “ääretust usaldamatusest” nimetatud nõukogu vastu, “mille on välja kutsunud silmnähtav fakt, et nõukogu mõned liikmed suhtuvad mustlaste osalusse nagu perekonnad soovimatutesse vaestesse sugulastesse”.⁷⁰

Teiseks tähendaks mustlaste genotsiidi tunnistamine juutide litsensi ainuõiguse kaotamist HOLOKAUSTILE, mis omakorda tooks kaasa juutide “moraalse kapitali” kaotsimineku. Kolmandaks, kui natsid jälitasid mustlasi samamoodi nagu juutegi, kukuks kokku dogma, mille kohaselt HOLOKAUST oli mittejuutide tuhandeaastase juutide vihkamise kulminatsioon. Ja veel, kui mittejuutide juutide kadetsemine kutsus esile juutide genotsiidi, siis ehk kutsus mustlaste genotsiidi esile mustlaste kadetsemine? Muuseumi alaliste välja-panekute hulgas meenutatakse mittejuutidest natsinaalsotsialismi ohvraid vaid formaalselt.⁷¹

Ja lõpuks, ka holokausti muuseumi poliitiline aspekt formeerus Iisraeli-Palestiina konflikti mõjuväljas. Enne muuseumi direktoriks saamist kirjutas Walter Reich kiitva retsensiooni Joan Petersi võltsile raamatule “Igapõlistest aegadest peale” (“*From Time Immemorial*”), kus väidetakse, et Palestiina olevat enne sionistidega asustamist olnud kõrb selle sõna otseses mõttes.⁷²

Riigidepartemangu nõudmisel oli Reich sunnitud kohalt lahkuma, kui keeldus muuseumi kutsumast Yasir Arafatti, kellest selleks ajaks oli saanud Ameerika teenistusvalmis liitlane. Kuni Reich veel direktorikohal oli, keeldus ta direktori asetäitja kohale määramast holokausti teoloogi John Rothi, sest mees oli minevikus kritiseerinud Iisraeli. Muuseumi president Miles Lerman lükkas tagasi raamatu, mille ühe peatüki oli kirjutanud Benny Morris (Iisraeli tuntud ajaloolane ja Iisraeli riigi kriitik), ja teatas sel puhul: “Võimatu on endale ette kujutada, et see muuseum astuks välja Iisraeli vastaste poolel.”⁷³

Toetades Iisraeli kohutavat agressiooni Liibanonis 1996. aastal, mille kulminatsiooniks sai enam kui saja tsiviilisiku tapmine, kirjutas ajalehe “*Haa´retz*” kolumnist Ari Shavit, et Iisrael võib tegutseda karistamatult seepärast, et “meil on Laimuvastane Liiga... memoriaal *Jad Vashem* ja holokaustimuuseum”.⁷⁴

Kolmas peatükk

TOPELTMAKSUSTAMINE

Esialgu kasutati terminit “holokausti üleelanud” vaid nende inimeste kohta, keda oli traumeerinud viibimine getos ja koonduslaagrites, aga sagedasti nii getos kui ka koondus- laagris, kus sunniti orjatööle. Sõja lõppedes hinnati selliste inimeste arvu ligikaudu sajale tuhandele.¹ Arvata võib, et praegu on neist elus vaid neljandik. Kuna kannatuste oreooli vääriliseks arvati koondus- laagris viibimine, hakkasid paljud juudid, kes sõja ja jälitamise üle elasid mujal, rääkima, et ka nemad on laagris viibinud. Sellel vael oli veel üks tähtis motiiv – materiaalne. Saksamaa sõjajärgne valitsus oli valmis heastama ainult nende juutide kahjusid, kes olid viibinud getos või koonduslaagris. Sellepärast mõtlesidki paljud juudid endale välja vastava mineviku.² “Kui kõik juudid, kes väidavad, et on viibinud laagris, räägivad tõtt,” küsis mu ema sageli, “keda Hitler seal siis hävitas?”

Paljud teadlased kahtlevad üleelanute tunnistuste tõepärasuses. “Suur protsent vigu, mis ma oma töös avastasin,” tunnistab Hilberg, “on tingitud sellest, et ma usaldas in pealtnägijate tunnistusi.” Isegi Deborah Lipstadt, kes töötab holokaustitööstuses, märgib ironiliselt, et holokausti üleelanud väidavad pahatihti nagu oleks Auschwitzis nendega katseid teinud Josef Mengele ise.³

Peale mälu väheusutavuse tuleb tähelepanu juhtida veel teistele põhjustele, mis seavad kahtluse alla paljude holokausti üleelanute jutu. Neid austatakse nagu pühakuid ega sõandata esitada küsimusi. Kõige totramaid väiteid isegi ei kommenteerita. Oma paljukiidetud memuaarides meenutab Elie Wiesel, kuidas ta veidi enne Buchenwaldist vabastamist, kui oli kaheksateistkümneaastane, luges “Puhta mõistuse kriitikat” (“*The Critique of Pure Reason*”) - ärge naerge! - jidišis. Rääkimata sellest, nagu Wiesel ise tunnistab, et neil aastatel

polnud tal mingit ettekujutust selle keele grammatikast, ei ole “Puhta mõistuse kriitikat” kunagi jidišisse tõlgitud.^{3a}

Wiesel meenutab detailselt kedagi “salapärasest õpetlast – talmudisti”, kes tema suureks imestuseks “õppis kahe nädalaga selgeks ungari keele”. Ühele juudi ajakirjale rääkis Wiesel, et ta “oli sageli hakanud kähisema ja kaotanud hääle”, kui luges vaikuses valju häälega oma raamatuid. “*The New York Times*’i” reporterile ajas ta udujuttu, et kord oli Times’i skvääril tema autot ramminud takso. “Ma sõitsin edasi veel terve kvartali. Kokkupõrge juhtus Broadway ja 45. tänava nurgal, aga kiirabi korjas mu üles 44. tänaval. Ma räägin tött ilma ilustamata,” ohkab Wiesel, “teisiti ma ei saa.”⁴

Viimastel aastatel on termini “holokausti üleelanu” tõlgendamine muutunud. See ei tähenda enam inimesi, kes natside ajal kannatasid, vaid ka neid inimesi, kel õnnestus selliseid kannatusi vältida. Nende hulka kuuluvad näiteks umbkaudu sada tuhat poola juuti, kes pärast natside Poolasse tungimist põgenesid Nõukogude Liitu. Inimestega, kes “elasid Venemaal, käituti samamoodi, kui riigi ülejäänud kodanikega”, märgib ajaloolane Leonard Dinnerstein, “sel ajal, kui koonduslaagri üleelanu nägi välja nagu elav laip.”⁵ Üks tüüp teatas interneti holokaustileheküljel, et peab end holokausti üleelanuks, kuigi oli kogu sõjaaja elanud Tel Avivis, sest tema vanaema oli hukkunud Auschwitzis ja Israel Gutmani arvates on ka Wilkomirski holokausti üleelanu, sest tema “valu on ehtne”. Iisraeli peaministri büroos on end arvele võtnud peaaegu miljon “holokausti üleelanut”, kes veel on elus. Lihtne on mõista selliste arvude suureks puhumise peamist mõtet. Raske on esitada uusi suuri kahjude heastamise nõudmisi, kui vaid üksikud holokausti ohvrid on elus. Wilkomirski peamised kaasosalised on end nii või teisiti holokausti eest makstavate reparatsioonide külge imenud. Tema lapsepõlvesõbratar Auschwitzist, “väike Laura”, sai raha Šveitsi holokaustifondist, kuigi tegelikult on sõbratar Ameerikas sündinud satanist. Tema peamised Iisraeli austajad töötasid organisatsioonides, kes tegelevad holokausti eest kahjude maksmise küsimustega või siis said rahalist toetust nendelt organisatsioonidelt.⁶

Kahjude heastamise küsimus võimaldab näha holokaustitööstust unikaalses perspektiivis. Nagu juba öeldud, Saksamaa kui USA liitlane külmas sõjas rehabiliteeriti kiiresti, aga juutide massiline hävitamine natside poolt unustati. 1950. aastatel asus Saksamaa

siiski läbirääkimistesse juudiorganisatsioonidega ja kirjutas kahjude heastamise kokkuleppele alla. Tänapäevani on riik välja maksnud umbes 60 miljonit dollarit, kusjuures survet talle ei olnudki vaja avaldada.

Võrdluseks vaatleme Ameerikat. USA peetud sõja tagajärjel Indo-Hiinas hukkusid 4-6 miljonit meest, naist ja last. Pärast ameeriklaste lahkumist vajas Vietnam kiiret abi. Üks ajaloolane kirjutab, et "Iõunaosas oli hävitatud 15 000 külast 9000, 10 miljonit hektarit põllumajanduslikku maad ja 5 miljonit hektarit metsa, tapetud oli 1,5 miljonit kodulooma. Vastavalt hinnangule oli riigis pärast sõja lõppu 200 000 prostituuti, 879 000 orbu, 181 000 invaliidi ja miljon leske. Kõik põhjaosa kuus tööstuslinna olid saanud tõsiseid purustusi, samuti provintside ja ringkondade keskused, aga samuti ka 4000 5800-st põllumajandusühisusest." Ent president Carter keeldus kompensatsiooni maksmast ja teatas, et "purustused olid mõlemapoolsed". President Clintoni aegne kaitseminister William Cohen ütles, et ei näe kahju kompenseerimise vajadust, mis on seotud otse sõjaga, sest tema arvates "kannatasid sõja mõlemad pooled. Loomulikult jäid sellest sõjast armid ka meile".⁷

1952. aastal alla kirjutatud kolme kokkuleppe raamides kohustus Saksamaa valitsus juutidest ohvritele kahju kompenseerima. Üksikisikud, kellel oli õigus pretensioone esitada, said raha vastavalt kahjude kompenseerimise föderaalseadusele. Erikokkulepe Iisraeliga nägi ette toetuse maksmist adaptatsiooniks ja rehabilitatsiooniks paarisajale tuhandele juudi põgenikule. Samal ajal pidas Saksamaa valitsus finantsküsimuste reguleerimiseks läbirääkimisi Juutide Saksamaale Materiaalsete Nõudmiste Konverentsiga (*Conference on Jewish Material Claims Against Germany*), mis on tähtsamate juudiorganisatsioonide katusorganisatsioon, kaasa arvatud AJK, AJ Kongress, *B'nai B'rith*, *Joint Distribution Committee* ja palju teisi. Eeldati, et see konverents maksab kaheteistkümnelt aastat jooksul välja 10 miljonit dollarit või siis 1 miljard dollarit praegustes hindades nendele natside poolt jälitatud juutidest ohvritele, kes ei kuulunud kahju kompenseerimise seaduse alla.⁸ Siia alla kuulus just minu ema juhtum. Ta elas üle Varssavi geto, Majdaneki koonduslaagri, sunnitöö Czestochowas ja Skarszysko Kamienas ning sai Saksamaa valitsuselt kõigest 3500 dollarit. Teised juutidest ohvrid (kellest suur

osa polnud hoopiski ohvrid) said Saksamaalt eluaegse pensioni, mis lõppkokkuvõttes tähendas paarisadat tuhandet dollarit. Raha, mis nõuete alusel konverentsile üle anti, oli määratud nendele juutidest ohvritele, kes olid saanud vaid minimaalse kompensatsiooni.

Saksamaa valitsus püüdis Nõudmiste Konverentsiga (*Claims Conference*) sõlmida niisuguse kokkuleppe, mille puhul raha oleks läinud ainult konkreetsetele isikutele, kes olid Saksamaalt saanud minimaalse kompensatsiooni. Nõudmiste Konverents teeskles nõrdimust, et tema heades kavatsutes kaheldakse. Pärast kokkuleppe saavutamist avaldas Nõudmiste Konverents pressiteate, kus rõhutati, et raha kulutatakse "juutide vajadusteks, keda natsirežiimi ajal jälitati", kelle probleeme ei lahenda olemasolevad ja veel pakutavad seadused. Viimases kokkuleppes nõudis Nõudmiste Konverents raha juudi ohvrite rehabilitatsiooniks ja nende sisseseadmiseks uues asukohas.

Selle kokkuleppe "annulleeris" Nõudmiste Konverents õige kiiresti. Rikkunud jämedalt kokkuleppe vaimu ja tähte, ei hakanud konverents raha kulutama juudi ohvrite rehabilitatsioonile, vaid juudi kogukondade taastamisele. Üks konverentsi direktiiv isegi keelas anda raha otse üksikisikutele. Sellest sai iseteenindamise klassikaline näide, sest erand tehti kahele inimkategooriale: rabid ja "juutide väljapaistvad juhid" said individuaalse väljamakse. Nõudmiste Konverentsi katuse alla ühinenud organisatsioonid kulutasid suurema osa rahast oma lemmikprojektide rahastamiseks. Mis aga puutub juudi ohvritesse, siis nendeni jõudis raha üksnes kaudselt või juhuslikult, kui üleüldse jõudis.⁹ Suured summad anti kõverteid pidi üle juudi kogukondadele Araabia maailmas ja aitasid kergendada juutide emigreerumist Ida-Euroopast.¹⁰ Lisaks rajati nende rahadega muuseume ja holokausti kateedreid ning memoriaal *Jad Vashem*, kes maksab pensione ka "õigetele mittejuutidele".

Hiljuti püüdis Nõudmiste Konverents taskusse pista reprivatiseeritud (denatsionaliseeritud) juutide omandust Ida-Saksamaal, mille maksumus oli mitusada miljonit dollarit. Kui Konverents puudutas neid ja teisi juutide nõudmisi, needis rabi Arthut Hertzberg ära mõlemad pooled ja teatas irvitades, et "juttu ei tule mitte õiglusest vaid võitlusest raha pärast".¹¹ Kui sakslased või šveitslased keelduvad kompensatsiooni maksmast, et tunne juudiorganisatsioonide raev

piire. Ent kui juudi eliit varastab juutide tagant, kes natside jälitamise üle on elanud, ei kerki päevakorda mingeid eetilisi küsimusi: jutt käib ju ainult rahast.

Minu kadunud ema sai vaid 3500 dollarit, aga inimesed, kes võtsid osa reparatsioonide jagamisest, said endale soliidse tüki. Saul Kagani aastasissetulek, kes pikka aega oli Nõudmiste Konverentsi esimene sekretär, ulatub 105 000 dollarini. Kohakaasluse alusel oli ta ühe New Yorgi panga juhatuse esimees ja mõisteti süüdi süüdistuse 33 punkti alusel raha ning krediitide riisumise eest (kohtuotsus muudeti alles pärast mitmeid apellatsioone). Endine senaator New Yorgi osariigist Alfonse D'Amato toetab "holokaustiohvrite" pretensioone Saksa ja Šveitsi pankade vastu, võttes honorariks 350 dollarit tunnis pluss jooksevkulutused. Selle töö eest maksti talle esimese kuue kuu jooksul 103 000 dollarit. Enne seda oli Wiesel teda avalikult kiitnud "kaastunde eest juutide kannatustele". Bushi valitsuse riigisekretär Lawrence Eagleburger saab kui Holokausti-aegsete Kindlustusnõuete Rahvusvahelise Komisjoni (*International Commission On Holocaust-Era Insurance Claims*) esimees 300 000 dollarilist aastapalka. "Talle makstakse hästi," ütles Elan Steinberg Ülemaailmsest Juudi Kongressist, "kuid see raha tuleb küllaga tagasi." Raha, mis mu ema sai kuueaastase kannatuse eest natside ajal, teenib Kagan 12, Eagleburger 4 päevaga, aga D'Amato 10 tunniga.¹²

Kuid peamine intrigaan holokaustiärimeeste hulgas on kahtlemata Kenneth Bialkin. Ta oli kümneid aastaid USA üks kõige tuntumaid juutide juhte, kes juhtis LVL ja oli Ameerika Juhtivate Juudiorganisatsioonide Presidentide Konverentsi esimees. Käesoleval ajal esindab Bialkin, nagu tavatsetakse öelda "suure raha eest", kindlustuskompaniid *Generaly*, kes konkureerib Eagleburgeri komisjoniga.¹³

Viimastel aastatel on holokaustitööstus muutunud väljapressimisäriks. Ettekäändel, et ta esindab kogu maailma juute, nii elavaid kui ka surnuid, esitab ta kogu Euroopas nõudlusi holokausti-aegsetele juutide omandusele. See topeltmaksustamine, mis puudutab nii Euroopa riike kui ka juute, kellel oleks olnud võimalus esitada "holokausti viimaseks peatükiks" nimetatavaid seaduslikke nõudmisi, oli esimeseks ohvriks välja valinud Šveitsi.

Kõigepealt tahaksin ma hoolega uurida Šveitsi vastu esitatavaid süüdistusi, siis pöörata pilgu tõenditele ja osutada, et paljud süüdistused mitte üksi et on rajatud valele, vaid peaksid õige pea pöörduma süüdistajate, mitte nende vastu, kellele neid esitatakse.

Teise maailmasõja lõpu 50-aastapäeva pidustustel 1995. aastal palus Šveitsi president formaalselt andestust, et Šveits ei andnud juutidele pelgupaika, kui natsid juute massiliselt hävitasid.¹⁴ Umbes samal ajal algasid jälle diskussioonid juutide ammu õhus rippunud hoiuste küsimuses, mis enne ja sõja ajal olid deponeeritud Šveitsi pangaarvetele. Üks Iisraeli ajakirjanik viitas mingile dokumendile (mida nagu hiljem selgus tõlgendati vääriti), mis oleks justkui tõestanud, et Šveitsi pankades asuvad siamaani juutide holokausti-aegsed pangaarved kogusummas paar miljardit dollarit.¹⁵

Ülemaailmne Juutide Kongress (*World Jewish Congress*), organisatsioon, mis tol hetkel elas üle madalseisu pärast seda, kui ei olnud õnnestunud kuulutada Kurt Waldheimi sõjakurjategijaks, haaras kinni uuest võimalusest muskleid demonstreerida. Juba ette oli selge, et Šveits on kerge saak. Kes siis ikka hakkab toetama Šveitsi rikkaid pankureid nende vastasseisus "holokausti puudustkannatavate ohvritega". Mis siiski peamine, Šveitsi pangad olid eriti tundlikud USA-poolsele majanduslikule survele.¹⁶

1995. aasta lõpus kohtusid ÜJK president ja ühtlasi ka Juutide Nõudluste Komisjoni ühe ametliku liikme poeg Edgar Bronfman ning ÜJK peasekretär, ühtlasi ka kinnisvara magnaat rabi Israel Singer Šveitsi pankuritega.¹⁷ Bronfman, alkoholsete jookide tehase *Seagram* pärija (tema isiklikku varandust hinnatakse kolmele miljardile dollarile), kandis pärast Senati pangakomiteele ette, et ta rääkis "juudi rahva ja nende 6 miljoni nimel, kes ise enam rääkida ei saa".¹⁸ Šveitsi pankurid ütlesid, et neil õnnestus leida vaid 775 väljanõudluseta jäänud pangaarvet kogusummas 32 miljonit dollarit, ja tegid ettepaneku võtta see summa läbirääkimiste aluseks ÜJK-ga, kes ei arvanud selle piisava olevat. 1995. aasta detsembris ühines Bronfman senaator D'Amatoga. D'Amato reiting oli sel hetkel väga madal, aga et ees seisid valimised Senatisse, kasutas ta pakutud võimalust, et juudi kogukonna silmis oma autoriteeti tõsta, saada kogukonna häälled ja sponsorite poliitiline toetus. Veel enne, kui šveitslased põlvili suruda, kaasas ÜJK tegevusse kõik holokausti

institutsioonid, kaasa arvatud Ameerika Holokausti Mälestusmuuseum ja Simon Wiesenthali Keskus, lisaks mobiliseeris kogu USA poliitilise koorekihi: president Clintoni, kes lõpetas “Whitewateri juhtumist” siginenud vaenu D’Amatoga, 11 valitsusasutust, Kongressi, osariikide kubernerid ja riigi kõik juudiorganisatsioonid. Survet avaldasid mõlemad parteid ja üks valitsusametnik teise järel liitus süüdistustega “salakavalate šveitslaste” vastu.

Holokaustitööstus kasutas ära Kongressi panganduskomisjone trampliinina, et alustada häbitu laimukampaaniaga. See räpane kampaania kestis vahetpidamata tänu teenistusvalmile ja kergeusklikule massimeediale, kus oldi alati valmis rasvaste pealkirjade all avaldama mis tahes ka kõige tobedamat lugu, kui see vaid oli seotud holokaustiga. D’Amato peamine konsultant seadusandlikes küsimustes Gregg Rickman kiitles oma ettekandes, et Šveitsi pankurid sunniti “seisma ühiskondliku arvamuse kohtu ette, kus meie määrasime kindlaks päevakorra ja olime tegelikult ühtaegu nii kohtunikud, vande-mehed kui ka otsuse täideviijad”. Üks Šveitsi-vastase kampaania peamisi eksperte Tom Bower nimetas “istungeid”, mida nõudis D’Amato, “efemismiks, mis tähendas näidisprotsessi või vangide poolt lavastatud kohut”.¹⁹

Šveitsi vastu valla päästetud jõu ruuporiks oli ÜJK kommertsdirektor Elan Steinberg. Tema peamiseks ülesandeks oli desinformatsiooni levitamine. Bower kirjutab: “Steinbergi relvadeks olid hirmu sisendamine, kus ettekäändeks said kõikvõimalikud ebaseeldivad paljastused, ja meeletute süüdistuste esitamine. OSS ettekanded (Ameerika Teise maailmasõja-aegne salateenistus), mis pahatihti toetusid kuuldustele ja allikatele, mis usaldust ei väärinud, mida ajaloolased olid juba aastaid pidanud keelepeksuks, neid kõiki pakuti välja usaldusväärse teabena, ja kõitsid laia üldsuse tähelepanu.” “Pangad ei ole ülepea huvitatud negatiivsest reklaamist,” teatas rabi Singer. “Me jätkame, kuni pangad nõustuvad ja paluvad: “Aitab. Me soovime kompromissi.” Simon Wiesenthali Keskuse president rabi Marvin Hier, kes ka selles kampaanias osales, tegi sensatsioonilise avalduse, justkui oleksid šveitslased sulgenud juudi põgenikud “sunnitöölaagritesse”. (Koos oma poja ja naisega juhib Hier Simon Wiesenthali Keskust nagu perefirma; 1992. aastal teenis Hieride perekond 520 000 dollarit. Keskus on kuulus selle poolest, et

korraldab oma muuseumis näitusi niisugustel teemadel nagu “Dachau kohtub Disneylandiga” ja kasutab edukalt senstsioonilisi šoki-meetodeid, et annetusi välja pigistada.) “Massiteabevahendite risttule all, kus segamini olid tõde ja hüpoteesid, faktid ja fantaasia,” tunnistab Itamar Levin, “on kerge mõista, miks paljud šveitslased arvavad, et nende riik sai omalaadse rahvusvahelise vandenõu osaliseks.”²⁰

Kampaania kujunes kiiresti šveitslaste laimamiseks. Nii kirjutab Bower temale tüüpilises stiilis oma uurimuses, mis korraldati D’Amato staabi ja Simon Wiesenthali Keskuse ülesandel, “et “riik, mille kodanikud kiitlesid naabrite ees oma heaoluga, rikkastus täiesti teadlikult juutide kulla arvel”, et “kauni, puhta ja neutraalse Šveitsi tasased pankurid ajasid häbitult taga kasumit”, et “autus sai kultuuri-koodeksiks, mis valitses šveitslasi, et kaitsta oma mainet ja rahvuse heaolu”, et šveitslastel oli “hea haistmine, et saada suurt kasumit” (kas üksi šveitslastel?), et “šveitsi pankureid valitses isikliku kasu saamise himu” (nagu oleks see ainult šveitslaste tunnus), et “väike monoliitne šveitsi pankurite grupp muutus üha ahnemaks ja amoraalsemaks”, et “šveitsi diplomaadid olid kulissidetaguste manöövrite maskeerimise meistrid” (kas siis ainult šveitsi diplomaadid?), et “vabandamine ja taandumine ei ole šveitslaste traditsioon” (kas meil on teisiti?), et “šveitslaste ahnus on uskumatu”, et “šveitslaste iseloomu peamisteks joonteks on tagasihoidlikkus ja kahepalgelisus”, et “välise viisakuse taha on peidetud jonnakas otsekoheusus, aga selle taga kõigi teiste egositlik mittemõistmine”+, et šveitslased on olnud “matsirahvas, kes pole andnud ühtegi kunstnikku, aga pärast William Telli mitte ainsatki kangelast või riigitegelast, vaid tegid natsidega autult koostööd, ammutades genotsiidist kasumit”+. (Märkus. Plussmärgiga tähistatud tsitaate ei ole Boweri raamatu “Kuld” saksakeelses väljaandes, need on võetud raamatu ingliskeelsest väljaandest “Natside kuld”, välja antud New Yorgis, 1998, leheküljed 240-334.) Ja ikka edasi samas vaimus. Rickman osutab “palju sügavamale tõele” šveitslaste kohta: “Sügavale sisemusse, ehk isegi sügavamale, kui nad ise arvavad, on kalduvus varjatud upsakusele nii oma rahva kui ka võõraste vastu. Kuidas nad ka ei püüaks, ei suuda nad varjata oma halba kasvatust.”²¹ Paljudel nendel solvangutel on märkimisväärne sarnasus antise-miitide solvangutega juutide aadressil.

Arvestades Boweri raamatu ingliskeelse väljaande alapealkirja, kõlas peamine süüdistus sedaviisi, et "50 aastat on kestnud šveitslaste ja natside vandenõu eesmärgiks on varastada Euroopa juuditelt ja holokausti ohvritelt miljardeid". Vastavalt ühele formuleeringule, millest said manasõnad, on mahhinatsioonid omanike, "holokausti ohvrite" varaga "inimkonna ajaloo suurim vargus". Holokaustitööstus, kui asi puudutab juute, kasutab alati ülivõrret – pahim, suurim jne.

Esiialgu väitis holokaustitööstus, et Šveitsi pangad tõkestasid süstemaatiliselt holokausti ohvrite seaduslike pärijate juurdepääsu välja nõudmata arvetele kogusummas 7-20 miljardit dollarit. "Viiekümne aasta jooksul," kirjutati ajakirja "Time" juhtkirjas, "juhitud Šveitsi pankades üldisest instruksioonist: petta ja minema kihutada holokausti ohvrite pärijad, kui nad hakkavad huvi tundma oma surnud sugulaste pangaarvte vastu." D'Amato kuulutas Kongressi panganduskomisjoni ees, viidates hoiuste saladuse säilitamise instruksioonile, mille Šveitsi pangad olid vastu võtnud 1934. aastal osaliselt selleks, et natsid ei saaks kätte juudi hoiustajate raha: "Kas see siis ei olegi saatuse ironia, et just see süsteem, mis pidi inimesi ergutama pangaarvet avama, just hoiustajate saladuse hoidmise instruksiooni kasutati viimaks selleks, et keelduda raha tagastamast just neile inimestele ja nende seaduslikele pärijatele? See süsteem moonutati, pöörati oma vastandiks."

Bower jutustab vaimustusest õhku ahmides, kuidas avastati otsustav Šveitsi pankade salakavaluse tõend holokausti ohvrite suhtes: "Õnnelik juhus ja visadus aitasid leida väärtuslikku informatsiooni, mis kinnitas Bronfmani hagi õigsust. Ühes salateenistuse 1945. aasta juuli ettekandes Šveitsist mainiti, et notariaalkontori *Societe Generale de Surveillance* omanik Jacques Salmanovitzi, kes tegeles varanduse müügiga ja oli kontaktis Balkani riikidega, kätuses on 182 juudi kliendi nimekiri, kes usaldasid tema kätte 8,4 miljonit Šveitsi franki ja ligikaudu 90 000 dollarit enne seda, kui siirdusid Balkani riikidest Šveitsi. Selles ettekandes väideti, et juudid ei ole ikka veel oma varandust tagasi saanud. Rickman ja D'Amato olid vaimustuses." Rickman märgib ka oma ettekandes ära selle "šveitslaste kuritegude tõendi". Ent selle erilises kontekstis ei maini kumbki, et Salmanovitz oli juut (edaspidi me veendume, milline on tegelikult nende tõendite väärtus).²²

Elatanud juudi naiste ja ühe mehe esinemist 1996. aasta lõpul Kongressi panganduskomisiooni ees serveeriti kui ärevusttekitavat Šveitsi pankurite õigusrikkumiste tõendit. Siiski, kirjutab Iisraeli suurima majandusajalehe toimetaja Itamar Levin, mitte ükski nendest tunnistajatest "ei esitanud tegelikke tõendeid, et hoised Šveitsi pankades üldse leidub". Et suurendada nende tunnistuste teatraalset efekti, kutsus D'Amato tunnistajaks Elie Wiesli. Oma esinemises, mida hiljem korduvalt tsiteeriti, väitis Wiesel, et oli šokeeritud - just, just, šokeeritud! – kuuldes, et holokausti korraldajad röövisid juudid enne tapmist paljaks: "Esiialgu me arvasime, et lõpliku lahenduse motiiviks oli üksnes mürgitatud ideoloogia. Nüüd me teame, et nad ei tahnud juute lihtsalt tappa, vaid, kui õudselt see ka ei kõlaks, neile oli vaja juutide raha. Sellest tragöödiast kuuleme me iga päev üha enam. Kas valul on piirid? Kas jultumusel on piirid?" Loomulikult ei olnud see uudis, et natsid juute röövisid; suur osa Raul Hilbergi 1961. aastal avaldatud fundamentaalsest uurimusest "Euroopa juutide hävitamine" käsitleb just juutide paljaksröövimist natside poolt.²³

Veel väidetakse, et Šveitsi pangad kasseerisid sisse holokausti ohvrite hoised ja süstemaatiliselt hävitasid tähtsaid dokumente, et jälgi kaotada, kusjuures neid alatusi tehti ainult juutide arvel. Senati liige Barbara Boxer süüdistas kuulamise ajal Šveitsi panku järgmise repliigiga: "Meie komisjon ei talu Šveitsi pankade topeltmängu. Ärge rääkige meile muinasjutte, et te midagi otsite – te olete dokumendid ju hävitanud."²⁴

Igivanade juudi hagejate nõudluste "propagandistlik väärtus" (Boweri väljend), kes süüdistasid šveitslasi salakavaluses, sai kahjuks kiiresti ammendatud. Siis püüdis holokaustitööstus üles puhuda uut skandaali. Massiteabevahendid haarasid kinni kullast, mille Šveits oli ostnud, väites, et selle kulla olid omastanud natsid sõja ajal Euroopa keskpankadest. Seda väidet pakuti pikka aega tõe pähe, kuid selgus, et see oli vaid sensatsiooniline väljamõeldis. Nimetatud küsimuses korraldatud eeskujuliku uurimuse autor Arthur Smith ütles kuulamisel Esindajatekojas: "Kogu hommiku ja kogu päeva kuulen ma lugusid sündmustest, mis üldjoontes põhiliselt olid teada juba aastate eest ja ma olen nõrдинud, et suurt osa neist pakutakse välja kui värsket uudist, kui sensatsiooni." Ent nendes kuulamistes osalejaid huvitasid

sensatsioonid, mitte teave. Kui oli juba piisavalt palju muda kokku kuhjatud, võis loota, et Šveits annab järele.²⁵

Ainsaks tõeliselt uudiseks oli väide, et šveitslased opereerisid "ohvrite kullaga", st ostsid suurtes kogustes kulda, mille natsid koonduslaagrite ohvritelt olid ära võtnud ja kangideks valanud. "ÜJK," kirjutab Bower, "otsis üliemotsionaalset teemat, mis seoks holokausti Šveitsiga." Tegelikult suhtuti sellesse uude Šveitsi salakavaluse paljastusse nagu taeva kingitusse. "Erutavamaid pilte ei saanudki enam maalida," jätkab Bower, "kui hävituslaagrite gaasikambritest surnud juutide moonutatud lõualuudest kuldkroonide väljakiskumine." "Faktid on ülimalt kurvad," rääkis D'Amato süüdistaja toonil Esindajatekoja kuulamisel, "sest need tõendavad omanike röövimist nende korteritest ja rahvuspankadest ning surmalaagrites neilt kuldkellade, käevõrude, prilliraamide ja kuldsete hambakroonide äravõtmisest."²⁶

Šveitslasi ei süüdistatud ainult selles, et nad tõkestasid juurdepääsu holokausti ohvrite pangaarvetele ja opereerisid röövitud kullaga, vaid veel selles, et nad koos poolakate ja ungarlastega petsid juute. Jutt käis sellest, et raha Šveitsi pankade väljanõudmata arvetelt, mis kuulusid Poola ja Ungari kodanikele (kõik nad ei olnudki juudid), kuulutas Šveits enda omanduseks kahju kompenseerimiseks Šveitsi varade natsionaliseerimise eest nende riikide valitsuste poolt. Rickman nimetab seda "vapustavaks avastuseks, mis lõi šveitslastel jalad alt ja kutsus esile pahameeletormi". Ent need faktid olid ammu teada ja avalikustatud Ameerika juriidilistes ajakirjades juba 1950-ndate alguses. Vastav summa kerkis siiski massimeedia ulgumise saatel miljoni dollarini praeguste hindade järgi.²⁷

Veel enne esimesi kuulamisi väljanõudmata arvete asjus 1996. aasta aprillis olid Šveitsi pangad nõustunud moodustama uurimiskomisjoni ja alluma selle järeldustele. Selle sõltumatu komisjoni, kuhu kuulusid silmapaistvad isiksused, kokku arvuliselt kuus inimest, kolm Ülemaailmse Juutide Restitutsiooni Organisatsiooni (*World Jewish Restitution Organization*) ja kolm Šveitsi Pankurite Assotsiatsiooni (*Swiss Bankers Association*) poolt. Komisjoni juhtis USA Föderaalreservi Panga (*US Federal Reserve Bank*) endine esimees Paul Volcker. 1996. aasta mais avaldas komisjon ametliku "kavatsuste teadaande". Lisaks sellele määras Šveitsi valitsus 1996. aastal "sõltumatu ekspertide komisjoni", mida juhtis professor Jean-Francois

Bergier. Selle komisjoni koosseisu arvati ka Iisraeli tuntud holokaustispetsialist Saul Friedländer. Komisjonile tehti ülesandeks uurida kullaga teostatud operatsiooni Šveitsi ja Saksamaa vahel Teise maailmasõja päevil.

Komisjonid ei olnud veel tööd alustanudki, kui holokaustitööstus hakkas Šveitsile tugevat survet avaldama, nõudes valitsuselt finantskõkkuleppe sõlmimist. Šveitslased protesteerisid, sest nende nõudmine oli loomulik, et ära oodatakse komisjoni töö tulemused, muidu oleks tegu olnud lihtsalt väljapressimisega. Ülemaailmne Juutide Kongress (*World Jewish Congress*) käis välja oma järeleproovitud trumbi ja hakkas igati väljendama muret "holokausti puudustkannatavate ohvrite" õnnetu olukorra pärast. "Minu probleemiks on aeg, mis voolab," selgitas Bronfman Esindajatekoja panganduskomisjoni ees, "aga mina pean hoolitsema kõikide holokausti veel elus olevate ohvrite eest." Loomulik oleks esitada küsimus, miks ohvrite saatuse pärast muretsev miljardär ise ei võtnud tarvitusele ajakohaseid meetmeid, et nende puudust leevendada? Kui siis šveitslasd tegid ettepaneku kokku leppida 250 miljonile dollarile, kähvas Bronfman: "Mitte mingit hinnaalandust. Niisuguse raha võin ma ise välja käia." Ent ei käinud. Sellest hoolimata nõustusid šveitslased 1997. aasta veebruaris moodustama Holokausti Puudustkannatavatele Ohvritele Abistamise Erifondi (*Special Fund for Needy Victims of the Holocaust*) suurusega 200 miljonit dollarit, et aidata inimesi, seda ajutise abinõuna, seni, kuni komisjon oma töö lõpetab. (Selle fondi käsutuses oli raha veel ka siis, kui Bergier'i ja Volckeri komisjonid lõpliku aruande esitasid.) Sellest hoolimata ei vähenenud holokaustitööstuse surve Šveitsi valitsusele, vaid hoopis tugevnes. Kui siis Šveits palus uuesti oodata selle küsimuse reguleerimisega kuni komisjon esitab oma töö tulemuse – lõppude lõpuks oli ju Ülemaailmne Juutide Kongress esimesena nõudnud seda moraalset kompensatsiooni – ei võetud palvet kuulda. Holokaustitööstus võis ainult kaotada, kui oleks tulemused ära oodanud: kui töö tulemus oleks näidanud, et üksnes mõned nõudmised on seaduslikud, oleks see lõhkunud usu Šveitsi pankadele esitatud süüdistuste vastu. Kui oleks üles leitud seaduslikud pretendendid (isegi kui neid olnuks palju), oleksid šveitslased olnud kohustatud kahju hüvitama ainult neile, mitte juudiorganisatsioonidele. Üks holokaustitööstuse manamine kuulutab, et kahju

hüvitamise nõude puhul “on kõne all õigus ja õiglus, mitte raha”. Šveitslased teravmeelitsesid sel puhul, et juttu ei ole rahast, vaid sellest, et rohkem raha saada.²⁷

Holokaustitööstus mitte üksi et õhutas ühiskondlikku hüsteeriat, vaid ka koordineeris topeltstrateegiat, et “pidevalt survet avaldades” (Bower) sundida Šveitsi alistuma: esitades kollektiivseid hagisid ja kasutades majandusboikoti võimalusi. 1996. aasta oktoobri algul esitasid Edward Pagan ja Robert Swift Gizella Weissshausi (kelle isa oli Auschwitzis enne surma öelnud, et paigutas raha Šveitsi, kuid pärast sõda lükkasid pangad tema nõudmised tagasi) ja “teiste samas olukorras olevate juutide” nimel esimese kollektiivse hagi üldsummas 20 miljardit dollarit. Kaks nädalat hiljem volitas Simon Wiesenthali Keskus advokaate Michael Hausfeldi ja Melvyn Weissi esitama teise kollektiivse hagi, aga 1997. aasta jaanuaris laskis Ülemaailmne Ortodokssete Juutide Nõukogu (*World Council of Orthodox Jewish Communities*) käiku kolmanda hagi. Kõik kolm hagi jõudsid Ameerika Brooklyni ringkonnakohtuniku Edward Kormani lauale. Vähemalt üks protsessi osapool mõistis selle taktika hukka. Toronto advokaat Sergio Karas ütles: “Kollektiivsed hagit kutsuvad üksnes esile massihüsteeria ja provotseerivad šveitslasi teravalt reageerima. Need üksnes toidavad müüti juudi advokaatidest, kes soovivad ainult raha.” Paul Volcker oli põhjendatult kollektiivsete hagide esitamise vastu: “Need kahjustavad meie tööd, ehk isegi jätavad töö tulemusteta.” Ent holokaustitööstus ei suhtunud vastuväidetesse tõsiselt, vaid innustas hagejaid veelgi enam.²⁹

Siiski jäi kõige tugevamaks relvaks majandusboikott, mis pidi šveitslaste vastupanu murdma. “Võitlus muutub nüüd aina rämpsemaks,” hoiatas 1997. aasta jaanuaris Avraham Burg, Juudi Agentuuri ja Iisraeli esivõitleja Šveitsi pankadega. “Siiani oleme me tagasi hoidnud juutide rahvusvahelist survet.” Ülemaailmne Juutide Kongress alustas boikoti planeerimist juba 1996. aasta jaanuaris. Bronfman ja Singer võtsid kontakti New Yorgi linnakontrolli ametniku Alan Hevesiga (tema isa oli AJK tuntud tegelane) ja New Yorgi osariigi kontrollametniku Carl McCall’iga, kes käsutasid vastavalt New Yorgi linna ja osariigi finantse. Koos paigutasid nad miljardeid dollareid pensionifondi. Hevesi oli ka USA Kontrollametnike Assotsiatsiooni (*US Comptrollers Association*) esimees, kes paigutas pensionifondi

30 miljardit dollarit. Jaanuari lõpus töötas Singer koostöös D'Amato ja Bronfmaniga oma tütre pulmas välja strateegia. "Näete siis, mis mees ma olen," naljatas Singer. "Ma tegelen arvepidamisega isegi oma tütre pulmas."³⁰

1996. aasta veebruaris olid Hevesi ja McCall saatnud kirja Šveitsi pankadele ja ähvardanud rakendada sanktsioone. Oktoobris teatas avalikult oma toetusest kuberner George Pataki. Järgnevatel kuudel võtsid ka New Yorgi, New Jersey, Rhode Islandi ja Illinoisi osariigi kohalikud võimud ja valitsused vastu otsuse, kus ähvardasid boikotiga, kui Šveitsi pangad ei kapituleeru. 1997. aasta mais rakendas Los Angelese linn ellu esimesed sanktsioonid ja võttis Šveitsi pangast välja paarsada miljonit dollarit. Hevesi organiseeris kibekähku samasugused sanktsioonid ka New Yorgis. Paari päeva jooksul ühinesid sanktsioonidega California, Massachusetts ja Illinois.

"Mulle on vaja kolme miljardit dollarit või rohkemgi," teatas Bronfman 1997. aasta detsembris, "et loole punkt panna, lõpetada kollektiivsete hagide, Volckeri komisjoni ja teiste seesuguste tegevus." Samal ajal püüdsid D'Amato ja New Yorgi pankade ametlikud esindajad häirida hiljuti USA-s moodustatud Šveitsi Pankade Ühenduse (*United Bank of Switzerland*) tegevust. "Kui šveitslased jonni ikka ei jäta, siis ma hoolitsen selle eest, et kõik ameerika osanikud katkestavad ärisidemed šveitslastega," hoiatas Bronfman 1998. aasta märtsis. "Me oleme jõudnud punkti, kus asi peab iseenesest lahenema või siis järgneb totaalne sõda." Aprillis hakkasid šveitslased järele andma, kuid punnisid vastu alandavale kapitulationile. (1997. aasta jooksul kulutasid šveitslased 500 miljonit dollarit holokaustitööstuse rünnakute tõrjumiseks.) "Kogu Šveitsi üldsus on nõrдинud pahaloomulisest vähkkasvajast," nentis Melvyn Weiss, üks kollektiivsete hagide adokaatidest. "Me pakkusime neile võimalust sellest vabaneda väga tugevate kiiritusdoosidega väga väikese hinna eest, kuid nad keeldusid." Juunis tegid Šveitsi pangad viimase pakkumise – 600 miljonit dollarit. LVL (*Anti-Defamation League*) juht Abraham Foxman teeskles nõrdimust ja ütles, et šveitslaste jultumus on šokeeriv ja ta suudab vaevu raevu tagasi hoida: "See ettepanek on ohvrite mälestuse, nende ellujäänud sugulaste ja nende juudi kogukondade liikmete solvamine, kes ulatasid šveitslastele käe parimate kavatsustega, et koos see raske probleem lahendada."³¹

1998. aasta juulis ähvardasid Hevesi ja McCall uute julmade sanktsioonidega. Paari päeva jooksul ühinesid nendega New Jersey, Pennsylvania, Connecticuti, Florida, Michigani ja California osariigid. Kohtunik Edward Kormani pakutud kokkuleppe järgi kollektiivsete hagide osas nõustusid sveitslased välja maksuma 1,25 miljardit dollarit. "Täiendavate väljamaksete eesmärk," öeldi Šveitsi pankade avalduses ajakirjandusele, "on vältida nii sanktsioonide ähvardust kui ka pikki ja kalleid kohtuprotsesse."³²

"Selles kangelaslikus eeposes olite Teie tõeliseks eesliini-võitlejaks," tänas Iisraeli peaminister Benjamin Netanyahu senaator D'Amatot. "Jutt ei ole antud juhul mitte üksi materiaalsest edust, vaid ka moraalsest võidust ja ideede triumfist."³³

Põhimõtteliselt oli 1,25 miljardi dollari suurune summa määratud kolmele inimgrupile: Šveitsist välja võtmata jäänud arvete pretendentidele, põgenikele, kellele Šveits varjupaika ei andnud, ja sunnitöö ohvritele, millest šveitslased kasu ammutasid.³⁴ Ameeriklased olid "šveitslaste salakavalusest" siiralt nõrduinud, kuid Ameerika enda analoogne paturegister on sama tülgastav või isegi hullem. Välja võtmata jäänud arvete teema juurde USA-s tulen ma veel tagasi. Nagu Šveitsigi, oli ka USA keeldunud Teise maailmasõja ajal andmast sissesõiduluba juudi põgenikele, kes püüdsid natside haardest pääseda. Ameerika valitsusel polnud vahendeid, et kompenseerida kas või juudi põgenike kahjusid, kes olid õnnetu laeva "St. Louis" pardal. Ja võib endale ette kujutada reaktsiooni, kui paar tuhat Kesk-Ameerika ja Haiiti põgenikku, kellele keelduti varjupaika andmast pärast Ameerika toetatud "surmaeskadronide" eest põgenemist, oleksid ameerikas kahju kompenseerimist nõudnud. Kuigi Šveits jääb USA-st palju maha nii suuruse kui ka ressursside poolest, võttis riik natside poolt juutide massilise hävitamise ajal vastu sama palju juudi põgenikke (umbes 20 000) kui USA.³⁵

Ainus minevikupattude kahetsemise võimalus, kuulutasid Šveitsile Ameerika poliitikud, on materiaalsete kahjude hüvitamine. Kaubandusministri asetäitja ja Clintoni erivolinik varanduse tagastamise asjus Stuart Eisenztat hindas šveitslaste väljamakseid juutidele kui "lakmuspaberit, mis näitab praeguse põlvkonna valmidust minevikuga lõpparve teha ja parandada mineviku vead". "Kuigi neid ei saa vastutama panna sündmuste eest, mis toimusid paljude aastate

eest,” tunnistas D’Amato Senati mainitud kuulamiste ajal, “peavad šveitslased endale aru andma ja toimima nii nagu antud hetkel on õige.” President Clinton, kes avalikult toetas ÜJK nõudmisi, arvas ka, et “me peame mineviku õudsele ebaõiglusele lõpu tegema ja tegema kõik, et seda heastada”. “Ajalugu ei tunne aegumistähtaega,” teatas eesistuja James Leatch Esindajatekoja panganduskomisjonis kuulamise ajal, “minevikku ei tohi unustada.” “Me peame selgelt endale aru andma,” kirjutasid mõlema Kongressis esindatud partei liidrid kirjas ministrile, “et reaktsiooni kahjude hüvitamisele vaadeldakse kui inimese põhiõiguste ja seaduse prioriteedi austamise tõendit.” Läkitusel Šveitsi parlamendile rõhutas riigisekretär Madeleine Albright, et “maksnud kinni juutide esitatud arved, saab Šveits majanduslikku kasu, “mis rikastavad järgnevaid põlvkondi. Seetõttu on täna kogu maailma pilk pööratud Šveitsile mitte sellepärast, et ta võttis enda kanda vastutuse esivanemate tegude eest, vaid sellepärast, et ta praegu tegi suuremeelselt kõik mineviku vigade heastamiseks.”³⁶ Oh milline vooruslikkus! Ainult see vooruslikkus kaob jäljetult, kui juttu tuleb afro-ameeriklaste kahjude hüvitamisest orjuseperioodi eest, aga inimesed, kes sellest iitsatada söandavad, naerdakse välja.³⁷

Segaseks jääb, mis tulu tõuseb kokkuleppest “holokausti puudustkannatavatele ohvritele”. Gizella Weissshaus, kes esimesena oli teatanud pretensioonist väljamaksmata arvele Šveitsis, keeldus oma advokaadi Edward Fagani teenetest ja süüdistas teda enda ärakasutamises. Lisaks esitas Fagan kohtule arve 4 miljonile dollarile. Kõik advokaadid kokku nõudsid honorari üldsummas 15 miljonit dollarit, kusjuures paljud neist arvestasid tunnitasuks 600 dollarit. Üks advokaat nõudis 2400 dollarit üksnes Tom Boweri raamatu “Natside kuld” läbilugemise eest. “Juutide grupid ja holokausti üleelanud,” teatab New Yorgi “*The Jewish Week*”, “võitlevad mingeid reegleid järgimata oma osa eest 1,25 miljardist dollarist, mis saadi kokkuleppest Šveitsi pankadega.” Pretendendid ja holokausti üleelanud nõuavad, et kogu raha peab minema vahetult neile. Ent ka juudiorganisatsioonid tahavad pirukast oma tükki rebida. Greta Beer, kes esines Kongressis kui peamine tunnistaja Šveitsi pankade vastu, häbimärgistas juudiorganisatsioonide jultumust ja anus kohtunik Kormanit: “Ma ei taha, et mind lõmastatakse nagu pisiroomajat.” Vaatamata oma visale “holokausti puudustkannatavate ohvrite”

kaitsmisele, soovis ÜJK, et peaaegu pool šveitslaste rahast broneeritakse juudiorganisatsioonidele selleks, et “tõsta isikute kvalifikatsiooni”, kes tegelevad holokaustiga. Kui juudiorganisatsioonid, kes seda “väärivad” saavad raha, siis nõudis Simon Wiesenthali Keskus, et “osa rahast läheks juudi hariduskeskustele”. Võideldes saagi suurema osa eest, väidavad nii reformistlikud kui ka ortodokssed organisatsioonid, et kuus miljonit hukkunut kuulusid just nendesarnaste juutide hulka ja seetõttu tuleb just neid eelistada finantside kasutajana. Holokaustitööstus sundis Šveitsi kiiremini kokkulepet sõlmima, sest aeg oli otsustav faktor – “iga päev surevad holokausti puudustkannatavad ohvrid”. Kohe, kui šveitslased kokkuleppele alla kirjutasid, ei olnud imekombel kiiret enam kuhugi. Kokkuleppe allakirjutamisest möödus aasta, aga ikka veel polnud raha jagamise kava. Selleks ajaks, kui lõpuks otsusele jõutakse, kuidas raha jagada, on kõik “holokausti puudustkannatavad ohvrid” arvatavasti juba surnud. Faktiliselt said tegelikud ohvrid kätte alles 1999. aasta detsembris vähem kui poole 1997. aastal asutatud Holokausti Puudustkannatavate Ohvrite Erifondi 200 miljonist dollarist. Pärast advokaatide honoraride väljamaksmist volas raha “vääriliste” juudiorganisatsioonide kassasse.³⁸

“Võimalik, et kokkulepet ei saavutatagi,” kirjutas New Yorgi ülikooli õigusteaduse professor ja kollektiivseid hagnosisid esitanud advokaatide grupi liige Burt Neuborne “*The New York Timesis*”, “kui Šveitsi pankadele anda võimalus kasutada holokausti kui tulutoovat ettevõtet.” Esindajatekoja panganduskomisjoni ees teatas Edgar Bronfman liigutavalt, et šveitslastel “ei tohi lubada ammutada kasumit holokausti tuhost”. Teisal jälle tunnistas Bronfman hiljuti, et Ülemaailmse Juutide Kongressi kassa korjas ligikaudsel hinnangul 7 miljardit dollarit endale sellest rahast, mis oli määratud kahju hüvitamiseks.³⁹

Selle aja jooksul jõuti avaldada autoriteetsed aruanded Šveitsi pankade tegevuse kohta ja nüüd võib hinnata, nagu väidab Bower, kas tööpoolest eksisteeris “50 aastat kestnud natside ja šveitslaste vandenõu, et varastada miljardeid Euroopa juutidelt ja holokausti ohvritelt”.

Ekspertide sõltumatu komisjon (Bergier'i komisjon) avaldas oma ettekande “Šveits ja kullatehingud Teise maailmasõja ajal” 1998.

aasta juulis.⁴⁰ Selles kinnitati, et Šveitsi pangad ostsid natslikult Saksamaalt 4 miljardi dollari väärtuses kulda tänapäeva hindade järgi, kusjuures nad teadsid, et see kuld oli röövitud okupeeritud Euroopa keskpankadest. Kuulamise ajal olid kongressi liikmed šokeeritud sellest, et Šveitsi pangad sooritasid tehinguid röövitud varaga, ja mis veel hullem, jätkavad seda öudset praktikat. Kongressi üks liige juhtis tähelepanu asjaolule, et korrumpeerunud poliitikud hoiavad oma ebaõiglasel teel saadud raha Šveitsi pankades ja nõudis, et viimaks ometi rakendaks Šveits seadusi “nende tuntud poliitikute või riigijuhtide, kes on röövitud oma riigi riigikassat, salajaste rahaülekannete” vastu. Kongressi teine liige pööras tähelepanu “valitsuse korrumpeerunud kõrgametnike ja kogu maailma ärimeeste hulga, kes olid Šveitsis leidnud pelgupaiga oma hiigelvarandusele”, kolmas küsis, kas Šveitsi pangandussüsteem tuleb vastu ka uue põlvkonna sulidele ja riikidele, ja pakub neile pelgupaika nagu ta pakkus 55 aasta eest pelgupaika natslikule režimile?”⁴¹ See probleem väärib tõepoolest tähelepanu. Igal aastal ületavad kogu maailmas riigipiire 100-200 miljardit poliitilise korrupsiooniga teenitud dollarit ja jäävad pidama erapankadesse. Ent Kongressi panganduskomisjoni etteheidetel oleks suur kaal, kui vähemalt pool sellest “jooksus olevast kapitalist” ei jõuaks Ameerika pankadesse USA seaduste piiramatu õnnistuse saatel.⁴² Nende hulka, kes sellest legaalsest “kapitali jooksutamisest” USA-s kasu lõikavad, kuuluvad teiste hulgas ka Mehhiko endise presidendi vend Raul Salinas de Gortari ja Nigeeria endise presidendi kindral Sani Abacha perekond. “Hitleri ja tema kaasosaliste kokku röövitud kuld,” arwab Šveitsi parlamendisaadik ja Šveitsi pankade terav kritiseerija Jean Ziegler, “ei erine oma olemuselt kolmanda maailma diktaatorite verisest rahast, mis praegu asub Šveitsi erapankade arvetel. Hitleri röövliid tapsid miljoneid naisi, mehi ja lapsi, aga kolmandas maailmas sureb igal aastal sadu tuhandeid lapsi epideemiatesse ja nälga, sest diktaatorid röövivad oma riiki Šveitsi finantshaide kaasabil.”⁴³ Ja ka Ameerika finantshaide kaasabil. Seejuures ei pööra ma tähelepanu ühele veelgi tähtsamale aspektile: paljusid neist diktaatoreist viis võimule ja toetab USA ning nad röövivad oma riiki USA õnnistusel.

Mis puudutab otseselt holokausti, siis jõudis Bergier'i komisjon järeldusele, et Šveitsi pangad “ostsid kange, mis sisaldasid natslike

kurjategijate poolt oma ohvritelt surmalaagrites ära võetud kulda”. Nad siiski ei olnud sellest teadlikud: “Ei ole ainsatki viidet, et isikud, kes Šveitsi pankades otsustasid, oleksid teadnud, et *Reichsbank*’i poolt Šveitsi saadetud kangid sisaldasid sellist kulda.” Komisjon hindas “ohvrite kulla” maksumuseks, mis Šveits oli ostnud, 134 428 dollarit, mis praegustes hindades oleks ligikaudu 1 miljon dollarit. See arv puudutab “ohvrite kulda”, ja käib koonduslaagrite nii juutidest kui ka mittejuutidest vangide kohta.⁴⁴

1999. aasta detsembris esitas Volckeri komisjon oma ettekande natside poolt jälitatud ohvrite väljanõudmata arvete kohta Šveitsi pankades (*Report on Dormant Accounts of Victims of Nazi Persecution in Swiss Banks*).⁴⁵ Ettekannet toetavad raamatupidamise hoolikat kontrolli kajastavad dokumendid, mis kestis kolm aastat ja läks maksma vähemalt 500 miljonit dollarit.⁴⁶ Kõige tähtsam avastus, mis puudutab “natside poolt jälitatute väljanõudmata arvetega tegelemist”, väärrib täpset tsiteerimist:

“Mis puudutab natside poolt jälitatud ohvreid, siis ei leidu mingeid süstemaatilise diskrimineerimise tõendeid, arvetele ligipääsu takistamist, Šveitsi seadustega kehtestatud pangahoiuste hoidmise reeglite eiramist või rikkumist. Ent ettekanne kritiseerib mõningate pankade käitumist natside poolt jälitatud ohvrite arvetega tegelemisel.” Sõna “mõningate” viimases lauses tuleks alla kriipsutada, sest kriitika puudutab kindlate pankade tegelemist natside poolt jälitatud ohvrite individuaalsete arvetega, kusjuures uuriti 254 panga tegevust viimase kuuekümne aasta jooksul. Kritiseerides teatud pankade tegevust, leitakse ettekandes sellele tegevusele siiski pehmeid asjaolusid. Edasi osutab ettekanne, et on hulgaliselt tõendid selle kohta, kuidas pangad aktiivselt otsisid arvete kadunud omanikke või pärijaid, sealhulgas ka holokausti ohvreid ja maksid vastavatele isikutele väljanõudmata arvetelt raha välja.”

See osa lõppeb pehme järeldusega, et “komisjon loeb kirjeldatud tegevuse nii tähtsaks, et peab soovitavaks selles osas dokumentaalselt tõendada, milliseid vigu nimelt tehti, et mineviku vigadest õppida, neid kordamata”.⁴⁷

Ettekandest võib veel lugeda, et kuigi komisjonil ei olnud võimalik uurida kõiki kõnealuse perioodi (aastad 1933-45) dokumente, arvab komisjon, et “oleks raske või isegi võimatu jälgi jätmata hävitada

dokumente” ja “tegelikult puuduvad tõendid sissekannete süstemaatilise hävitamisest eesmärgiga varjata mineviku tegusid”. Komisjon tuli järeldusele, et uuesti avatud dokumentide protsent paneb imestama ja on äramärkimist väärt, eriti arvestades fakti, et Šveitsi seadused ei nõua dokumentide säilitamist üle kümne aasta.⁴⁸ Võrdluseks jälgime, kuidas serveris Volckeri komisjoni tööd juutide omandisse kuuluv “*The New York Times*”. Ajaleht pealkirjastas loo “Šveitsi pankade sulimanöövrid” ja teatas,⁴⁹ et komisjon ei leidnud “otsustavaid tõendeid” selle kohta, et Šveitsi pangad oleksid juutide väljanõudmata arvetega valesti ümber käinud, kuigi ettekandes oli selgelt öeldud, et üldse mingeid tõendeid ei leitud. Lisaks kirjutas nimetatud ajaleht, et “komisjon olevat avastanud, et Šveitsi pangad leidsid kavalusega võimaluse, kuidas kaotada koletu suure arvu selliste arvete jäljed”, kuigi komisjon oli tulnud risti vastupidisele järeldusele, et šveitslaste poolt säilitatud dokumentide arv “pani imestama ja oli äramärkimist väärt”. Lõpuks väitis sama ajaleht, et komisjoni andmetel “olevat paljud pangad petmise kavatsusel julmalt ära öelnud pereliikmetele, kes püüdsid kaotatud omandust tagasi saada”. Tegelikult rõhutati ettekandes, et vaid “mõned” pangad oli käitunud valesti, kuid sageli oli sellele käitumisele pehmemdavaid asjaolusid, aga paljudel juhtudel olid pangad aktiivselt otsinud arvete omanikke.

Ettekandes heideti Šveitsi pankadele ette seda, et varasemate raamatupidamisdokumentide kontrollimise ajal holokausti-aegsete väljanõudmata arvete olemasolu kohta ei olnud nad käitunud “avatult”. Kuid nende andmete puudulikkust tuleks seletada pigem tehniliste faktoritega kui kavatsusega midagi varjata.⁵⁰ Ettekanne tegi kindlaks 54 000 arvet, millel “tõenäoliselt võib olla side natside poolt jälitatud ohvritega”. Kuid tehti siiski järeldus, et ainult pooltel juhtudel, st 25 000 arve puhul, oli tõenäosus piisavalt suur, et arvete numbrite avaldamine oleks õigustatud. Praegune 10 000 sellise arve hinnanguline väärtus, mille kohta on olemas mingi informatsioon, oleks 170-260 miljonit dollarit. Kindlaks teha ülejäänud arvete praegust väärtust osutus võimatuks.⁵¹ Holokaustiaegsete väljanõudmata arvete üldväärtus on tõenäoliselt märksa suurem kui Šveitsi pankade esialgu nimetatud summa 32 miljonit dollarit, kuid tunduvalt väiksem ÜJK poolt nõutud 7-20 miljardist dollarist. Kongressis esinedes juhtis

Volcker tähelepanu asjaolule, et Šveitsis asuvate arvete hulk, mis “tõenäoliselt võisid” kuuluda holokausti ohvritele, “on mitu korda suurem kui tehti kindlaks varasemate uurimiste ajal Šveitsis”. Aga edasi ütles ta: “Ma rõhutan “tõenäoliselt võisid”, sest arvestades üle poole sajandi möödumist ei olnud me võimelised absoluutse kindlusega ära määrama sidet ohvrite ja arvete omanike vahel, välja arvatud tähtsusetu arv juhtumeid”.⁵²

Volckeri komisjoni kõige plahvatusohtlikumat tulemust Ameerika massiteabevahendid ei avaldanud: peale Šveitsi, märkis komisjon, oli ka USA juutide omanduse pelgupaigaks, mida Euroopast võidi üle kanda:

“Paljud inimesed, nende hulgas ka jälitamise ohvrid, pidasid sõja ja majandusraskuste ootuses, aga samuti juutide ja teiste vähemuste jälitamine tõttu natside poolt Teise maailmasõja eel ja ajal, hädavajalikuks oma varandus üle viia riikidesse, mida peeti kindlaks pelgupaigaks (eelkõige USA-sse ja Ühendatud Kuningriiki)... Kuna neutraalsel Šveitsil oli ühine piir Teljeriikidega ja nende poolt okupeeritud riikidega, võtsid ka Šveitsi pangad ja teised finantsasutused hoiule osa väärtusi, mida inimesed soovisid hoida ohutus kohas.”

Ettekande mahukas lisas on üles loetud Euroopa juutide varanduse ülekandmise “eelistatavamad sihtkohad”. Kõige sagedamini mainitakse USA-d ja Šveitsi (kolmandal kohal oli Suurbritannia).⁵³

Kerkib küsimus: mis juhtus holokausti ohvrite väljanõudmata arvetega Ameerika pankades? Esindajatekoja panganduskomitee kutsus välja kompetentse tunnistaja, kes oskas sel teemal tunnistusi anda. Seymour Rubin, praegu Ameerika ülikooli professor, oli USA delegatsiooni juhi asetäitja läbirääkimistel Šveitsiga pärast Teist maailmasõda. Lisaks oli Rubin teinud koostööd 1950. aastatel Ameerikas juudiorganisatsioonide egiidi all tegutsenud “ekspertide grupiga, kes uuris Euroopa juudi kogukondi”, et avastada holokausti-aegseid väljanõudmata arveid USA pankades. Esindajatekojas esinedes teatas Rubin, et seesuguste arvete väärtus (äärmiselt pealiskaudse ja valikulise uurimise andmetel, mis puudutas üksnes New Yorgi panku) on kuus miljonit dollarit. Juudiorganisatsioonid nõudsid seda summat Kongressilt tagasi “holokausti puudustkannatavatele ohvritele” (vastava seaduse alusel lähevad välja-

nõudmata arved seaduslike pretendentide puudumisel USA-s riigi omandusse). Hiljem meenutas Rubin:

“Esialgne hinnang kuus miljonit dollarit lükati vajaliku seaduse vastuvõtmise potentsiaalsete pooldajate poolt Kongressis tagasi; esimene seaduseelnõu kehtestas piiriks 3 miljonit dollarit... Hilisemate kuulamiste käigus komisjonides kahanes summa ühele miljonile, aga siis 500 000 dollarile. Kuid isegi selle summa vaidlustas eelarvekomisjon, kes pakkus piirduda 250 000 dollariga. Vastu võetud seadus kinnitas summa suuruseks siiski 500 000 dollarit.”

“USA-s,” teeb Rubin kokkuvõtte, “tehti õige vähe selleks, et identifitseerida vaibevara oma riigis ja nõustuti välja maksma üksnes 500 000 dollarit, sel ajal kui Šveitsi pangad pakkusid veel enne Volckeri komisjoni uuringuid 32 miljonit dollarit.”⁵⁴ Teiste sõnadega öeldes on USA paturegister palju hullem kui Šveitsi oma. Erilise rõhu paneb sellele asjaolu, et USA-s väljanõudmata arvetest, kui jätta arvestamata Eizenstati möödaminnes tehtud märkus, ei tulnud jutuks Šveitsi pankade küsimuse kuulamisel Kongressis. Jutuks ei tulnud ka Rubini esinemine Esindajatekojas, kuigi tal oli võtmeroll paljudes Šveitsi panga küsimuse lisaettekannetes – oma raamatus pühendab Bower paar lehekülge sellele “ristirüütlike Riigidepartemangust”. Nende kuulamiste aegu suhtus Rubin skeptiliselt suurte summade olemasolusse Šveitsi väljanõudmata arvetel, millest oli jutt. Selge, et Rubini, selle valdkonna spetsialisti, arvamust ignoreeriti meelega.

Miks siis Kongressi liikmed ei avaldanud tormilist protesti ameerika pankade “salakavaluse” puhul? Kongressi panganduskomisjonide liikmed nõudsid üksteise järel šveitslastelt, et nad lõpuks ometi maksaksid, ent keegi ei nõudnud sama USA-lt. Veel enamgi, üks Kongressi panganduskomisjoni liige teatas häbitult, seda Bronfmani heakskiidul, et “ainult Šveitsil ei piisa mehisusest, et seista oma ajalooga vastamisi”.⁵⁵ Ei ole imeks panna, et holokaustitööstus ei alustanud kampaaniat Ameerika pankades uurimise alustamiseks. Meie pankade raamatupidamisdokumentide kontroll samas mahus nagu seda tehti Šveitsis oleks ameerika maksumaksjale läinud maksma mitte miljoneid, vaid miljardeid dollareid.⁵⁶ Veel enne kontrolli lõppemist oleksid ameerika juudid arvatavasti hakanud paluma varjupaika Münchenis. Ka vaprusel on piirid.

Juba 1940-ndate lõpul, kui USA hakkas Šveitsilt nõudma juutide väljanõudmata arvete ülesotsimist, šveitslased protesteerisid ja soovitasid ameeriklastel otsida arveid kõigepealt oma tagahoovist.⁵⁷ 1997. aasta keskel teatas New Yorgi kuberner Pataki Holokausti Ohvrite Väärisasjade Tagastamise Riikliku Komisjoni moodustamisest (*State Commission on the Recovery Of Holocaust Victims' Assets*), kes hakkab esitama nõudeid Šveitsi pankadele. Šveitslastele ei avaldanud see muljet ja nad tegid ettepaneku, et komisjonil oleks õige nõudeid esitada USA ja Iisraeli pankadele, millest tõuseks suurem tulu.⁵⁸

Tõepoolest, Bower meenutab, et pärast 1948. aasta sõda Iisraeli pangad "keeldusid avaldamast nimekirju, et takistada pärijatel pretensioonide esitamise võimalust", aga hiljuti tuli teade, et "erinevalt Euroopa riikidest on Iisraeli pangad ja sionistlikud organisatsioonid vastu nõudmisele moodustada rahvusvaheline komisjon, kes teeks kindlaks, kui palju ellu jäänud holokausti ohvrite varandust ja väljanõudmata arveid on säilinud ning kuidas oleks võimalik neid omanikke üles otsida (*"The Financial Times"*). (Ajal, kui Palestiina oli Briti mandaatterritoorium, ostsid Euroopa juudid Palestiinas kokku maid ja avasid seal pangaarveid, et toetada sioniste või ette valmistada oma tulevast ülekolimist.) 1998. aasta oktoobris ÜJK ja Ülemaailmne Juutide Kahjude Kompenseerimise Organisatsioon "otsustasid üheskoos, et nad ei tegele holokausti ohvrite Iisraelis asuva omandiga, sest selle eest vastutab Iisraeli valitsus" (*"Haa'retz"*). Sellepärast olidki nende juudiorganisatsioonide kirjad adresseeritud Šveitsile, mitte juutide riigile. Sensatsiooniline süüdistus, mis Šveitsi pankadele süüks arvati, teatas, et nad nõudsid natside jälitatud ohvrite pärijatelt surmatunnistust. Iisraeli pangad nõudsid samasuguseid tööendeid. Ent keegi isegi ei iitsatanud "salakavalatest Iisraellastest". Tõestamaks, et "Iisraeli ja Šveitsi pankade vahele ei tohi moraalselt tõmmata paralleele, tsiteeris *"The New York Times"* ühte Knesseti endist saadikut: "Siin oli see halvemal juhul hooletu suhtumine, Šveitsis oli see kuritegu."⁵⁹ Kommentaarid on liigsed.

1998. aasta mais sai presidendi Holokausti Ohvrite Omandi Konsultatsioonikomisjon (*Presidential Advisory Commission on Holocaust Assets*) Kongressilt ülesande "viia läbi uurimine, mis sai holokausti ohvritelt ära võetud ja USA föderaalvalitsuse omandusse

läinud varandustest” ja “anda presidendile nõu selles osas, mis peaks tegema, et tagastada varastatud omand selle seaduslikele omanikele või nende järeltulijatele”. “Komisjoni töö on ilmselgeks tõendiks,” teatas komisjoni esimees Bronfman, “et meie siin USA-s oleme valmis orienteeruma tööle samas ulatuses, mis teisedki riigid.” Ent presidendi konsultatsioonikomisjoni töö, mille eelarve on vaid 7 miljonit dollarit, on palju piiratum, kui 500 miljonit dollarit maksev kogu pangasüsteemi kontrollimine, kusjuures tagatakse takistamatu juurdepääs panga kõigile dokumentidele.⁶⁰ Kõigi veel järele jäänud kahtluste kõrvaldamiseks, et USA on eesliinil võitluses juutide varade tagastamise eest, mis holokausti ajal ära varastati, teatas Esindajatekoja panganduskomisjoni esimees James Leach uhkelt 2000. aasta veebruaris, et Põhja-Carolina osariigi muuseum oli ühele Austria perekonnale tagastanud ühe maali. “See rõhutab, et Ühendriigid tunnetavad oma vastutust... ja ma eeldan, et tagastamisele aitas kaasa meie komisjon.”⁶¹

Holokaustitööstusele on Šveitsi pankade juhtum nagu ka holokausti silmakirjaliku ohvri Benjamin Wilkomirski kannatused pärast sõda siiski vaid mittejuutide kustumatu ja irratsionaalse juutide vihkamise tõendus. Itamar Levini arvates tõendab pankade juhtum “isegi vabade ja demokraatlike Euroopa riikide tundetust ajaloo kõige kohutavama kuriteo ohvrite, nende füüsiliste ja hingeliste kannatuste vastu”. 1997. aastal Tel Avivi ülikooli korraldatud uurimuse andmetel on Šveitsis täheldatud antisemitismi “märgatavat tõusu”. Ent seda haiglast tendentsi ei soovita seostada andamiga, mida holokaustitööstus sundis Šveitsi maksma. “Antisemitismi ei kutsu esile juudid,” toriseb Bronfman. “Antisemitismis on süüdi antisemiidid.”⁶²

“Holokausti eest makstud materiaalne kompensatsioon on ülim moraalne katsumus, mille Euroopa on XX sajandi lõpul üle elanud,” väidab Itamar Levin. “See on proovikivi, mis näitab kontinendi rahvas- te suhtumist juutidesse.”⁶³ Tegelikult himustas šveitslastelt andami kogumise õnnestumisest innustatud holokaustitööstus kohemaid “proovida” samal kombel ka kogu ülejäänud Euroopat. Järjekorras järgmine oli Saksamaa.

Pärast seda, kui holokaustitööstus oli 1998. aasta augustis saavutanud kokkuleppe Šveitsiga, alustas ta sama võiduka strateegia kasutamist Saksamaa suhtes. Samad kolm advokaadibürood

(Hausfeld-Weiss, Fagan-Swift ja Ortodoksete Juudikogukondade Ülemaailmne Nõukogu - *World Council of Orthodox Jewish Communities*) esitasid kollektiivsed hagid Saksa erafirmadele, nõudes kompensatsiooni vähemalt 20 miljardit dollarit. New Yorgi finantsboss Hevesi ähvardas majandusboikotiga ja hakkas 1999. aasta aprillist "jälgima" läbirääkimiste käiku. Septembris korraldas kuulamise Esindajatekoja panganduskomisjon. Kongressi liige Carolyn Maloney teatas, et "aegumine ei saa olla ebaõiglase rikastumise õigustamiseks" (muidugi mitte juutide sunnitöö arvelt – neegrite orjatöö on juba teine asi), aga komisjoni esimees Leach luges maha nagu vanast spikrist, et "ajalugu ei tunne aegumist". Saksa firmad, kes ajavad äri USA-s, teatas komisjonile Eizenstat, "muretsevad oma hea maine pärast meie riigis ja nad ilmutavad nüüdki kodanikuteadvust, mis neile on alati olnud omane". Diplomaatilisi peensusi kasutamata soovitas Kongressi liige Rick Lazio komisjonil "keskendada oma tähelepanu erasektori saksa firmadele, eriti neile, kes ajavad äri USA-s".⁶⁴

Et Saksamaa suhtes lõkkele puhuda ühiskondlikku hüsteeriat, avaldas holokaustitööstus oktoobris mitmesuguseid leheküljesuuruseid ajalehekuulutusi. Kohutavast tõest üksi ei piisanud: kõlama pandi kõik HOLOKAUSTI registrid. Üks kuulutus, mille eesmärgiks oli diskrediteerida Saksa farmaatsiafirmat *Bayer*, tõi mängu Joseph Mengele, kuigi ei olnud mingeid tõendeid, et firma *Bayer* oleks "juhindunud" tema tapvatest eksperimentidest. Teades, et HOLOKAUSTI hävitavad löögid ei tunne halastust, nõustusid sakslased aasta lõpul maksma suur rahalist kompensatsiooni. Londoni ajaleht "*The Times*" seletas kapitulatsiooni USA-s alustatud kampaaniaga – holokaustist oli tehtud "holocash", st sularaha väljapumpamise vahend. "Ilma president Clintoni, aga ka teiste USA valitsuse kõrgametnike isikliku osavõtu ja juhtimiseta," teatas hiljem Eizenstat panganduskomisjonile, "ei oleks me suutnud kokkulepet saavutada."⁶⁵

Holokaustitööstus sätestas oma süüdistusaktis, et Saksamaa on "moraalselt ja juriidiliselt kohustatud" juutidele maksma, keda oli kunagi kasutanud sunnitööl. "Nad on ära teeninud veidigi õiglust," nuttis Eizenstat, "need paar aastat, mis neil veel elada on jäänud." Siiski, nagu ma eelpool juba kirjutasin, on lihtsalt vale, et nad varem

mingit kompensatsiooni ei saanud. Esialgsetes kompensatsiooni maksmise kokkulepetes Saksamaaga arvestati ka juutidega, keda oli kasutatud sunnitööl. Saksamaa valitsus maksis neile “vabadusekaotuse” ja “põhjustatud tervisehäirete” eest. Formaalselt jäi kompenpeerimata üksnes saamata jäänud töötasu. Invaliidistunud sunnitöölitele määrati kõrge eluaegne pension.⁶⁶ Saksamaa maksis Saksamaale Materiaalsete Nõudmiste Esitamise Juutide Konverentsile (*Conference on Jewish Material Claims Against Germany*) ligikaudu miljard dollarit (praeguste hindade järgi) ka nende koonduslaagrite endiste vangide-juutide jaoks, kes olid saanud üksnes minimaalset kompensatsiooni. Nõudmiste Konverents, nagu eelpool mainitud, rikkus kokkulepet Saksamaaga ja kannatanutele maksmise asemel kulutas raha oma lemmikprojektidele. Kuritarvitusi sakslastelt saadud kompensatsiooniga õigustas konverents sellega, et “puudustkannatavate” natsionaalsotsialismi ohvrite pretensioonid olid suures osas rahuldatud juba enne, kui raha Saksamaalt laekus.⁶⁷ Hoolimata sellest väitest jätkas holokaustitööstus 50 aastat hiljem ikka veel raha nõudmist “holokausti puudustkannatavatele ohvritele”, kes elasid vaesuses, sest sakslased polevat neile maksnud.

Küsimusele, mida kujutab endast “piisav kompensatsioon” juutidele, keda kunagi oli kasutatud sunnitööl, pole lihtsalt võimalik vastata. Võib siiski nentida, et uue kokkuleppe alusel saab iga juudist ohver eeldatavalt 7500 dollarit. Kui Nõudmiste Konverents oleks raha, mida esialgu saadi Saksamaalt, vajaduste järgi jaganud, oleks palju rohkem juute saanud palju rohkem raha ja palju varem.

Ei ole teada, kas “holokausti puudustkannatavad ohvrid” saavad endale kas või veidigi sellest järjekordselt sakslastelt saadust rahast. Nõudmiste Konverents soovib, et suurem osa rahast läheks nende käsutusse “erifondi” moodustamiseks. Ajaleht “*Jerusalem Report*” kirjutab, et Konverents “saaks määratu tulu, kui hoolitseks selle eest, et holokausti üleelanud juudid ei saaks midagi”. Iisraeli Knesseti saadik Heruti partei liige Michael Kleiner nimetas Konverentsi “juutide nõukoguks, kes jätkab natside tegevust teiste meetoditega”. Konverents on “autu organisatsioon, kes varjab end ametisaladuste taha ja on haaratud jälestusväärsest ühiskondlikust ning moraalsest korrupsioonist”, “pimedusejõudude organisatsioon, kes röövib holokausti üleelanud juute ja nende järeltulijaid, istub ise suure rahahunniku

otsas, mis kuulub eraisikutele, ja rakendab mis tahes meetmeid, et seda raha omastada, kuigi ohvrid on veel elus”.⁶⁸ Aga Stuart Eizenstat kiitis Esindajatekoja panganduskomisjoni ees esinedes “Nõudmiste Konverentsi tegevuse läbipaistvust viimase 42 aasta jooksul”. Keegi ei ole siiski suutnud ületada rabi Israel Singeri künismi. Olles Ülemaailmse Juutide Kongressi peasekretär, hõivas ta ka Nõudmiste Konverentsi viitsepresidendi koha ja juhatas läbirääkimistel Saksa-maaga delegatsiooni, mis pidi arutama sunnittöö eest makstavat kompensatsiooni. Pärast kokkulepete sõlmimist Šveitsi ja Saksa-maaga kordas ta lääge tooniga esinedes Esindajatekoja panganduskomisjoni ees, et oleks “häviväärne” maksta kompensatsiooni holokausti eest “järglastele, mitte holokausti üleelanutele. Meie soovime, et raha makstakse ohvritele.” Ajalehe “*Haa’retz*” teatel olevat just Singer seisnud hea selle eest, et kasutada holokausti eest makstavat kompensatsiooni “kogu juudi rahva vajaduste rahuldamiseks, mitte üksi nendele juutidele, kellele oli naeratanud õnn holokaust üle elada ja elada kõrge vanaduseni”.⁶⁹

Henry Friedlander, juutide natside poolt massilise hävitamise ajaloo lugupeetud spetsialist ja ka ise endine Auschwitzi vang, andis ühes Ameerika Holokausti Mälestusmuuseumi (*US Holocaust Memorial Museum*) publikatsioonis järgmise statistilise pildi sõja lõpust:

“Kui 1945. aasta alguses oli laagrites 715 000 kinnipeetud ja neist vähemalt kolmandik, st ligikaudu 238 000 surid 1945. aasta kevadel, siis võib arvata, et ellu jäid maksimaalselt 475 000 kinnipeetud. Et juute hävitati süstemaatiliselt ja üksnes neil juutidel, keda valiti välja tööle – Auschwitzis oli neid ligikaudu 15 protsenti – oli šanss ellu jääda, siis tuleks sellest järeldada, et koonduslaagritest vabanemise hetkel oli juute mitte rohkem kui 20 protsenti vabastatute üldarvust.”

Siit teeb ta järelduse, et ellujäänud juute ei saanud olla üle saja tuhande. Paljud õpetlased peavad Friedlanderit toodud arvu siiski ülepaistatuks. Oma klassikalises uurimuses kirjutab Leonard Dinnerstein: “Koonduslaagritest pääses 60 000 juuti. Nädala jooksul pärast vabanemist suri 20 000 juuti.”⁷⁰

Nõupidamisel Riigidepartemangus 1999. aasta mais nimetas Stuart Eizenstat nii juutide kui ka mittejuutide sunnitööl kasutatud veel elus olevate inimeste üldarvuks 70 kuni 90 tuhat, kusjuures teabe

allikana mainis ta “neid inimesi esindavaid gruppe”.⁷¹ (Eizenstat juhtis USA delegatsiooni nendel kompensatsiooni maksmise läbirääkimistel Saksamaaga ja tegi tihetat koostööd Nõudmiste Konverentsiga.)⁷² Niisiis, nimetatute hulgas võis juutide arv olla 14 kuni 18 tuhat (20 protsenti vastavalt 70 või 90 tuhandest). Läbirääkimiste aegu Saksamaaga nõudis holokaustitööstus kompensatsiooni siiski 135 000 veel elus olevale juudile, keda oli kasutatud sunnitööl. Veel elus olevate inimeste, nii juutide kui ka mittejuutide üldarvu, keda kasutati sunnitöödel, hinnati 250 tuhandele.⁷³ Teiste sõnadega öeldes kasvas veel elus olevate juutide arv pärast 1999. aasta maikuud peaaegu kümnekordseks ja muutus järsult mittejuutide ning juutide suhtarv. Kui uskuda holokaustitööstust, elab täna rohkem sunnitööl kasutatud juute kui poole sajandi eest. “Mihukese segaduste võrgu võime me valmis kududa, kui ainult alustame valetamist,” kirjutas *sir* Walter Scott.

Sel ajal kui holokaustitööstus korraldab mängu arvudega, et suurendada nõutava kompensatsiooni summat, tunnevad anti-semiidid kahjurõõmu “juutidest valevorstide” üle, kes “müüvad tänavalettidel” isegi oma surnuid. Kasutades sihukest arvude akrobaatikat, õigustab holokaustitööstus natsionaalsotsialismi, kuigi tahtmatult. Holokausti valdkonna peamine autoriteet Raul Hilberg arvab, et tapeti 5,1 miljonit juuti.⁷⁴ Kui praegu on veel elus 135 000 juuti, keda kasutati sunnitööl, siis ligikaudu 600 000 juuti pidid sõja üle elama. See kasvatab hukkunute tunnustatud arvu vähemalt poole miljoni võrra suuremaks. Need pool miljonit juuti tuleb siis 5,1 miljonist maha arvata. Tulemuseks on, et üha suurema kahtluse alla pannakse arv 6 miljonit; holokaustitööstuse esitatud arvud lähenevad kiiresti holokausti eitajate esitatud arvule. Tasub meenutada, et 1945. aasta jaanuaris nimetas Heinrich Himmler laagrites asuvate vangide üldarvuks veidi üle 700 000, aga Friedlanderi andmetel oli sama aasta maikuus kolmandik neist juba surnud. Kui nüüd juudid moodustasid kõigest 20 protsenti koonduslaagrid üleelanud vangide arvust ja, nagu väidab holokaustitööstus, 600 000 juuti-laagrivangi elasid sõja üle, siis pidi sõja üleelanud vangide üldarv olema 3 miljonit. Kui uskuda holokaustitööstuse hinnangut, siis ei olnudki elutingimused laagrites nii hullud ja suremuse protsent oli neis palju väiksem.⁷⁵

Loetakse tingimusteta usaldusväärseks, et “lõplik lahendus” oli efektiivne inimeste hävitamise tööstuslik konveier.⁷⁶ Kui sajad tuhanded juudid sellest hoolimata ellu jäid, nagu kinnitab holokaustitööstus, siis selgub, et “lõplik lahendus” ei olnudki eriti efektiivne ega ka nii eesmärgikindel. Just seda väidavad holokausti eitajad. Äärmused sulavad kokku.

Ühes hiljutises intervjuus rõhutas Raul Hilberg arvude tähtsust natside poolt juutide massilise hävitamise mõistmisel. Nõudmiste Konverentsi poolt muudetud arvud seavad küsimärgi alla nende enda arusaama holokaustist. Enne sunnitöö asjus Saksamaaga läbirääkimiste alustamist lähtus Nõudmiste Konverents seisukohast, et sunnitöö oli “üks kolmest peamisest meetodist, mida natsid kasutasid juutide hävitamisel – kaks teist meetodit olid mahalaskmine ja gaasikambriid. Orjatöö üheks eesmärgiks oli, et inimesed end surnuks töötaksid. Selles seoses ei ole mõiste “ori” just kõlbulik. Reeglina olid orjapidajad huvitatud oma orjade töövõime säilimisest. Natsid soovisid oma “orjade” tööjõu ära kasutada ja siis nad hävitada. Jättes arvestamata holokausti eitajad, ei ole veel keegi vaidlustanud seisukohta, et just niisuguse õudse saatuse olid natsid ette näinud neile, keda kasutasid sunnitööl. Ent kuidas need üldtunnustatud faktid kokku sobitada väitega, et laagrites olevat sajad tuhanded juudid ellu jäänud? Sellega raiub Nõudmiste Konverents ise lõhe müüri, mis eraldab holokausti õudset tõe holokaustieitajate seisukohtadest.⁷⁷

Leheküljesuuruses kuulutuses ajalehes “*The New York Times*” mõistsid holokaustitööstuse vaalad Elie Wiesel, rabi Marvin Hier ja Steven T. Katz hukka “Süüria-poolse holokausti eitamise”. Juttu tuli Süüria valitsusmeelse ajalehe juhtkirjast, kus väideti, et Iisrael “mõtles loo holokaustist välja, saamaks nii rohkem raha Saksamaalt ja Euroopa mitmesugustelt asutustelt”. Kahjuks vastavad need Süüria süüdistused tõe. Iroonia, mida ei tabanud ära ei Süüria valitsus ega ka kuulutusele alla kirjutanud, seisneb selles, et jutud sadadest tuhandetest ellujäänutest on tegelikult omalaadne holokausti eitamine.⁷⁸

Andami kogumine Šveitsilt ja Saksamaalt oli vaid proloog: nüüd ootab samasugune saatus ka Ida-Euroopat.

Pärast idabloki lagunemist avanesid suurepäraseid perspektiivid Euroopa juutide kogunemiseks endistes keskustes. Holokausti-

tööstus, mähkinud end “holokausti puudustkannatavate ohvrite” tagasihoidlikesse kaltsudesse, püüdis miljardeid dollareid välja õngitseda niigi vaesunud riikidelt. Seda eesmärki järgib holokausti-tööstus halastamatu ja armutu järjekindlusega, nii et just tema õhutab antisemitismi Euroopas.

Holokaustitööstus kuulutas end kogu omandi ainukeseks seaduslikuks pretendendiks, mis kuulus kogukondadele ja üksikisikutele, kes hukkusid natside korraldatud juutide massilises hävitamises. “Me saavutasime Iisraeli valitsusega kokkuleppe,” teatas Bronfman Esindajatekoja panganduskomisjonile, “et varandused, millel pole pärijaid, lähevad Ülemaailmase Juutidele Kahju Hüvitamise Organisatsiooni (*World Jewish Restitution Organization*) omandusse.” Kasutades seda “mandaati”, nõuab holokaustitööstus endistelt Idabloki riikidelt juutide kogu sõjaeelse omandi tagastamist või vastava kompensatsiooni maksmist.⁷⁹ Erinevalt Šveitsi ja Saksamaa juhtumitest esitatakse neid nõudmisi üldsuse eest salajas. Siiani ei olnud ühiskondlikul arvamusel midagi väljapressimiste vastu Šveitsi pankuritelt ja Saksa töösturitelt, ent vaevalt küll suhtub üldsus soosivalt väljapressimisse nälgivatelt Poola talupoegadelt. Isegi juudid, kes natside tagakiusamise aegu kaotasid oma perekonna liikmed, on halval arvamusel Ülemaailmase Juutidele Kahju Hüvitamise Organisatsiooni nimetatud mahhinatsioonidest. Pretensioone asuda surnute seaduslike pärijate rolli eesmärgiga omastada nende varandus on lihtne hinnata kui pärandi röövimist. Teisest küljest saab holokaustitööstus hakkama ka ilma ühiskondlikku arvamust mobiiliseerimata. USA valitsuse väljapaistvate liikmete kaasabil on lihtne murda riikide nõrka vastupanu, kes niigi on juba põlvili.

“Tuleb aru saada,” teatas Stuart Eizenstat Kongressi komisjonile, “et meie jõupingutused tagasi saada kogukondade varandus on juutide elu taassünni ja uuendamise peamine koostisosa Ida-Euroopas.” Ülemaailmane Juutidele Kahju Hüvitamise Organisatsioon nõuab selleks, et “soodustada taaselustamist” Poolas, sõjaeelsetele kogukondadele 6000 kinnisvaraobjekti tagastamist, kaasa arvatud kinnisvara, mida praegu kasutatakse haiglata ja koolidena. Enne sõda elas Poolas 3,5 miljonit juuti, praegu elab neid seal ehk paar tuhat. Kas juutide elu taaselustamiseks on igale poola juudile tõepoolest vaja oma sünagoogi või kooli? Nimetatud organisatsioon esitab preten-

sioone ka sadadele tuhandetele maatükkidele Poolas, mille maksumus on miljardeid dollareid. "Poola ametiisikud kardavad," teatab *"Jewish Week"*, "et see nõudmine võib riigi pankrotti ajada." Kui Poola seim pakkus välja võimaluse tagastamise mahtu piirata, et säilitada riigi maksevõimet, hindas Elan Steinberg ÜJK-st seda seadust kui "Ameerika-vastast akti".⁸⁰

Avaldamaks Poolale tugevamat survet, esitasid holokausti-tööstuse advokaadid kohtunik Kormanile kollektiivse hagi "holokausti vananevate ja surevate ohvrite" nimel. Selles hagis esitati süüdistus, et Poola sõjajärgsed valitsused on pidevalt 54 aasta jooksul rakendanud juutide suhtes poliitikat diapasoonis "väljaajamisest kuni hävitamiseni". New Yorgi linnanõukogu liikmed tõttasid appi ja võtsid ühehäälselt vastu resolutsiooni, mis nõudis Poolalt "kõikehõlmava seaduse vastuvõtmist, mis teeks võimalikuks holokausti ohvrite omandi täies mahus tagastamise", aga Kongressi 57 liiget (eesotsas Anthony Weineriga New Yorgist) nõudsid kirjas Poola seimile seaduse vastuvõtmist, mis kindlustaks "kõigi holokausti ajal konfiskeeritud kinnisvaraobjektide ja omandi sajabrotsendilise tagastamise". "Kuna need inimesed iga päev üha vananevad, läheb raisku aeg, mil nad veel võiksid saada kompensatsiooni nende suhtes toime pandud ebaõigluse eest."⁸¹

Senati panganduskomisjoni ees esinedes kaebas Stuart Eizenstat, et see protsess kulgeb Ida-Euroopas väga aeglaselt. "Kinnisvaraobjektide tagastamisel on esile kerkinud palju probleeme. Näiteks paljudes riikides paluti, aga pahatihti isegi nõuti, et isikud või kogukonnad, kes püüdsid oma õigusi kinnisvarale maksma panna, lubaks praegustel rentnikel kohale jääda veel pikemaks ajaks, mille eest neile makstakse riigi poolt kontrollitud tagasihoidlikku renti."⁸² Eriti pani Eizenstati nõrdima Valgevene. Valgevene "jääb väga maha" juutide sõjaeelse omanduse tagastamisel, kandis ta Esindajatekoja välispoliitikakomisjonile ette.⁸³ Valgevenes on elanikkonna keskmine sissetulek üksikisiku kohta 100 dollarit kuus.

Holokaustitööstus vibutab Ameerika sanktsioonide malakat, et sundida tõrksaid valitsusi alla andma. Eizenstat nõudis, et Kongress seaks holokausti hüvitamise nõude nende nõuete nimistu etteotsa, mis esitatakse Ida-Euroopa riikidele, kes soovivad saada Majandusliku koostöö ja arengu organisatsiooni, OECD, WTO,

Euroopa Liidu, NATO ja Euroopa Nõukogu liikmeks. “Kui teie ütlete neile, siis nad kuuletuvad. Nad saavad viitest aru.” Israel Singer ÜJK-st nõudis Kongressilt, et peab edaspidigi jälgima ostude nimekirja, veendumaks, et kõik riigid on maksnud täielikult. “On väga tähtis, et sellesse asja segatud riigid mõistaksid,” arwab Benjamin Glikman Kongressi välispoliitikakomisjonist, “et nende reaktsioon nõudmisele on üks paljudest aspektidest, mille järgi USA hindab kahepoolsete suhete olukorda.” Iisraeli Knesseti omandi tagastamise komisjoni esimees ja Iisraeli esindaja Ülemaailmses Juutidele Kahjude Hüvitamise Organisatsioonis Abraham Hirschson tunnustas Kongressi tegevust andami väljapigistamisele kaasaaitamises. Meenutanud oma “võitlust” Rumeenia Ministrite Nõukogu esimehega, ütles Hirschson: “Ma palusin tal vaidluse ajal veidi tähelepanelikum olla ja see märkus muutis kogu kõneluste atmosfääri. Ma ütlesin talle: “Teate, kahe päeva pärast esinen ma Kongressis kuulamise ajal. Mida te tahaksite, et ma neile ütlen?” Ja kogu atmosfäär muutus teiseks.” ÜJK on rajanud terve holokaustitööstuse, hoiatas üks advokaat, kes esindas holokausti ohvreid, ja ÜJK on süüdi Euroopas antisemitismi taassünnis.⁸⁴

“Ilma USA abita,” märkis Eizenstat oma kiidukõnes Kongressile, “jätkuks see aktiivne töö praegu üksnes vähesel määral, kui see üldse jätkuks.” Et õigustada Ida-Euroopale avaldatavat survet, teatas ta, et Lääne moraali kvaliteedi tunnuseks on “ebaseaduslikult omandatud kogukondade või eraisikute varanduste tagastamine või siis rahaline kompensatsioon”. Ida-Euroopa “uutele demokraatiatele” tähendaks selle kriteeriumi täitmine “üleminekut totalitarismilt demokraatlike riigivalitsemise vormide juurde”. Eizenstatil on USA valitsuses tähtis koht ja teda tuntakse kui Iisraeli raevukat pooldajat. Kui hinnata USA või Iisraeli tegevust nende kriteeriumide alusel suhtumises ameerika indiaanlastesse või siis palestiinlastesse, siis selgub, et kumbki nendest riikidest ei ole üleminekut demokraatlike riigivalitsemise vormide juurde veel sooritanud.⁸⁵

Esindajatekojas esinedes joonistas Hirschson kurva pildi, kuidas vananevad “Poolast pärit puudustkannatavad holokausti ohvrid sise-nevad iga päev tema kabinetti Knessetis ja anuvad, et neile tagastatakse nende omand, kas siis majad või kauplused, mis neil tuli maha jätta”. Sel ajal alustas holokaustitööstus sõda teisel rindel.

Ida-Euroopa juudi kogukonnad, kes olid Ülemaailmse Juutide Kahjude Organisatsiooni (*World Jewish Restitution Organization*) nõrgalt põhjendatud kahjude hüvitamise nõudmised tagasi lükanud, teatasid oma pretensioonidest juutide varandusele, millele ei ole pärijaid. Kohe, kui jutt läks juutide elu taassünnile, haarasid Ida-Euroopa juudid kinni oma taasavastatud juurtest, et saada oma osa holokausti saagist.⁸⁶

Holokaustitööstus kiitleb asjaoluga, et kahjude hüvitamise arvelt saadud raha kulutab ta juutide heategevuse otstarbeks. "Heategevus on loomulikult tore asi," ütles üks holokausti ohvraid esindanud advokaat, "kuid ei ole õiglane tegelda heategevusega teiste inimeste rahaga." Eizenstati lemmikettekäänded on "kasvatamine holokausti eeskujuga", "kõigi meie jõupingutuste ülim eesmärk". Hirschson on "ellujäänute marsi" initsiaatoriks, et kasvatada holokausti eeskujuga ja üks peamistest rahasaaajatest, mida makstakse kompensatsioonideks. Selle sionistide poolt inspireeritud etenduse aegu koguneb juudi noorsugu kogu maailmast Poola surmalaagritesse, et ammutada esmastest allikatest teavet selle kohta, millisteks kuritegudeks on võimelised mittejuudid, aga et nende käest pääseda, tuleb sõita Iisraeli. Muljeid sellest holokaustiteemalisest kitsist kirjeldas ajaleht "*Jerusalem Report*" sedaviisi: "Mul on nii õudne enesetunne, ma ei suuda enam, ma tahaksin juba olla Iisraelis," kordab vahetpidamata noor naine Connecticutist. Ta väriseb. Ootamatult otsib tema sõber välja suure Iisraeli lipu. Ta mässib nad mõlemad lipu sisse ja edasi astuvad nad juba koos." Jajah, ilma Iisraeli liputa ei saa kuidagi läbi.⁸⁷

Oma kõnes Washingtonis korraldatud holokaustiteemalisel konverentsil rääkis David Harris innukalt ja paljusõnaliselt sellest, millist sügavat muljet avaldab sihuke palverännak natslikesse surmalaagritesse juudi noorsoole. "*Forward*" kirjeldas ühte sihukest üritust erilise paatosega. Pealkirjastanud loo "Pärast Auschwitzi külastamist lahutavad Iisraeli teismelised meelt striptiisaridega", kirjutab ajaleht, et spetsialistide soovitusel kutsusid kibutsi õpilased kohale "striptiisitarid, et vabaneda ekskursiooni põhjustatud masendavatest tunnetest". Nähtavasti oli juudi üliõpilasi haaranud oma võimusesse samalaadsed segaseid tundeid Ameerika Holokausti Mälestusmuuseumi külastamise ajal, sest, nagu kirjutab ajaleht

“Forward”, “nad jooksid ringi, et mõistusele tulla, tõuklesid jne”.⁸⁸ Kes julgeb veel kahelda holokaustitööstuse targas otsuses, et parem on kasutada kompensatsiooniks saadud raha holokausti eeskujuga kasvatamiseks, kui see “raha maha laristada”, nii ütles Nahum Goldmann, natslikud surmalagrid üle elanute vajadustele.⁸⁹

2000. aasta jaanuaris osalesid peaaegu 50 riigi esindajad, nende hulgas ka Iisraeli peaminister Ehud Barak, Stokholmis korraldatud holokausti eeskujuga kasvatamisele pühendatud konverentsil. Konverentsi lõppavalduses rõhutati rahvusvahelise üldsuse pühalikku otsust võidelda genotsiidi, etniliste puhastuste, rassismi ja ksenofoobia kurjusega. Pärast konverentsi lõppu esitas keegi rootslasest reporter Barakile küsimuse palestiina põgenike kohta. Barak vastas, et ta on kas või ühe põgeniku Iisraeli territooriumile lubamise vastu: “Me ei saa võtta enda kanda ei moraalselt, ei juriidilist või muud vastutust põgenike eest.” Loomulikult lõppes konverents kärarikka eduga.⁹⁰

Nõudluste Konverentsi poolt avaldatud ametlik “Holokausti üle elanute kompensatsioonide ja kahjude hüvitamise teatmik” (*Guide to Compensation and Restitution for Holocaust Survivors*) sisaldab andmeid suure hulga organisatsioonide kohta. Tekkinud on laiali hargnenud ja hästi rahastatud bürokraatlik süsteem. Kindlustuskompaniid, kunstimuuseumid, eraettevõtted, rentnikud ja talupojad peaaegu kõigis Euroopa riikides on holokaustitööstuse mõjuväljas. Ainult “holokausti puudustkannatavad ohvrid”, kelle nimel tegutseb holokaustitööstus, kaebavad, et holokaustitööstus muud ei tee, kui “jätkab nende paljaksröövimist”. Nõudmiste Konverentsi vastu on paljud juudid esitanud hagi. Veel on võimalus, et HOLOKAUST saab kuulsaks “kui inimkonna ajaloo suuriv rööv”.⁹¹

Kui Iisrael pärast sõda esimest korda asus läbi rääkima Saksamaaga reparatsioonidest, pakkus toonane välisminister Moshe Sharett võimalust, nii väidab ajaloolane Ilan Pappé, anda osa rahast palestiina põgenikele, et “parandada asjaolusid, mida võiks nimetada väiksemaks ebaõigluseks (palestiinlaste tragöödia), mille põhjustas palju õudsem ebaõiglus”,⁹² st holokaust. Ettepanek jäigi ainult ettepanekuks. Üks Iisraeli tuntud õpetlane tõstis päevakorda osa Šveitsi pankadelt ja Saksa firmadelt saadud kahju hüvitamise eest saadud raha palestiina põgenikeke üleandmise küsimuse.⁹³ Arvesta-

des asjaolu, et natside poolt toime pandud juutide massilise hävituse üleelanud on vahepealsete aastate jooksul juba surnud, tuleks seda ettepanekut lugeda arukaks.

ÜJKle omases äärmiselt rafineeritud stiilis kuulutas Israel Singer 13. märtsil 2000. aastal "erutavat uudist": hiljuti USAs avaldatud dokument tõendab, et Austrias on hoiul holokaustiaegset vaibevara summas 10 miljardit dollarit. Lisaks meenutas Singer, et 50 protsenti Ameerika kultuurivaradest on kunstiteosed, mis on varastatud juutidelt.⁹⁴ Kahtlemata asub holokaustitööstus selle ümber lokku lööma.

KOKKUVÕTE

Veel on mul käsitlemata holokausti mõju USA-s. Seejuures tahaksin ma ka analüüsida Peter Novicki selleteemalisi kriitilisi märkusi.

Peale holokausti memoriaalide rajamise 17 osariigis alustati koolides või soovitati alustada holokausti-aineliste programmide õpetamist; paljud kolledžid ja ülikoolid on sisse seadnud kateedrid holokausti edasiseks uurimiseks. Ei möödu nädalatki, kui "*The New York Times'is*" ei ilmuks ühtegi holokaustiga seotud artiklit. Tagasihoidlikel hinnangutel on teaduslike uurimuste arv, mis on pühendatud natslikule "lõplikule lahendusele", kerkinud kaugelt üle 10 000. Vaatleme võrdluseks teaduslikku kirjandust inimeste massilisest hukkumisest Kongos. Kongo elevandiluu ja kautšuki ekspluateerimise tulemusel hukkus aastatel 1891-1911 10 miljonit aafriklast. Kuid esimene ja ainus selleteemaline teaduslik töö avaldati alles kahe aasta eest.¹

Suure hulga teadusasutuste ja inimeste olemasolu tõttu, kelle erialaks on holokausti mälestuse hoidmine, on see kindlalt juurdunud Ameerika igapäevaellu. Novick siiski kahtleb, kas see ikka on hea. Esiteks toob ta palju näiteid, et jutt sel teemal on laskunud tasandile, kus räägitakse tavalistest nähtustest. Tõepoolest, raske on nimetata kas või ühte poliitilist üritust, olgu need siis aktsioon "Elu eest, valiku eest" või siis loomade või osariikide õiguste eest, et selle juures ei meenutata holokausti. Elie Wiesel, kes mõistab hukka holokausti kasutamise vulgaarsetel eesmärkidel, vandus, et "hoidub kõigist niisugustest labastest etendustest eemale".² Novick teatab siiski vägagi kunstipärasest fotost aastast 1996, kus Hillary Clinton, kes oli sattunud tugevate rünnakute alla oma väidetavate afääride tõttu, on oma mehe kõne ajal rahvuse olukorrast, mille kandsid üle paljud

telejaamad, jäädvustatud Esindajatekoja rõdul oma tütre Chelsea ja Elie Wieseli seltsis.³ NATO pommirünnakute ajal põgenema sunnitud Kosovo albaanlased tuletasid Hillary Clintonile meelde holokausti puudutavaid kaadreid filmist "Schindleri nimekiri". "Inimesed, kes õpivad ajalugu tundma Spielbergi filmide järgi," märkis üks Serbia dissident murega, "ei tohi õpetada meid, kuidas me peame elama."⁴

"Holokausti muutmine Ameerika mälestuseks," jätkab Novick, "on moraalne eskapism, mis surub maha "ameeriklaste enda vastutustunde oma mineviku, oleviku ja tuleviku eest."⁵ See on väga tähtis moment. Palju lihtsam on hukka mõista teiste sooritatud kuritegusid, kui ennast "peeglist vaadata". Siiski, kui me vaid soovime, võime me paljugi ise õppida oma kogemustest. USA vältimatu ekspansiooni ideoloogias Läände ja edasi, mis on tuntud "Kehastunud saatuse" teooria nime all, on palju ideoloogilisi ja programmilisi elemente, mis hoiatavad Hitleri "eluruumi vallutamise" poliitika eest. Tõepoolest, Hitler viis ellu Ida vallutamist Ameerika Lääne vallutamise malli järgi.⁶ Kahekümnenda sajandi esimesel poolel võtsid paljud Ameerika osariigid vastu steriliseerimise seaduse ja mitukümmend tuhat ameeriklast steriliseeriti sundkorras. Natsid viitasid USA seadustele, kui võtsid vastu oma steriliseerimise seaduse.⁷ Nürnbergi kurikuulsad rassiseadused jätsid juudid ilma valimisõigustest ning keelasid juutide ja mittejuutide rassilise segunemise. Ameerika lõunaosariikide neegrid langesid samasuguste seadusandlike piirangute ohvriks ja said palju sagedamini karistamatu stiihilise vägivalda ohvriteks kui Saksamaa sõjaeelse perioodi juudid.⁸

Et seada esiplaanile välismaal toime pandud kuritegusid, meenutab USA sageli holokausti. Seda tehakse väga iseloomulikul kombel. Ametlike vaenlaste kuriteod nagu näiteks punaste khmeeride korraldatud veresaun Kambodžas, Nõukogude Liidu sissetung Afganistani, Kuveidi vallutamine Iraagi poolt ja etnilised puhastused Kosovos kutsuvad esile mälestuse holokaustist, aga kuriteod, kus USA ise osaleb, mitte kunagi.

Samal ajal, kui punased khmeerid panid toime metsikusi Kambodžas, hävitas Ameerika valitsuse toetatud Indoneesia valitsus kolmandiku Ida-Timori elanikkonnast. Erinevalt Kambodžast ei võrreldud Ida-Timori genotsiidi holokaustiga, aga massiteabevahendid isegi ei teatanud sellest.⁹ Samal ajal, kui Nõukogude Liit tegi

Afganistanis tegusid, mida Simon Wiesenthali Keskus nimetab "genotsiidiks", rakendas USA toetatud režiim Guatemalaas sama-sugust genotsiidi maia indiaanlaste suhtes. President Reagan tõrjus süüdistusi Guatemala valitsuse aadressil kui "tagedaid kuulujutte". Et autasustada Jeane Kirkpatrickut selle eest, et ta Reagani nimel varjas kuritegusid Kesk-Ameerikas, omistas Simon Wiesenthali Keskus talle "Aasta humanitaari" tiitli.¹⁰ Enne seda sündmust paluti Wiesenthali eravestluses veel kord järele mõelda, aga ta keeldus. Ka Elie Wieselit paluti eravestluses, et ta mõjutaks Iisraeli valitsust, kes tarnis relvi Guatemalaa mõrvaritele, aga temagi keeldus. Carteri administratsioon meenutas holokausti kui provotseeris vietnamlasi paatides põgenema kommunistliku režiimi eest, kuid Clintoni valitsus unustas holokausti, kui sundis samasuguseid põgenikke Haiitisse naasma, kes püüdsid pääseda USA toetatud "surmaeskadronide" eest.¹¹

Kui 1999. aasta kevadel alustas NATO USA initsiatiivil Serbia pommitamist, meenutati kõikjal holokausti. Daniel Goldhangen võrdles Serbia tegevust Kosovos "lõpliku lahendusega", aga Elie Wiesel sõitis Clintoni palvel Kosovo põgenikelaagrisse Makedoonias ja Albaanias. Wiesel ei jõudnud siiski valada veel ainsatki pisarat põgenike õudse saatuse pärast, kui USA toetatud Indoneesia režiim alustas jälle tegevust, mille oli peatanud 1970-ndate lõpul: alustas uuesti massimõrva Ida-Timoril. Holokaust läks meelest, kui Clintoni valitsus end sellest verevalamisest lahti ütles. "Indoneesia on tähtis, Ida-Timor seda ei ole," selgitas üks Lääne diplomaat.¹²

Novick viitab USA passiivsele osavõtule humanitaarkatastroofides, mida nende ulatuse poolest võib võrrelda juutide massilise hävitamisega natside poolt, isegi siis, kui neil polnud sellega otsesidet. Meenutanud miljoneid lapsi, kes hävitati "lõpliku lahenduse" ajal, märkis ta, et Ameerika presidendid piirduvad variserlike kõnedega, kui igal aastal palju rohkem lapsi kogu maailmas sureb "alatoitumuse ja haiguste kätte, millega on võimalik võidelda".¹³ Võib osutada kisendavale juhtumile, kus osales ka USA valitsus. Pärast seda, kui koalitsioon eesotsas USA-ga 1991. aastal oli laastanud Iraagi, et karistada "Saddam-Hitlerit", sundisid USA ja Inglismaa ÜRO-le peale tapvad sanktsioonid selle õnnetustest jälitatud rahva vastu, eesmärgiga kõrvaldada Saddam võimult. Nagu natside poolt juutide massilise hävitamise aegu, hukkus ka sanktsioonide tõttu arvatavasti

miljoneid lapsi.¹⁴ Kui riigisekretär Madeleine Albright'ile esitati ühes intervjuus selle õudse veretasu kohta küsimus, vastas ta, et “asi tasub end ära”.

“Kuna holokaust kujutab endast äärmust,” kirjutab Novick, “on võimalus, et see võiks meid igaväevases elus kuidagi õpetada, väga piiratud.” Kui “surve ja julmuse etalon” põhjustab see olukorra, kus “väiksema mastaabiga mõrvad näivad banaalsed”.¹⁵ Natside sooritatud massimõrvad võivad meid siiski muuta tundlikumaks selliste ebaõigluse ilmingute suhtes. Kui meenutada Auschwitz, ei ole enam talutavad nähtused, mida varem peeti iseenesest mõistetavateks, näiteks fanatismi.¹⁶ Natslik genotsiid diskrediteeris teadusliku rassismi, mis enne Teist maailmasõda oli Ameerika vaimuelus laialt levinud.¹⁷

Nendele, kes unistavad inimlikkuse kasvust, ei välista kurjuse proovikivi olemasolu võrdlust, vaid otse vastupidi, ergutab võrdlema. XIX sajandi moraalses maailmas oli orjusel peaaegu samasugune koht, mis juutide massilisel hävitamisel natside poolt tänapäeval. Sellele näitele on sageli ka viidatud, et illustreerida pahesid, mida täies mahus ei ole veel teadvustatud. John Stuard Mill võrdles naise olukorda abielus, mida olid pühitsenud Victoria-aegse Inglismaa seadused, orjuseks. Ta julges isegi väita, et mitmes mõttes oli see orjusest hullem. “Ma olen kaugel väitest justkui reeglina ei suhtutagi naistesse paremini kui orjataridesse; kuid mitte ükski ori ei ole olnud ori sellisel määral ja selle sõna piiramatus tähenduses nagu naine.”¹⁸ Ainult inimesed, kes ei kasuta kurjuse etaloni kui moraalselt kompassi, vaid kui ideoloogilist võimendusseadet, kardavad võrdlusi. “Võrrelda ei tohi” – see on moraalsete väljapressijate usu sümbol.¹⁹

Ameerika juudiorganisatsioonid kasutavad natslikku genotsiidi selleks, et kaitsta kriitika eest Iisraeli ja oma poliitikat, mis ei kannata kriitikat. Nende teostatud poliitika tagajärjel on Iisrael ja Ameerika juudid sattunud ühesugusesse olukorda: nende saatus ripub peene niidi otsas, mida hoiab peos Ameerikat valitsev eliit. Kui siis eliit jõuab järeldusele, et Iisrael on neile koormaks, aga ameerika juute pole neile vaja, võivad need niidid katkeda. Olgugi see vaid teoreetiline mõttestarendus ja võib osutuda valehäireks, aga võib-olla ei osutugi.

Siiski, on kerge ette arvata ameerika juutide käitumist, kui häire tõeks osutub. Kui Iisrael lakkab olemast USA favoriid, siis paljud liidrid,

kes praegu julgelt kaitsevad Iisraeli, võtavad sama julgelt sõna juutide riigi vastu ja nüpeldavad Ameerika juute selle eest, et nad tegid Iisraelist oma religiooni. Kui siis USA valitsevad ringkonnad otsustavad juutidest teha patuoinad, ei tule meil imestada, kui Ameerika juutide liidrid käituvad täpselt samuti nagu nende eelkäijad natsliku jälitamise ajal. "Me ei uskunud, et sakslased juute ära kasutavad," meenutab Yitzhak Zuckerman, üks Varssavi geto ülestõusu juhte, "et ühed juudid saatsid teisi juute surma."²⁰

Arvukate 1980-ndate avalike diskussioonide käigus võtsid paljud saksa ja mitteraksa õpetlased sõna natsionaalsotsialismi kuritegude "ajaloolisest vaatenurgast käsitlemise" vastu. Nad kartsid, et see võib põhjustada moraalse enesega rahulolu.²¹ Toona võis see argument veel olla põhjendatud, praegu enam ei ole. Hitlerliku "lõpliku lahenduse" peadpööratavalt lai haare on praegu piisavalt hästi teada. Kas siis inimkonna "normaalses" ajaloos on vähe õudust tekitavaid ja ebainimlikke peatükke? Kuritegu ei ole tarvis kuulutada võrreldamatuks, et ära teenida andestust. Tänapäeva ülesanne seisneb selles, et teha juutide massilisest hävitamisest natside poolt jälle ratsionaalse uurimise aine. Ainult siis saame me tegelikult midagi sellest näite varal õppida.

Juutide massilise hävitamise unikaalsus ja isegi ajaloovälisus ei lähtu sündmusest endast, vaid on seda teemat ekspluateeriva pärast sündmust välja kujunenud tööstuse toode. Holokaustitööstus on juba ammu pankrotis. Jääb üle veel sellest avalikult teatada. Ta on juba ammu maha maganud hetke, kui oleks võinud oma tegevuse lõpetada. Kõige vooruslikum žest hukkunutele oleks nende mälestuse alleshoidmine, õppides nende kannatustest, ja lõpuks nad rahule jätta.

Aktuaalne lisa saksakeelsele väljaandele (“*Die Holocaust-Industrie*”)

Selle raamatu kolmandas peatükis tõestasin ma dokumentaalselt, kuidas holokaustitööstus on topeltmaksustanud mitte üksi Euroopa riike, vaid ka juute, kes natsliku genotsiidi üle elasid. Viimased sündmused kinnitavad mu analüüsi. Minu argumentatsiooni põhjendamiseks ei ole vaja muud, kui kriitiliselt ja tähelepanelikult uurida dokumente, mis avalikkusele on takistusteta kättesaadavad.

2000. aasta augustis teatas Ülemaailmne Juutide Kongress, et nende käsutuses on 9 miljardit dollarit, mis on saadud kompensatsiooniks seoses holokaustiga.¹ Raha pressiti välja kui kompensatsioon “holokausti puudustkannatavatele ohvritele”, aga nüüd kinnitab ÜJK kommertsdirektor Elan Steinberg, et see raha “kuulub kogu juudi rahvale”. Banketil New Yorgi hotellis “Pierre”, mille korraldas ÜJK president Edgar Bronfman holokausti eest kompensatsiooni kättesaamise puhul, teatati “Juudi Rahva Fondi” moodustamisest, et toetada juutide organisatsioone ja tõhustada holokausti eeskujul kasvatustööd. (Üks “holokausti auks korraldatud banketi” juudi kriitik visandas järgmise stsenaariumi: “Massimõrvad. Õudsed röövimised. Orjatöö. Asume keha kinnitama.”) Fondi finantsbaasi moodustab raha, mis holokausti kompensatsioonist “üle jäi”, ja mis Steinbergi sõnul ulatub miljarditesse dollaritesse. Üksnes jumal võib teada, kust küll ÜJK teadis, et üle jääb miljardeid dollareid, kuigi holokausti ohvritele ei olnud veel midagi makstud. Või siis teadis holokaustitööstus juba toona, kui “holokausti puudustkannatavatele ohvritele” raha välja pressis, et üle jääb miljardeid? Siit järeldus, et holokaustitööstus on kasutanud kahte teineteist välistavat väidet: esiteks, et kokkulepped Saksamaa ja Šveitsiga töid ellujäänutele vaid tagasihoidlikke summasid, ja teiseks, et üle jäi miljardeid.

Holokausti üleelanute reaktsioonid, nagu võiski oodata, olid raevukad (mitte keegi neist ei viibinud fondi loomise juures). “Kes lubas neil organisatsioonidel otsustada,” kirjutati holokausti ohvrite ajakirja juhtkirjas, “et “ülejääk” (ulatub miljarditesse dollaritesse), mis on saadud *Shoah* ohvrite nimel, kasutatakse nende meelisprojektide rahastamiseks, selle asemel, et abistada kõiki holokausti üleelanuid, arvestades meditsiiniteenuste üha kasvavaid hindu?” Põrganud vastu avalikkuse negatiivset reaktsiooni, andis ÜJK tagasikäigu. Teatati, et arv 9 miljardit dollarit on veidi eksitav. Nende sõnul “ei ole fondil raha ega ole ka raha jagamise plaani”, aga banketti ei korraldatud selleks, et tähistada holokausti kompensatsiooniks saadud raha fondile toetuseks andmist, vaid hoopis selleks, et hakata raha korjama. Eakad juudid, kes holokausti olid üle elanud, kelle arvamust polnud küsitud, ja muidugi polnud neid ka kutsutud “galavastuvõtule staaride osavõtul” hotelli “Pierre”, korraldasid hotelli ukse ees demonstratsiooni.

Banketist osavõtjate hulgas oli ka president Clinton, kes meenutas koosolnutele, et USA on alati seisnud esireas, kui vaja on olnud “õudsele minevikule näkku vaadata”: “Ma olen käinud Ameerika indiaanlaste reservaatides ja teada saanud, et nendega sõlmitud lepingud ei olnud alati õiglased või siis neid ei täidetud ausalt. Ma sõitsin Aafrikasse ja tunnistasin USA vastutust inimeste orjusesse müümise eest. Me püüame leida meie inimlikkuse sügavale peidetud tuuma ja see ülesanne ei ole kergete killast.” Toodud näidete puhul, mis “ei olnud kergete killast”, jäi ilmselt puudu ainult ühest asjast, kahju jäi kindlas valuutas hüvitamata.²

11. septembril 2000. aastal avaldati viimaks ometi “erivoliniku pool pakutud raha väljamaksmise ja kompensatsiooni jaotamise kava” (edaspidi tekstis “Gribetzi plaan”), mis töötati välja õigusliku konflikti käigus Šveitsi pankadega.³ Plaani, mille väljatöötamiseks kulus kaks aastat, avaldamise ajal ei olnud sellel vähimatki pistmist “holokausti puudustkannatavate ohvrite huvidega, kellest iga päev keegi sureb”, vaid see oli püütud ajastada just mainitud gala-banketiga, mis toimus sama päeva õhtul. Holokaustitööstuse peamine konsultant läbirääkimistel Šveitsi pankadega Burt Neuborne kiitis nimetatud dokumenti kui “ülitäpselt ja kontrollitud, mis oli koostatud väga korralikult ja arukalt”.⁴ Tegelikult oli vaja hajutada kahtlused, et raha

läheb juudiorganisatsioonide kätte. Nii teatas ajaleht "Forward", et "jaotamise plaani kohaselt läheb üle 90 protsendi Šveitsist saadud rahast vahetult holokausti üleelanutele ja nende järglastele". Elan Steinberg kinnitas, et "ÜJK pole rahast endale kunagi nõudnud pennigi ega ole sealt ka võtnud pennigi ega hakka kompensatsiooniks saadud rahast looma fonde" ja kiitis plaani mesimagusalt kui "erakordselt tarka ja kaastundega koostatud dokumenti".⁵ Tõsi mis tõsi, pole kahlust, et plaan on targalt koostatud, kuid kaastundest pole seal jälgegi. Koostatud plaani peenes trükikirjas avaldatud osades on peidus kuratlik tõde, et arvatavasti makstakse vaid väike osa Šveitsist saadud rahast vahetult holokausti üleelanutele ja nende järglastele. Enne kui seda väidet lahkama hakata, tahaksin ma märkida, et plaan tõestab veenvalt, kuigi plaani koostaja pole seda tahtlikult teinud, kuidas holokaustitööstus Šveitsile survet avaldas.⁶

Lugeja ehk mäletab, et 1996. aasta mais nõustusid Ševitsi pangad formaalselt sõltumatu uurimisega, mida kohtunik Korman nimetas ajaloo kõige põhjalikumaks ja kallimaks uuringuks, et rahuldada holokausti üleelanute ja nende järglaste kõik nõudmised.⁷ Ent veel enne, kui uurimiskomisjon eesotsas Paul Volckeriga jõudis kokku tulla, nõudis holokaustitööstus finantskakkulepet. Volckeri komisjoni järelduste ennetamiseks tehti teatavaks kaks vastuväidet: esiteks, et seda komisjoni ei saa usaldada ja teiseks, et holokausti puudustkannatavad ohvrid ehk ei jõua komisjoni töö tulemusi ära oodata. Gribetzi plaan lükkab ümber mõlemad vastuväited.

1997. aasta juunis korraldas Neuborne "õigusliku ekspertiisi", mis pidi selgitama, miks Volckeri komisjoni töö tulemusi ei tohi ootama jääda. Risti vastupidi kõigile teadaolevatele faktidele süüdistas Neuborne jultunult komisjoni selles, et komisjon töötab šveitslaste kasuks, et seda juhivad ja töö maksavad kinni süüdistatavad ning seetõttu püüab komisjon kogu kriitika suunata eraviisilise vahekohtuniku arutelu sängi.⁸ Neuborne arvas Šveitsi pankuritele isegi süüks asjaolu, et nad andsid 500 miljonit dollarit enneolematu uurimise rahastamiseks, mis neile peale suruti. 1998. aasta augustis saavutas holokaustitööstus edukalt oma tahtmise, et šveitslased maksaksid välja tagastamatu kompensatsiooni 1,25 miljardit dollarit veel enne, kui Volckeri komisjon oma töö lõpetab.⁹ Kuigi kakkulepet kaitsti väitega, et Volckeri komisjoni ei tohi usaldada, külvab Gribetzi plaan

komisjoni kiitustega üle ja rõhutab, et komisjoni töö tulemused ja nõudluste läbivaatamise metoodika (“nõudluste väljaselgitamise tribunal”) on Šveitsist saadud raha jaotamisel otsustava tähtsusega.¹⁰ Asjaolu, et holokaustitööstus raha jaotamisel toetus komisjoni töö tulemustele, kummutab väite, justkui oleks ta komisjoni tööd ennetanud ja nõudnud kompensatsiooni, mis tagastamisele ei kuulu.

Koostöös holokaustitööstusega sunniti šveitslased mitte ainult välja maksma holokausti-aegsed väljanõudmata arved, vaid tagastama ka natside poolt juutidelt varastatud väärisasjadelt ja orjatöölt teadlikult teenitud kasumit.¹¹

Gribetzi plaan tõestab, kui põhjendamatud olid need süüdistused. Plaan peab võimalikuks, et tuvastada saab vaid väheseid otsesidemeid, kui see üldse on võimalik, rääkimata vahetult saadud või siis kaheldamatult saadud kasumist, mida šveitslased teenisid juutidelt varastatud omandilt või siis juutide orjatöölt. Plaan osutab, et kõik kollektiivsetes hagides esitatud süüdistused põhinesid kas “eeldustel” või “tõenäosusel”.¹² Ja lõpuks sunniti šveitslasi maksma kompensatsiooni ka juutidele, kes natsismi eest põgenedes ei saanud Šveitsilt varjupaika. Gribetzi plaan märgib, et see pretensioon on “õiguslikust seisukohast kaheldava väärtusega”.¹³ Hoolimata mainitud oletustest, on plaan siiski nõus, et absoluutses õigusühiskonnas oleksid hagejad pidanud saama palju suurema summa kui 1,25 miljardit dollarit, mis šveitslased välja maksid.¹⁴

Lisaks Volckeri komisjoni süüdistamisele eelarvamustes, viitas holokaustitööstus šveitslastelt tagastamatut kompensatsiooni välja pressides asjaolule, et holokausti üleelanud kaua enam ei ela. Kiiruse tagaajamisel oli põhjuseks väide, et “holokausti üleelanud ohvritel” pole enam kaua jäänud elada. Siis, raha kätte saanud, leidis holokaustitööstus äkki, et “holokausti üleelanud ohvrid” ei suregi eriti kiiresti. Viidates Nõudluste Konverentsi ülesandel korraldatud uuringu, teatab Gribetzi plaan, et “natside ohvrite arv kahaneb aeglasemalt, kui varem arvati”. Plaan väidab, et “piisavalt märkimisväärne osa juute, natside ohvreid, elab veel vähemalt 20 aastat ja et 30-35 aasta pärast, st ligikaudu üheksakümmend aastat pärast sõja lõppemist on veel elus umbkaudu paarkümmend tuhat juuti, natside ohvrit”.¹⁵ Arvestades holokaustitööstuse eelnevat tegevust, ei ole imestada, kui seda avastust kasutatakse vahendina, et Euroopalt uut

kompensatsiooni välja pressida. Seni on avastust kasutatud selleks, et kompensatsioonide väljamaksmisega viivitada. Nii soovib Gribetzi plaan raha välja maksta pidevalt väikeste summade kaupa, sest “tagajärg oleks negatiivne, kui holokausti puudustkannatavatel ohvritel tekiks ootus, mis kapitali tunduvalt kahandaks ja koos sellega ka abi võimalusi”.¹⁶

Läbirääkimiste ajal Šveitsi pankuritega väitis holokaustitööstus, et lisraelis elavate holokausti üleelanute keskmine vanus on 73, mujal maailmas 80 aastat. Kolmes riigis, kus praegu elab kõige rohkem holokausti üleelanud inimesi, kõigub nende eluiga 60 (endise NSV Liidu vabariikides) kuni 77 aastani (USA-s ja lisraelis).¹⁷ Kedagi ei tohiks solvata küsimus, kuidas saab olla võimalik, et 35 aasta pärast on elus veel “kümneid tuhandeid” holokausti üleelanuid. Osaline vastus küsimusele seisneb selles, et holokaustitööstus on järjekordselt muutnud selle termini formuleeringut. “Üheks ohvrite arvu suhteliselt aeglase vähenemise põhjuseks,” räägitakse eelpool mainitud Nõudluste Konverentsi tellitud uuringus, “on see, et kui kasutada veidi laialdasemat määratlust, siis on nooremaealiste natsismi ohvrite arv palju suurem, kui alguses arvati.”¹⁸ Tõepoolest, Gribetzi plaani inflatsioonitempo, mis meenutab Weimari vabariigi aegu, hindab veel elus olevate holokausti ohvrite arvu ühele miljonile, st veelgi ülespoole kruvitakse niigi liialdatud arv 250 000, mis võeti aluseks Šveitsile andami määramisel.¹⁹

Loonud sellise statistilise ja demograafilise meistriteose, arvab Gribetzi plaan nüüd holokausti üleelanute hulka kõik Venemaa juudid, kes Teise maailmasõja üle elasid.²⁰ Venemaa juudid, kes varem olid natside eest ära jooksnud või siis Punaarmees teeninud, pakuvad end praegu välja kui holokausti üleelanud, sest juhul, kui nad oleksid vangi langenud, oleksid neid oodanud piinad ja surm.²¹ Isegi kui pidada seda tõeliselt uut holokausti üleelanute määratlust tõsiseks argumeniks, jääb selgusetuks, miks nõukogude ametiisikud, kes natside eest õigel ajal jõudsid ära joosta või siis mittejuutidest sõjaväekohuslased, kes teenisid Punaarmees, ei võiks ka endale nõuda holokausti üleelanute staatust. Neidki oleksid oodanud piinad ja surm, kui nad vangi oleksid langenud. Gribetzi plaan teatab, et üks juudi rahvusest Ameerika sõjaväelane, kelle natsid vangi võtsid, interneeriti koonduslaagrisse.²² Miks ei võiks kõik Teisest maailmasõjast osa

võtnud Ameerika sõdurid end kuulutada holokausti üleelanuteks? See pakub ääretult suuri võimalusi. Briti impeeriumi sõjamuuseumi holokausti osakonna ajaloolane, kes kaitseb manipulatsioonide ohvrite vanusega Gribetzi plaanis, selgitas, et “võib veelgi laiemas mõistes rääkida holokausti üleelanute teisest ja kolmandastki põlvkonnast”, sest nad “võib-olla ehk põevad psüühilisi haigusi”.²³ Nii et on ainult aja küsimus, kui holokaustitööstus jälle arvab Wilkomirski holokausti üleelanute hulka, sest nagu kinnitas memoriaali *Yad Vashem* direktor, “on tema valu ehtne”.

Holokaustitööstusele on mitmes mõttes kasulik aina välja mõelda holokausti ohvrite uusi määratlusi ja nende arvu suurendada. Sellega õigustatakse mitte üksi andami kogumist Euroopa riikidelt, vaid ka tegelike ohvrite arvel äraelamist. Pikki aastaid palusid holokausti ohvrid Nõudmiste Konverentsi kasutada kompensatsioonisummasid haiguskindlustuseks. Gribetzi plaanis nimetatakse ettepanekut “kaalumist väärivaks” ja seda mainitakse möödaminnes, kuid siis väidetakse, et Šveitsist saadud rahasummast ei piisa, et maksta enam kui 800 000 holokausti üleelanu haiguskindlustust.²⁴

Rääkimata tõsiasi, et summa ei ole märkimisväärne, on Šveitsist saadud raha Gribetzi plaani järgi määratud üksnes juutidest natsliku tagakiusamise ohvritele. Tehnilisest vaatevinklist nähtuna laieneb kompensatsioon kõigile natsliku tagakiusamise ohvritele, kuid tegelikult on see vaid väliselt kõikehõlmav “poliitiliselt korrektne” formuleering – sõnamäng, et suurem osa mittejuutidest ohvreid kompensatsioonist ilma jätta. Meelevaldselt hõlmab määratlus “natsliku tagakiusamise ohvrid või eesmärgid” üksnes juute, mustlasi, Jehoova tunnistajaid, homoseksuaale ja invaliide. Põhjustel, mida kunagi pole kellelegi selgitatud, on välja jäetud teiste poliitiliste (näiteks kommunistid või sotsialistid) või etniliste (näiteks poolakad või valgevenelased) tagakiusamise ohvrid. Need ohvrite grupid on palju arvukamad, aga grupid, mida mainitakse Gribetzi plaanis, on märksa väikesearvulisemad. Praktikas tähendab see, et peaaegu kogu raha saavad juudid. Nii arvestab plaan 170 000 juudiga, keda kasutati sunnitööl, aga miljonist mittejuudist, keda ka sunnitööl kasutati, on üksnes 30 000 arvatud natsliku tagakiusamise ohvrite hulka. Analoogiliselt näeb plaan ette 90 miljoni dollari maksmist juutidele, keda natsid jälitasid, ja vaid 10 miljonit dollarit natside ohvritele, kes ei

ole juudid. Tavaliselt õigustatakse niisugust jaotamist asjaoluga, et ka eelnevad kokkulepped kompensatsiooni maksmisest lähtusid samasugusest vahekorrast. Plaan viib siiski mõttele, et mittejuutidest ohvrid said ka minevikus makstud kompensatsioonist ebaoproportsionaalselt väikese osa. Uus plaan oleks pidanud mineviku ebaõigluse parandama, mitte seda jätkama.²⁵

Gribetzi plaani järgi määratakse 1,25 miljardist dollarist 800 miljonit dollarit väljamakseteks, et rahuldada nõudmised holokausti-aegsetele väljamaksmata arvetele. Plaani teksti maht koos lisade ja tabelitega võtab enda alla paarsada lehekülge ja selles on enam kui tuhat erandit. Plaani ainuke iseärasus seisneb selles, et mitte ainsagi sõnaga pole tõepäraselt püütud selgitada sellise jaotuskava põhjendatust. On üksnes mainitud: “Volckeri ettekande ja kohtu lõpliku otsuse alusel, aga ka arvestades konsultatsioone Volckeri komisjoni esindajate ja spetsialistidega, hindab volinik kõigi väljamaksmisele kuuluvate pangaarvete maksumuseks 800 miljonit dollarit.”²⁶ Tegelikult on nimetatud hinnang uskumatult suureks paisutatud. Summa, mida tegelikult oleks pidanud väljamaksmata arvete järgi maksuma, moodustab sellest 800 miljonist vaid tühise osa.²⁷ Raha, mis pärast kõigi seaduslike nõuete rahuldamist üle jäi, pidid saama kas holokausti vahetult üleelanud või siis tuli see jaotada juudiorganisatsioonide vahel, kes tegelesid holokaustiga.²⁸ Võib olla peaaegu kindel, et raha saavad endale juudiorganisatsioonid, mitte üksnes seetõttu, et viimase sõna õigus jääb alati holokaustitööstusele, vaid ka seetõttu, et raha on mõeldud jagada pikkade aastate jooksul, aga selle aja jooksul jääb ellu vaid väike osa holokausti tegelikest ohvritest.²⁹

Peale 800 miljoni dollari jaotamise nõuete järgi väljamaksmata arvetele, jagab Gribetzi plaan ligikaudu 400 miljonit dollarit peamiselt ohvrite kolme kategooria vahel: “paljaksröövitud omanikud”, “inimesed, keda kasutati sunnitööl” ja “põgenikud”. Lisatud on siiski otsustav klausel, et raha ei maksta välja seni, kuni pole ammendatud õiguslikud vahendid vaidluse lõpetamiseks. Plaan arvestab võimalusega, et mõnda aega ehk ei ole võimalik väljamaksetega alustada ja viitab pretsedendile, kus proteste arutati kolm ja pool aastat.³⁰ Vanema-ealised, kes holokausti üle elasid, ei võida sellest midagi, aga holokaustitööstus ei kaota kohe kindlasti. Paljud nendest inimestest, kellele plaan ei laiene, soovivad kahtlemata proteste esitada, kuid vaid

vähesed võidavad isegi siis, kui õiguslikud alused kõnelevad nende poolt. Holokaustitööstus, kes on Gribetzi plaanist välja pigistanud suurima kasu, võib ka protestide arvel kasumit teenida: maksete väljamaksmiste katkestamine toob holokaustitööstuse kassasse lisaraha, sest üha vähemaks jääb ellujäänuid.

Kohe, kui kõik õiguslikud vahendid on ammendatud, näeb Gribetzi plaan nende 400 miljoni dollari jaotamist järgmiselt:

1) "Paljaksröövitud omanike" kategoorias ei ole 90 miljonit dollarit määratud väljamakseteks holokausti otsestele ohvritele, vaid juudi-organisatsioonidele, kes hoolitsevad "laiemas mõttes" holokausti ohvrite kogukondade eest. Suur osa rahast kukub Nõudluste Konverentsi taskusse, keda ka Gribetzi plaan kiidab "võrreldamatu kogemuse eest natsismiohvrite teenimisel".³¹ Plaan määrab 10 miljonit dollarit "ohvrite nimekirja fondile, kelle eesmärk on kõik nimed või siis natsliku tagakiusamise sihtmärgid nimekirja kokku koguda, et teha need kättesaadavaks uurijatele ja kindlustada nende mälestus". Selle fondi baasiks soovitatakse kasutada holokausti ohvrite "asendamatuid esmaseid ankeete". Tüüpvastused nendes ankeetides, kui neid uskuma jääda, lubavad oletada, et igal kuuendal juudi rahvusest ohvril (so 71 000 üldarvust 430 000) oli arve mõnes Šveitsi pangas. Igal kuuendal oli ka Mercedes ja mägimaja Šveitsis.³²

2) Selles kategoorias, keda kasutati sunnitööl, pidi iga juut arvata-vast veel elus olevast 170 000 juudist saama kompensatsiooni kahes järgus: 500 dollarit, kui kõik vastuväited on kummutatud, ja kuni 500 dollarit lisaks, kui on läbi vaadatud kõik nõudlused väljamaksmata arvetele.³³ Tegelikult on ohvrite üldarv 170 000 tugevasti üle paisutatud ja vaevalt küll paljud veel tegelikult elus olevad juudid tahavad saada esimest väljamakset, rääkimata juba teisest. Avaldusi vaatab läbi Nõudluste Konverents ja konverents, kes järelejaanud rahast kõige suurema tüki endale saab, võidab igast keeldumisest.

3) "Põgenike" kategoorias saab iga pretendent 250 kuni 2500 dollarit, seda nagu teisegi kategooria puhul kahes järgus.³⁴ "Asendamatute esmaste ankeetide" andmetel pretendeerib sellesse kategooriasse arvamist 17 000 juuti. Tõenäoliselt tunnistatakse selles kategoorias ainult väheste pretendentide nõudlused seaduslikeks (avaldusi vaatab läbi ikka Nõudluste Konverents) ja veelgi vähem on inimesi, kes raha tegelikult saavad.

Niisiis kinnitab Gribetzi plaani põhjalik analüüs minu raamatu kolmandas peatükis ära toodud argumente. Analüüs näitab, et holokaustitööstuse esitatud süüdistused, mis sundisid Šveitsi panku välja maksma tagastamatut kompensatsiooni, olid võltsitud ja üksnes vähesed nendest juutidest, kes tõepoolest elasid üle juutide massilise hävitamise natside poolt kas siis otse või kaudselt, said kasutada šveitslaste makstud raha. Holokaustitööstuse sõlmitud teiste kokkulepete põhjalik analüüs annab arvatavasti samasugused tulemused. Gribetzi plaani on peidetud holokaustitööstuse tuluallikad. Arvatavasti hakatakse suuremat osa Šveitsist saadud rahast jaotama alles siis, kui holokaustiohvritest on ellu jäänud vaid käputäis. Kui ohvrid surevad, voolab raha juudiorganisatsioonide kassasse. Nii et pole imestada, miks holokaustitööstus ühehäälselt kiidab Gribetzi plaani.

Norman G. Finkelstein, New York, november, 2000.

Järelsõna asemel

THOMAS SPANGI INTERVJUU NORMAN G. FINKELSTEINIGA

Thomas Spang on ajalehe “*Rheinische Post*” ja veel viie ajalehe korrespondent USA-s. Järgneva interjuu andis Norman Finkelstein raadiojaamale VDR 1. oktoobril 2000. aastal ja lühendatud kujul ilmus see ka ajalehtedes.

TS: Härra Finkelstein, Teie ema Marõlja ja isa Zaharia elasid mõlemad üle Varssavi geto, aga hiljem veel koonduslaagrid Majdaneki ja Auschwitzi. Mida see läbielatud kogemus teie vanemate elus muutis?

NF: Köidikud, mis ahistasid mu vanemad kogu nende elu jooksul, olid nii rängad, et nad usaldasid üksnes teineteist ja mitte kedagi teist. Pärast sõda said neist küünilised ja kalestunud inimesed. Ma tean, et enne sõda mu ema selline ei olnud. Ilmselge, et see oli sõja tagajärg. Mis puutub poliitikasse, siis mu vanemad pooldasid vasakpoolseid vaateid. Nad pidasid ka Lääneriike vastutavaks natsliku holokausti eest, sest uskusid, et Lääneriigid toetasid Hitlerit kui vastukaalu Nõukogude Liidule. Nad samastasid end venelastega. Nad olid surmkindlalt veendunud, et üksnes venelased teavad, mida tähendas selle sõja üleelamine.

TS: Teie sündisite 1953. aasta Brooklynis, kõigest kaheksa aastat pärast seda, kui nõukogude sõdurid vabastasid Teie vanemad. Kas Te olete valmis kirjeldama meile atmosfääri, mis valitses tolle aja tüüpilises juudi ringkonnas? Kuidas Teie vanemad selles atmosfääris elasid?

NF: Natsliku holokausti üle ei peetud mingeid avalikke diskussioone. Seda oli valus meenutada. Üldise veendumuse järgi läksid juudid surma nagu tapale viidavad oinad ja sellest oli häbi. Raske on

kirjeldada meie kodu elu-olu. Esmalt oli ebaloomulik asjaolu, et meil ei olnud sugulasi. Ma ei ole endale kunagi suutnud lõpuni teadvustada, et mul ei ole tädisid ega onusid, tädi- ja onupoegi-õdesid, vanaemasid ega vanaisasid. Me olime kogu maailmas vaid viiekesi: ema ja isa, mu kaks venda ja mina. Siis saabus aeg, kus ma hakkasin küsimusi esitama, miks on see nii. Mu ema kannatas melanhoolia all, mu isale jäi kogu eluks number, mis talle Auschwitzis kehale tätoveeriti. Mul on see täpselt meeles: 128018. Mu ema seostas kõik asjad, millest ta ka ei rääkinud – kas siis roosist aias, kärbsesest aknal, atronaudist kosmoses – natsliku holokaustiga. Ta seostas sellega isegi populaarse laulukese, mis talle meeldis. Tol ajal oli moes Broadway etendus “Juuksed”, kus esitati laulukest pealkirjaga “Paistku meile päike”. See lauluke erutas väga mu ema. Ta ütles, et meelde tuleb, kuidas kõndis getos või koonduslaagris ja vaatas käies alati taevasse. Ta oleks väga soovinud, et kas või päike oleks taevas paistnud. Mu isa ei lausunud iialgi poolt sõnagi sellest, mis ta oli Teise maailmasõja aegu üle elanud, aga mu ema ei lakanud sellest rääkimast. Ent siiski oli mingi piir, millest ta iialgi üle ei astunud: ta ei rääkinud meile kunagi, mis juhtus ta perekonnaga. Ma teadsin, et mu isal oli õde ja mu ema ütles ükskord, et olla teda näinud Majdaneki koonduslaagris. Et pärast sõda polnud säilinud ainsatki fotot, palus mu isa alatasa ema: räägi, kuidas ta välja nägi. See oli ainus niidiotsake, mis sidus teda oma perekonnaga.

TS: Vanemad õpetasid Teid võrdlema. Ja te võrdletegi, näiteks võrdlete teie vanematele makstud kompensatsiooni rahasummadega, mis omastas Nõudmiste Konverents, kes pidas läbirääkimisi, et Saksamaaga kokkulepet saavutada.

NF: Faktid on ülimalt lihtsad. Kompensatsioonide jaotamise juures oli Saksamaa valitsuse reputatsioon laitmatu. Te võite sakslastest rääkida mida tahes – mu vanemad vihkasid sakslasi ega poetanud sakstaste kohta iialgi head sõna. Mu isa, kellele Saksamaa maksis kompensatsiooni, ei esitanud Saksamaa valitsusele mitte kunagi mitte ainsatki pretensiooni. Mu ema oleks pidanud saama kompensatsiooni Nõudluste Konverentsi kaudu. Ta ei saanud midagi. Ta tundis sügavat antipaatiat selle organisatsiooni vastu, vihkas seda, ja tema neid tundeid jagasid täielikult kõik ülejäänud holokausti ohvrid. Pärast mu raamatu avaldamist võtsin ma ühe osaga neist kontakti. On üks punkt,

milles täiesti erinevate inimeste, nii ortodokside kui ka ateistide, ja erinevatest paigust, nii Belgiast, Saksamaalt kui ka Ungarist pärinevate inimeste arvamused kokku langevad. Ma võin neid nimepidi üles lugeda: Liana Stabinsky Belgiast, Gisella Weissshaus Ungarist, Marshevskyte abielupaar Berliinist. Neil kõigil on üks ühine joon, kõik nad räägivad nagu ühest suust, et tagakiusamiste tõelised ohvrid usaldavad rohkem Saksamaa valitsust kui juudiorganisatsioone: mulle on see kõige autoriteetsem ja kõige hävitavam arvamus kogu põlatud holokaustitööstuse kohta.

TS: Niisiis jõudsimme me kriitika juurde, mida sisaldab teie raamat "Holokaustitööstus". Teie peamine süüdistus kõlab sedaviisi: juudi funktsionäärid ekspuuteerivad holokausti poliitilistel, majanduslikel ja ideoloogilistel eesmärkidel. Kelle pihta see kriitika konkreetselt on suunatud?

NF: Piisavalt veider on asjaolu, et osa Saksamaa kriitikuid väidab justkui poleks ma avalikustanud mingeid nimesid ja püstitan anonüümse vandenõu teooria. Ma nimetasin organisatsioone, suurimaid juudiorganisatsioone: Ameerika Juutide Komitee, Ülemaailmne Juutide Kongress, *B'nai B' right* ja tema allorganisatsioon Laimuvastane Liiga, Ülemaailmne Juutidele kahju hüvitamise organisatsioon, Juutide Nõudluste Konverents. See polegi enam tööstus, vaid juba terve konglomeraat. Hiigelsuur hulk inimesi.

TS: Teie süüdistused, nagu oligi oodata, kutsusid esile kriitika mitte üksi USA-s, vaid ka Saksamaal, kus raamat ei ole veel ilmunud. Nii näiteks heitis Saksamaa Juutide Kesknõukogu president teile ette intervjuus ajalehele "*Rheinische Post*", et te toidate "igiammuseid antisemiitlikke stereotüüpe", aga Rafael Seligman nimetas teid oma artiklis "haletsusväärseks naeruväärsete süüdistuste" kokkuklopsijaks. Paul Spiegel eeldab, et teie motiiviks olid finantsprobleemid, mida te soovisite lahendada, täites "tulutoova niši turul". Kas selles kriitikas on kas või terakegi tõtt?

NF: Mu raamatule ei järgnenud USA-s mingit ühiskondlikku reaktsiooni, aga kogu Ameerikas avaldati raamatu kohta ainult kaks retsensiooni. Mis puutub reaktsioonidesse teistes riikides, siis tahaksin öelda järgmist. Ma juhindun kahest soovist. Esiteks, ma tahan jääda ustavaks oma vanemate kannatustele. Ja ma võin öelda, et natsliku tagakiusamise ohvritel on väga hea meel, et mu raamat

ilmus. Ma olen vestelnud neist paljudega. Nad ütlesid mulle, et viimaks ometi olen ma leidnud avaliku väljundi nende raevule, mille kutsus esile asjaolu, et holokaustitööstus on neid oma huvides ära kasutanud. Kuid ma hoidsin silme ees ka teaduslikku eesmärki, et raamat pidi olema tõepärane faktilisest küljest. Maailma kõige autoriteetsem holokausti spetsialist Raul Hilberg andis mu raamatu kohta kolm intervjuud. Kõigis kolmes intervjuus ta kinnitas täiesti selgelt, et mu raamat on kirjutatud põhjalikult ja tal oli vaid üks soovitus, et ma sellel teemal rohkem kirjutaksin. Minu jaoks on peamiseks kriteeriumiks, mida arvavad mu raamatust tagakiusamiste tegelikud ohvrid ja mida sellest arvavad autoriteetsed õpetlased. Ent mida arvab või räägib mu raamatust holokaustitööstus, on mulle absoluutselt ükskõik.

TS: Kõige pahem süüdistus, mida üldse võidakse esitada õpetlasele, on süüdistus lohakuses. Paul Spiegel väidab intervjuus ajalehele "*Rheinische Post*", et teie raamat on kirjutatud "ülepeakaela ja täis vigu". Nagu Rafael Seligmangi, heidab ja Spiegel teile ette, et te töötate valede andmetega, mis puudutab holokausti ohvrid ja selle üleelanuid. Kas te saate täpselt öelda, millisel teel te jõudsite just niisuguste arvudeni?

NF: See on valdkond, mis nõuab eriteadmisi. Ma ei püüagi väita, et mul on sedalaadi teadmisi. Ma lihtsalt kasutasin juudi holokausti-ajaloolaste tavalisi arve. Ma tõin ära natslikust holokaustist üleelanute kohta avaldatud eeskujuliku töö autori Leonard Dinnersteini nimetatud arvu. Ta kirjutab, et surmalaagrites jäid ellu 60 000 juuti, kuid 20 000 neist surid esimese nädala jooksul pärast vabastamist. Ma tõin ära Henry Friedlanderi, ka autoriteet selles valdkonnas, antud arvu. Muuseas, ta ise elas üle Auschwitzi. Tema räägib 100 000 ellujäänust. Nõudluste Konverents väidab jultumusega, mis peaaegu et eitab holokausti, justkui oleksid 700 000 juudist orja sõja üle elanud. Kui neid nii palju ellu jäi, siis ei olnudki natside tegevus eriti efektiivne. Minu arvates oli see vägagi efektiivne. Mu ema ütles mulle sageli: "Norman, sa ei suuda seda mõista, et ellu jäi vaid käputäis."

TS: Te lükkate tagasi teesi, et natslik holokaust on unikaalne ajaloosündmus. Seda ideed esile tõstes te mitte üksi ei heida väljakutset juudi ülemkihile USA-s, vaid satute opositsiooni ka Saksa ajaloolastega.

NF: Ma ütlen otse, et idee nagu oleks natslik holokaust ainulaadne, võrreldamatu ja seostamatu kogu ülejäänud ajaloo, on kõige puhtam šovinism ega ole mingi teaduslik tees. Kui te algusest peale kinnitate, et holokausti pole võimalik mitte millegagi võrrelda või et võrdlemine on holokausti eitamise üks vorm, siis te ei räägi enam ajaloost, vaid religioonist või šovinismist, etnilisest šovinismist. Sedamoodi näeb asi välja juutide poolt vaadatuna. Mis puudutab sakslaste seisukohast lähtumist, siis ma austan Saksa ajaloolaste püüet kaitsta natsliku holokausti unikaalsust. Nad ei soovi mitte mingil juhul pisendada natsliku režiimi kuritegusid. Ent siinkohal tahaksin ma teha kaks täiendust. Esiteks ei ole neil õigust unustada invaliide ja mustlasi. Teiseks arvan ma, et mingist hetkest peale saab sakslaste holokausti unikaalsuse rõhutamiseks äraspidise šovinismi vorm, umbes nii, et just meie panime toime kõige kohutavamad kuriteod. Daniel Goldhageni raamatus on üks lause, millega ma nõustun. Ta kirjutab: "Filosemiidid on lambanahas antisemiidid." Ma nõustun temaga täielikult. Mulle ei meeldi filosemiidid ega ka antisemiidid. Ma tahaksin, et inimesed käituksid minu kui tavalise inimesega. Viimasel ajal kiusab mind mõte, et osa neist poliitiliselt korrektsetest ajaloolastest, kes kaitsevad natsliku holokausti absoluutse unikaalsuse teesi, kuuluvad filosemiitide kildkonda. See on omalaadne äraspidine šovinism. Ma arvan näiteks, et kokkuleppes sunnitöödel kasutatute kompensatsiooniks määratud tulevikufond suurusega 350 miljonit dollarit, mille otsas istub Nõudmiste Konverents, hakkab raha jagama üksnes neile, kes kirjutavad holokaustist poliitiliselt korrektseid töid. Ma olen kindel, et kui ma sellelt fondilt raha küsiks, saadetakse mulle juba järgmisel päeval postiga äraütlev vastus. Ma arvan, ja kinnitan seda täie vastutustundega, et osa sakslaste ründed mu raamatu vastu ja Nõudmiste Konverentsi kaitsmine on tingitud üksnes rahalistest kaalutlustest.

TS: Te ei ole esimene juudi intellektuaal, kes seab kahtluse alla laialt levinud (nimetame seda essentsiaalseks) holokausti teooria. Enne teid tegi seda Peter Novick, kes uuris selle mõju juutide poliitikale USA-s ja Iisraelis. Kas teie raamat oli mõeldud pigem kui panus juutide endavahelistesse debattidesse?

NF: Minu raamat on kirjutatud just sel eesmärgil, millest ma kirjutasin raamatule lisatud tänuavalduses: ma asusin otsustavalt

tegutsema, et hoida oma vanemate pärandit. Just sellest ma oma raamatus räägingi. Lisaks sellele on mu raamat mõeldud avaliku diskussiooni alustamiseks paljudest asjadest, millest räägitakse üksnes eravestlustes ja sosistades, seadustada avalikud vabad debatid nende nähtuste kohta, mis tõtt öelda on kontrolli alt välja läinud.

TS: Te olete nüüd sattunud olukorda, kus saksa revisionistid ja parempoolsed radikaalid võivad teid kasutada kui peatunnistajat. Kuidas te kavatsete piiri tõmmata enda ja gruppide vahele, kellega teil pole midagi ühist?

NF: Kõige parem lahendus on mu raamatut lugeda. Ma püüdsin oma raamatus säilitada mälestust juutide kannatustest ja holokausti ajaloolistest sündmustest. Oma tagasihoidlike võimete raamides tahtsin ma kaitsta tõde võltsijate eest, sealhulgas ka holokaustitööstuse ja holokausti eitajate eest. Mitte ainsatki sõna mu raamatus ei ole võimalik tõlgendada holokausti eitajate kasuks, pigem vastupidi: just holokaustitööstus, kes pakub välja ülepaisutatud ellujäänute arvu, aitab eitajaid, holokaustitööstuse väljapressimise taktika toidab antisemitismi, mitte mina. Nõudmiste Konverents puhus suureks arvu, keda kasutati kui orje, et Saksamaalt rohkem raha saada. Just Konverents rikkus Saksamaa reputatsiooni kahjude hüvitamise osas, väites, et mitte ükski "ori" pole saanud Saksamaalt kompensatsiooni. Kõik teavad, et tegelikult maksti eluaegseid pensione, sealhulgas ka minu isale. Nõudluste Konverentsil pole vähimatki õigust esindada natsliku tagakiusamise ohvreid, kes soovisid ja soovivad ka praegu, et raha jagaks Saksamaa valitsus.

TS: Šveitsi juhtum on samalalaadne ja sellest te kirjutasite teravas toonis..

NF: Šveitsi juhtumi puhul tuleb kõne alla, nagu kirjutab Raul Hilberg, ilmselge väljapressimine. Nad manipuleerisid arvudega, nad esitasid Šveitsile väljavõtmata arvete osas nõudmisi, mida iialgi poleks julgenud esitada USA-le. Nad tahtsid raha kätte saada veel enne, kui kindlaks määratakse summa, mida neil on õigus saada. Ma olen kindel, et kui nad selle raha viimaks kätte saavad, siis vähemalt pool sellest jääb nende taskusse pidama. See oli algusest lõpuni groteskne skandaal ja ma arvan, et Šveits peaks nimetatud kokkuleppe annulleerima.

TS: Kas te kavatsete kord ka Saksamaale sõita, et vaielda oma kriitikutega ja austajatega?

NF: Ma loodan Saksamaale sõita siis, kui ilmub mu raamatu saksakeelne tõlge. Moraalses mõttes on see sõit mulle raskeks katsumuseks. Mu seljataga seisavad alati mu isa ja ema. Ma olen alati kohustatud neile aru andma, ja eriti selles plaanis. Ma tunnen end vastutavana nende ees. Mul on raske sellepärast, et pean oma vanemate väärtushinnangud ja tunded lahus hoidma. Parem osa sellest ütleb mulle: sõida sinna, ole suuremeelne, ära lase oma väärtushinnanguid kompromiteerida, püüa luua paremat tulevikku meile kõigile. Aga mu vanemate emotsioonid ei ole nende väärtushinnangud, vaid üksnes tunded ja see oli sakslaste vihkamine. Ma loodan õigesti toimida. See on ka ülim, mida võib oodata üksikisikult.

MÄRKUSED JA VIITED

Sissejuhatus

1. Järgnevas tekstis tähendab määratlus “natside poolt toime pandud juutide massiline hävitamine” kindlat ajaloosündmust, aga termin HOLOKAUST (kirjutatud nimelt suurte tähtedega) selle sündmuse kujutamist viisil, millele on jälje jätnud ideoloogia.
2. Elie Wieseli Iisraeli kaitseks peetud kõnede bilanss on ära toodud Norman Finkelsteini ja Ruth Bettina Birni raamatus “Rahvus katsumustes. Goldhageni teesid ja ajalooline tõde” (*“A Nation on Trial: The Goldhagen Thesis and Historical Truth”*, New York, 1998). Teistes valdkondades ei ole lood paremad. Oma uues mälestusteraamatus “Ja meri ei täitu iialgi” (*“And the Sea Is Never Full”*, New York, 1999) annab Wiesel järgmise, otse uskumatu seletuse, miks ta palestiinlaste kannatustest vaikib: “Hoolimata tugevast survest, hoidusin ma võtmast kindlat seisukohta iisraellaste ja araablaste konflikti suhtes.” Detailideni täpses holokaustiteemalise kirjanduse ülevaates meenutab kirjanduskriitik Irving Howe Elie Wieseli laiahaardelist tööd üksnes ühes lõigus tagasihoidliku kiitusega: “Elie Wieseli esimene raamat “Öö” (*“The Night”*) on kirjutatud lihtsalt ja ilma retooriliste liialdusteta.” Kirjanduskriitik Alfred Kazin nõustub Howega: “Pärast “Ööd” ei ole ta kirjutanud ainsatki rida, mida lugeda tasuks. Elie on lihtsalt näitleja. Ta ise iseloomustab ennast kui “oraatorit, kes kõneleb kannatustest”.” (Irving Howe, *“Writing and the Holocaust”*, *“The New Republic”*, 27.oktoober 1986; Alfred Kazin, *“A Lifetime Burning in Every Moment”*, New York, 1996).
3. New York, 1999. Norman Finkelstein *“Uses of the Holocaust”*, ajakirjas *“London Review of Book”*, 6. jaanuar 2000.

4. Peter Novick, "*The Holocaust in American Life*", lk 3-6.
5. Raul Hilberg, "*The Destruction of the European Jews*", New York, 1961. Viktor Frankl, "*Man's Search for Meaning*", New York, 1987. Ella Lingens-Reiner, "*Prisoners of Fear*", London, 1948.

Esimene peatükk

1. Gore Vidal, "*The Empire Lovers Strike Back*", "*Nation*", 22. märts 1986.
2. Rochelle G. Saidel, "*Never Too Late to Remember*", New York, 1996.
3. Hannah Arendt, "Eichmann Jeruusalemmas. Jutustus kurjuse banaalsusest" ("*Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*", parandatud ja täiendatud trükk, New York, 1965, lk 282. Olukord Saksamaal ei olnud oluliselt teistsugune. Joachim Fest pühendab oma õigusega vaimustuse esile kutsunud Hitleri eluloos, mis ilmus Saksamaal 1973. aastal, juutide hävitamisele vaid neli lehekülge ja vaid ühes lõigus räägitakse Auschwitzist ning teistest hävituslaagritest (Joachim C. Fest, "*Hitler*", New York, 1975, lk 679-682).
4. Raul Hilberg, "Elutark mälu" ("*The Politics of Memory*", Chicago, 1996, lk 66, 105-137. Muljet avaldavad vaid vähesed teaduslikud tööd ja ka filmid, mis räägivad juutide massilisest hävitamisest natside poolt. Paneb imestama, et Stanley Krameri filmis "Nürnbergi protsess" (1961) on viide USA Ülemkohtu otsusele 1927. aastast steriliseerida "vaimselt süüdimatu" Oliver Wendell Holmes, mida võib vaadelda kui natside eutanaasiaprogrammi eeskuju; imestama panevad Winston Churchilli 1938. aastal peetud kiidukõned Hitlerile, ja kasum, mida Ameerika töösturid ammutasid Hitleri relvastamisest, ja Saksamaa töösturite oportunistlik õigustamine sõjatribunalis pärast sõda.
5. Nathan Glazer, "*American Judaism*", Chicago, 1957, lk 114. Stephen J. Whitfield, "*The Holocaust and the American Jewish Intellektual*", ajakirjas "*Judaism*", Fall City, 1979.

6. Südantliigutavat kommentaari ellujäänute käitumise erinevuste kohta võib lugeda Primo Levi raamatust "Ärkamine" (*The Reawakening*), koos uue järelsõnaga, New York, 1986, lk 207.
7. Minu tekstis tähendab "juudi eliit" isikuid, kes mängivad juutide kogukondade organisatsioonilises ja kultuurielus väljapaistvat rolli.
8. Shlomo Shafir, "*Ambiguous Relations: The American Jewish Community and Germany Since 1945*", Detroit, 1999, lk 88, 98, 100-101, 113-114, 177, 192, 215, 231, 251.
9. Sama allikas, mis kaheksanda märkuse puhul. Vaata lk 98, 106, 123-127, 205, 215-216, 249. Vaata ka Robert Warshaw artiklit "Julius ja Ethel Rosenbergi idealism" (*The Idealism of Julius and Ethel Rosenberg*) ajakirjas "*Commentary*", november 1953. Ega olnud ka lihsalt juhus, et enamik juudiorganisatsioone löid samal ajal risti Hannah Arendti selle eest, et ta julges rääkida juudi eliidi koostööst natsidega. Kui Varssavi geto ülestõusu juht Yitzhak Zuckerman meenutas Juudi Nõukogu (*Jewish Council*) politseijõudude verist rolli, siis ta märkis: "Ei olnud "korralikke" politseinikke, sest korralikud inimesed ajasid politseivormi seljast ja said lihtsalt juutideks." (Yitzhak Zuckerman, "*A Surplus of Memory*", Oxford, 1993, lk 244).
10. Peter Novick, "*The Holocaust*", lk 98-100. Peale külma sõja oli veel teisigi faktoreid, miks Ameerika juudid pärast sõda vaikisid juutide massilisest hävitamisest natside poolt – hirm antisemitismi ees ja 1950-ndate soodus kliima assimileerumiseks. Seda fenomeni selgitab Peter Novick oma raamatu 4.-7. peatükkides.
11. Elie Wiesel on arvatavasti ainus inimene, kes neid seoseid eitab. Ta väidab, et holokaust jõudis ameeriklaste teadvusse kõigepealt tänu tema tegevusele. (Rochelle G. Saidel, "*Never Too Late to Remember*", lk 33-34)
12. Menahem Kaufman, "*An Ambiguous Parthnership*", Jerusalem, 1991, lk 218, 276-277.
13. Arthur Herzberg, "Juudipoleemika" (*Jewish Polemics*), New York, 1992, lk 33). Vaata ka Isaac Alterasi artiklit "Eisenhower, Ameerika

- juudid ja Iisrael” (*“American Jewish Archives”*, november 1985), kuigi toodud õigustused võivad segadusse viia, ja veel Michael Reineri “USA juudiorganisatsioonide reaktsioon Siinai kampaaniale ja selle tagajärjed” (*“The Reaction of US Jewish Organizations to the Sinai Campaign and Its Aftermath”*, *“Forum”*, talv 1980-81).
14. Nathan Glazer, *“American Judaism”*, Chicago, 1957, lk 114. Glazer kirjutab edaspidi: “Ameerika juutidele ei ole Iisraelil peaaegu mitte mingusugust tähtsust. Ettekujutust, justkui saaks Iisrael mingil määral tõsiselt mõjutada Ameerika juute, võib pidada illusiooniks.” (lk 115)
 15. Shlomo Shafir, *“Ambiguous Relations: The American Jewish Community and Germany Since 1945”*, Detroit, 1999, lk 222.
 16. Vaata Alexander Bloom, *“Prodigal Sons”*, New York, 1986.
 17. Lucy Dawidowicz ja Milton Himmelfarb, *“Conference on Jewish Identity Here and Now”* (*American Jewish Committee*, 1967).
 18. Pärast Saksamaalt emigreerumist oli Hannah Arendt sionistliku liikumise aktivist Prantsusmaal. Teise maailmasõja ajal ja kuni Iisraeli riigi rajamiseni oli sionism tema kirjutiste sagedaseks teemaks. Noam Chomsky, Ameerika tuntud hebreoloog poeg, keda kasvatati sionistlikus keskkonnas, elas kohe pärast Iisraeli riigi sõltumatuse väljakuulutamist mõnda aega kibutsis. Avaliku laimukampaania 1960-ndatel Arendti ja 1970-ndatel Chomsky vastu päästis valla LVL (*Anti-Defamation League*) väga paljudes kohtades (Elisabeth Young-Bruehl, *“Hannah Arendt”*, New Haven, 1982, lk 105-108, 138-139, 143-144, 182-184, 223-233, 348; Robert F. Barsky, *“Noam Chomsky”*, Cambridge, 1997, lk 9-93; David Barsamian, *Chronicles of Dissent*, Monroe ME, 1992, lk 38.
 19. Autor loendab raamatuid, mis ennetasid tema argumente: *“Zionism Reconsidered”* (1944) koos Ron Feldmaniga (toimet.), *“The Jew as Pariah”*, New York, 1978, lk 159; saksakeelne tõlge ilmus pealkirja all *“Zionismus aus heutiger Sicht”* ajakirjas *“Die verborgene Tradition. Acht Essays”*, Frankfurt/M, 1976.
 20. *“Making It”*, New York, 1967, lk 336.

21. *"Breaking Ranks"*, New York, 1979, lk 335.
22. Robert I. Friedman, *"The Anti-Defamation League Is Spying on You"*, ajalehes *"Village Voice"*, 11. mai 1993. Abdeen Jabara, *"The Anti-Defamation League: Civic Rights and Wrongs"*, ajakirjas *"Covert Action"* (suvi 1993). Matt Isaacs, *"Spy vs Spite"*, *"SF Weekly"*, 2.-8. veebruar 2000.
23. Elie Wiesel, *"Against Silence"*, kogumik, valinud ja toimetanud Irving Abrahamson, New York, 1984, I osa, lk 283.
24. Peter Novick, *"The Holocaust"*, lk 147. Lucy S. Dawidowicz *"The Jewish Presence"*, New York, 1977, lk 26.
25. *"Eruption in the Middle East"*, ajakiri *"Dissent"*, talv 1957.
26. *"Israel: Thinking the unthinkable"*, ajakirjas *"New York"*, 24. detsember 1973.
27. Norman G. Finkelstein, *"Image and Reality of the Israel-Palestine Conflict"*, New York, 1995, 5.-6. peatükk.
28. Noam Chomsky, *"The Fateful Triangle"*, Boston, 1983, lk 4.
29. Elie Wieseli karjäär heidab valgust seostele holokausti ja juunisõja vahel. Ehk ta oli küll juba avaldanud oma mälestused Auschwitzist, sai Elie Wiesel avaliku tunnustuse osaliseks alles seejärel, kui oli avaldanud kaks raamatut, kus ta ülistas Iisraeli võitu (Elie Wiesel, *"And the Sea"*, lk 16).
30. Menahem Kaufman, *"Ambiguous Partnership"*, lk 287, 306-307. Steven L. Spiegel, *"The Other Arab-Israel Conflict"*, Chicago, 1985, lk 17, 32.
31. Benny Morris, *"1948 And After"*, Oxford, 1990, lk 14-15; Uri Bialer, *"Between East and West"*, Cambridge, 1990, lk 180-181.
32. Peter Novick, *"The Holocaust"*, lk 148.
33. Vaata näiteks Amnon Kapeliouk, *"Israel: la fin des mythes"*, Pariis, 1975.
34. Peter Novick, *"The Holocaust"*, lk 152.

35. Ajakiri *Commentary*, veebruar 1975, "Kiri Iisraelist". Suessi kriisi ajal hoiatas ajakiri "*Commentary*" korduvalt, et kaardile on pandud Iisraeli ellujäämine.
36. Abba Eban, "*Personal Witness*", New York, 1992, lk 272.
37. Peter Grose, "*Israel in the Mind of America*", New York, 1983, lk 304.
38. A.F.K.Organski, "*The \$ 36 Billion Bargain*", New York, 1990, lk 48, 163.
39. Norman G. Finkelstein, "*Image and Reality of the Israel-Palestine Conflict*", 6. ptk.
40. Peter Novick, "*The Holocaust*", lk 149-150. Novick tsiteerib siin tuntud juudi õpetlast Jacob Neusneri.
41. Sealsamas lk 153, 155
42. Sealsamas lk 69-77.
43. Tom Segev "*The Seventh Million*", New York, 1993, VI osa.
44. Hool juutide pärast, kes massilise hävitamise natside poolt üle elasid, oli vaid üks kaart mängus. Kuni 1967. aasta juunikuuni olid nad koormaks, neist ei räägitud midagi, aga hiljem tehti neist pühakud.
45. "*Response*", detsember 1988. Holokausti tuntud müügimehed ja Iisraeli toetajad Ameerika Laimuvastase Liiga juht Abraham Foxman, Ameerika Juutide Komitee endine esimees Morris Abram ja Ameerika Suurte Juudiorganisatsioonide Presidentide Konverentsi (*Conference of Presidents of Major American Jewish Organizations*) esimees Kenneth Bialkin, rääkimata juba Henry Kissingerist – kõik nad asusid nagu üks mees Bitburgi külastuse aegu Reagani kaitsele, aga samal nädalal tervitas AJK Lääne-Saksamaa kantsleri Helmut Kohli lojaalset välisministrit kui aukülalist oma iga-aastasel konverentsil. Samas vaimus valgustas Michael Berenbaum Washingtoni Holokausti Mälestusmuuseumist Bitburgi sõitu ja Reagani ütlemisi kui "ameerikaliku naiivse optimismi väljendust". (Shlomo Shafir, "*Ambiguous Relations*", lk 302-304; Michael Berenbaum, "*After Tragedy*", lk 14)

46. Seymour Martin Lipset ja Earl Raab, "*Jews and the New American Scene*", Cambridge, 1995, lk 159.
47. Peter Novick, "*The Holocaust*", lk 166.
48. Seymour Martin Lipset ja Earl Raab, "*Jews and the New American Scene*", Cambridge, 1995, lk 26-27.
49. Charles Silberman, "*A Certain People*", New York 1985, lk 78, 80, 81.
50. Peter Novick, "*The Holocaust*", lk 170-172.
51. Arnold Forster ja Benjamin R. Epstein, "*The New Anti-Semitism*", New York, 1974, lk 107.
52. Jean-Paul Sartre "*Anti-Semite and Jew*", New York, 1965, lk 28.
53. Rochelle G. Saidel, "*Never Too Late to Remember*", lk 222. 7. jaanuaril 2000. aastal kirjutas Seth Mnookin ajakirjas "*Forward*", kuidas Laimuvastane Liiga ja Simon Wiesenthali Keskus võitlesid "kannatlikkuse" korraldamise kursuse litsentsi pärast.
54. Noam Chomsky "*Pirates and Emperors*", New York, 1986, lk 29-30 (Rubinstein).
55. Ülevaadet uute küsitluste tulemuste kohta võib lugeda ajakirjas "*Commentary*" 2000. aasta aprillikuu numbris avaldatud Murray Friedmani artiklist "Kas Ameerika juudid kalduvad paremale?" 1997. aasta New Yorgi linnapea valimiste aegu konkureeris demokraat Ruth Messinger vabariiklaste "seaduslikkuse ja korra" kuulutaja Rudolph Giulianiiga ning 75 protsenti juutidest valijaid hääletas Giuliani poolt. Seejuures on märkimisväärne, et juudid, kes hääletasid Giuliani poolt, pidid üle hüppama nii traditsioonilistest parteilistest kui ka etnilistest tōketest (Ruth Messinger on juuditar).
56. Osaliselt seletatakse mainitud nihet veel Kesk-Euroopast pärineva juutide kosmopoliitilise juhtiva kihi vahetumisega Ida-Euroopast pärinevate kolkašoviniismist haaratud tulnukatega, nagu näiteks New Yorgi linnapea Edward Koch või siis "*The New York Times*'" peatoimetaja A.M.Rosenthal. Märkimisväärne on asjaolu, et juudi ajaloolased, kes võitlevad holokausti dogmade vastu, pärinevad

tavaliselt Kesk-Euroopast, näiteks Hannah Arendt, Henry Friedlander, Raul Hilberg ja Arno Mayer.

57. Vt nt B. Jack Salzman ja Cornel West, "*Strangers in the Promised Land*", New York, 1997, eriti 6., 8., 9., 14. ja 15. peatükk. Arusaamatuste vältimiseks tuleb tunnistada, et häälekas juudi väheemus ei nõustunud paremale nihkega.
58. Nathan Perlmutter ja Ruth Ann Perlmutter, "*The Real Anti-Semitism in America*", New York, 1982.
59. Peter Novick, "*The Holocaust*", lk 173 (Podhoretz).

Teine peatükk

1. Boas Evron, "*Holocaust: The Uses of Disaster*", ajakiri "*Radical America*", juuli-august 1983, lk 15.
2. Holokausti-alase kirjanduse ja natside poolt juutide massilise hävitamise teaduslike uurimuste erinevusest loe Norman Finkelsteini ja Ruth Bettina Birni raamatust "Rahvus katsumustes", 1. osa, 3. ptk.
3. Jacob Neusner (toimet.), "*Judaism in Cold War America, 1945-1990*", II köide: "*In the Aftermath of the Holocaust*", New York, 1993.
4. David Stannard, "*Uniqueness as Denial*", Alan Rosenbaum (toimet.), "*Is the Holocaust Unique?*", Boulder, 1996, lk 193.
5. Jean-Michel Chaumont, "Konkureerivad ohvrid" ("*La Concurrence des victimes: genocide, identité, reconnaissance*"), Pariis, 1997, lk 148-149.
6. Steven T. Katz, "*The Holocaust in Historical Context*", Oxford, 1994, lk 28, 58, 60.
7. Jean-Michel Chaumont, "Konkureerivad ohvrid" ("*La Concurrence des victimes: genocide, identité, reconnaissance*"), Pariis, 1997, lk 137.

8. Peter Novick, "*The Holocaust*", lk 200-201, 211-212. Elie Wiesel, "*Against Silence*", I köide, lk 158, 211, 239, 272; II köide, lk 62, 81, 111, 278, 293, 347, 371; III köide, lk 153, 243. Elie Wiesel, "*All Rivers Run to the Sea*", New York, 1995, lk 89. Informatsioon Elie Wieseli honoraridest on saadud *B'nai B'rith*'i tegevsekretäriilt Ruth Wheat'ilt. "Sõnad," ütleb Wiesel, "on omalaadne horisontaalne, aga vaikimine vertikaalne lähenemine. Sellesse tuleb sukelduda." Arvatavasti hüppab Wiesel langevarjuga, kui teeb oma ettekandeid.
9. Elie Wiesel, "*Against Silence*" III köide, lk 146.
10. Elie Wiesel, "*And the Sea*", lk 95. Võrdluseks toon järgmise loo. Briti Leiboristide Partei endine liige Ken Livingstone, esinedes valimiskampaania ajal kui sõltumatu kandidaat Londoni linnapea kohale, vihastas Inglismaa juute mõtteavaldusega, et globaalne kapitalism nõuab samapalju ohvreid kui Teine maailmasõda. "Rahvusvaheline finantssüsteem tapab igal aastal rohkem inimesi, kui Teine maailmasõda, kuid Hitler oli vähemalt hullumeelne, teate küll." "Väide on nende mõnitamine, keda jälitas ja tappis Hitler," teatas konservatiivide partei parlamendisaadik John Butterfill. Lisaks arvab Butterfill, et Livingstoni süüdistustel globaalse finantssüsteemi aadressil on ilmselge antisemiitlik alltekst. ("Livingstoni jutt vihastab juute," kirjutas "*International Herald Tribune*", 13. aprillil 2000. aastal).

Kuuba president Fidel Castro süüdistas kapitalistlikku süsteemi, sest see tapab regulaarselt sama palju inimesi, kui hukkus Teises maailmasõjas, ja ignoreerib vaeste vajadusi. "Emade ja laste fotod paljudes Aafrika piirkondades, mis kannatavad põua ja teiste katastroofide all, meenutavad fotosid Saksamaa natslikest koonduslaagritest." Viidates sõjakurjategijate kohtuprotsessidele pärast Teist maailmasõda, selgitas Kuuba liider: "Meile oleks vaja Nürnbergi taolist sündmust, et mõista kohut meile peale surutud majanduskorralduse üle, mille puhul iga kolme aasta jooksul sureb nälga ja parandamatutesse haigustesse rohkem mehi, naisi ja lapsi, kui hukkus kogu Teise maailmasõja jooksul."

Ameerika Laimuvastase Liiga juht Abraham Foxman väidab: "Vaesus on raske nähtus, toob kannatusi ja võib lõppeda surmaga, kuid see ei ole holokaust ega ole ka koonduslaager." (John Rice, "Castro esitab kapitalismile valesüüdistusi", *Associated Press* 13. aprill 2000)

11. Elie Wiesel, "*Against Silence*", III köide, lk 156, 160, 163, 177.
12. Jean-Michel Chaumont, "Konkureerivad ohvrid", lk 156. Chaumont toob veel näiteks tähtsa argumendi, et holokausti enneolematu kurjuse väitmine ei sobi kuidagi kokku paralleelse väitega, et neid kuritegusid korda saatnud inimesed olid täiesti normaalsed (lk 310).
13. Steven T. Katz "*The Holocaust in Historical Context*", lk 19, 22. "Rõhutades unikaalsust ja väites, et ei ole ainsatki õigustatud võrdlemise võimalust, tekib süstemaatiline silmakirjalik olukord," märgib Peter Novick. "Kas keegi üldse usub, et unikaalsuse väitmine tähendab midagi muud, kui pretensiooni üleolekule?" Kahjuks lubab ka Peter Novick endale samasuguseid õigustamatuid väiteid. Näiteks väidab ta (kuigi seda hinnatakse kui Ameerika-poolset moraalset lõksu), et õigus on neil, kes kinnitavad, et "kõik kuri, mis USA on teinud neegritele, indiaanlastele ja vietnamlastele kahvatab holokaustiga võrreldes". (Peter Novick, "*The Holocaust*", lk 15, 197)
14. Jacob Neusner, "*A Holocaust Primer*", lk 178; Edward Alexander, "*Stealing the Holocaust*", lk 15-16, tsitaat Jacob Neusneri "*In the Aftermath of the Holocaust*".
15. Peter Baldwin (toimet.), "*Reworking the Past*", Boston, 1990, lk 21.
16. Nathan Glazer, "*American Judaism*", teine trükk, Chicago, 1973, lk 171.
17. Seymour M. Hersh, "*The Samson Option*", New York, 1991, lk 22; Avner Cohen, "*Israel and the Bomb*", New York, 1998, lk 10, 122, 342.
18. Ismar Schorsch, "*The Holocaust and Jewish Survival*", *Midstream*, jaanuar 1981, lk 39. Chaumont kinnitab veenvalt, et holokausti

unikaalsuse väide põhineb jumalast valituse religioosel dogmal ja sellel on vaid mainitud kontekstis mõte.

19. Elie Wiesel, "*Against Silence*", I köide, lk 153; Elie Wiesel, "*And the Sea*", lk 133.
20. Peter Novick, "*The Holocaust*", lk 59, 158-159.
21. Elie Wiesel, "*And the Sea*", lk 68.
22. Daniel Jonah Goldhagen, "*Hitler's Willing Executioners*", New York, 1996. Kriitikat loe Norman Finkelsteini ja Ruth Bettina Birni raamatust "Rahvus katsumustes. Goldhageni teesid ja ajalooline tõde"
23. Hannah Arendt, "*The Origins of Totalitarianism*", New York, 1951, lk 7.
24. Cynthia Ozick, "*All the World Wants the Jewish Dead*", ajakirjas "*Esquire*", november 1974.
25. Boas Evron, "*Jewish State or Israeli Nation*", Bloomington, 1995, lk 226-227.
26. Daniel Goldhagen, "*Hitler's Willing Executioners*", lk 34-35, 39, 42. Elie Wiesel, "*And the Sea*", lk 48.
27. John Murray Cuddihy, "*The Elephant and the Angels: The Incivil Irritatingness of Jewish Theodicy*", Robert N. Bellah'i ja Frederick E. Greenspahn'i väljaandes "*Uncivil Religion*", New York, 1987, lk 24. Nimetatud artiklile lisaks loe ka tema ettekannet "*The Holocaust: The Latent Issue in the Uniqueness Debate*" P.F.Gallagheri kogumikus "*Christians, Jews, and Other Worlds*", Highland Lakes, N.J., 1987.
28. Ismar Schorsch, "*The Holocaust*", lk 39. Muuseas väide, et juudid on "andekas vähemus", on minu silmis "jumalast valituse teooria maitsetu ilmalik versioon".
29. Selle teema üksikasjalik lahkamine väljub käesoleva töö raamidest, kuid vaadelda võiks ju kas või esimest teesi. Hitleri sõda juutide vastu, isegi kui seda pole võimalik ratsionaalselt seletada (juba see on keeruline teema), kui seda eraldi vaadelda,

ei ole unikaalne ajaloosündmus. Kui meenutada kas või Joseph Schumpeteri tähtsaimat teesi uurimuses imperialismist, siis selle järgi “ebaratsionaalne ja irratsionaalne selgelt instinktiivne soov sõda valla päästa ja vallutada on mänginud inimkonna ajaloos väga tähtsat rolli. Lõputud sõjad, ehk isegi enamik sõdadest, on valla päästetud ilma põhjendatud ja arukate huvideta.” (Joseph Schumpeter, “*The Sociology of Imperialism*”, Paul Sweezy väljaandes “*Imperialism and Social Classes*”, New York, 1951, lk 83).

30. Goldhageni kohta loe märkust 26. Albert S. Lindemann ei arvesta demonstratiivselt holokausti konstruktsiooni ja lähtub oma uusimas uurimuses antisemitismist eeldusest, et “sõltumata müüdi jõust, ei ole siiski iga kas siis individuaalne või kollektiivne vaen juutide vastu tingitud fantastilistest ja irreaalsetest ettekujutustest või nende projektsioonidest, millel ei ole reaalsusega mingit suhet. Juudid nagu kõik inimesed ja inimgrupid võivad sattuda olukorda, kus vaenu nende vastu sünnitab igapäevane olme.” (“Eesavi pisarad”, “*Esau’s Tears: Modern Anti-Semitism and the Rise of the Jews*”, Cambridge, 1997).
31. Elie Wiesel, “Against Silence”, I köide, lk 225, 384.
32. Jean-Michel Chaumont tõestab veenvalt, et see holokausti dogma teeb teised kuritööd palju vastuvõetavamaks. Dogma poolehoidjad rõhutavad juutide absoluutset süütust, et puudub iga-sugune ratsionaalne motiiv neid jälitada, saati siis veel tappa, aga selle tagajärjel tekib olukord, kus teistel põhjustel jälitamine ja tapmine on “normaalne”, mille tulemusel omakorda tekib vahe kuritegude vahel, mis mitte mingil juhul ei ole lubatavad ja kuritegude vahel, millega me iga päev võime ja peame leppima. (Jean-Michel Chaumont “Konkureerivad ohvrid”, lk 176.)
33. Nathan Perlmutter ja Ruth Ann Perlmutter, “*The Real Anti-Semitism in America*”, lk 36, 40.
34. Peter Novick, “*The Holocaust*”, lk 351.
35. New York, 1965. Ma kasutasin James Park Sloani raamatut “*Jerzy Kosinski: A Biography*”, New York 1996.

36. Elie Wiesel, "Everybody's Victim" ajakirjas "New York Times Book Review", 31. oktoobril 1965. Elie Wiesel, "All Rivers", lk 335. Tsitaat Cynthia Ozickilt on võetud J. Park Sloani raamatust, lk 304-305. Ei ole imestada, et Wiesel on Kosinskyst vaimustuses. Kosinsky soovis analüüsida holokausti "uut keelekasutust", Wiesel soovib luua "uue keelekasutuse". Kosinsky meelest peab episoodidevaheline lõik olema kommentaariks episoodi juurde ja samaaegselt millekski niisuguseks, mille kommentaariks on episood. Elie Wieseli meelest on "vahe kahe sõna vahel suurem kui vahe taeva ja maa vahel". Vene vanasõna nimetab niisuguseid "sügavikke" tühja tuule tallamiseks. Lisaks sellele külvavad nad oma tühitarkust üle arvukate vabalt valitud tsitaatidega Albert Camus'lt, aga see juba on šarlataansuse ilmselge tunnus. Elie Wiesel meenutab, kuidas Camus olla talle öelnud: "Ma kadestan teid, teie olite Auschwitzis," ja jätkab: "Camus ei suutnud endale andestada, et ta ei teadnud midagi sellest ülevast sündmusest, sellest müsteeriumide müsteeriumist." (Elie Wiesel, "All Rivers", lk 321; Elie Wiesel, "Against Silence", II köide, lk 133)
37. Geoffrey Stokes ja Eliot Fremont-Smith, "Jerzy Kosinski's Tainted Words", ajaleht "Village Voice", 22. juuni 1982. John Corry, "A Case History: 17 Years of Ideological Attack on a Cultural Target", "The New York Times", 7. november 1982. Et oma juttudele tõepärasust lisada, pöördus Kosinsky enne surma justkui teise usku. Pikkade aastate jooksul, mis jäid tema paljastamise ja enesetapu vahele, kahetses Kosinsky asjaolu, et holokausti-tööstus ei räägi midagi ohvritest-mittejuutidest. "Väga paljud Põhja-Ameerika juudid kalduvad holokausti pidama Shoah'ks, ainult juutidele omaseks erandjuhtumiks... Ent vähemalt pool kogu maailmas elavatest romanitest (keda põlastavalt kutsutakse mustlasteks), ligikaudu 2,5 miljonit Poola katoliiklast, aga ka miljonid Nõukogude Liidu ja teiste riikide kodanikud langesid selle genotsiidi ohvriks." Ta tunnistab poolakate julgust, kes hoolimata tema "semitlikust välimusest" andsid talle holokausti ajal pelgupaika. (Jerzy Kosinsky, "Passing By", New York, 1992, lk 165-166, 178-179) Kui Kosinskylt holokaustiteemalise konverentsi ajal küsiti, mida tegid poolakad, et päästa juute, nähvas ta vastu: "Mida tegid juudid, et päästa poolakaid?"

38. New York, 1996. Wilkomirski sulitsemise varjatud põhjustest kirjutab Elena Lappin loos "Kahe peaga mees" ("*The Man with Two Heads*", ajakiri "*Granta*", nr 66) ja Philip Gourevitch kolumni "Holokausti röövimine" ("*Stealing the Holocaust*", "*New Yorker*", 14. juuni 1999).
39. Tugevat "kirjanduslikku" mõju avaldas Wilkomirskile ka Elie Wiesel. Võrdleme järgnevaid lõike.

Benjamin Wilkomirski: "Ma vaatasin neisse pärani aetud silmadesse ja kohe sai mulle selgeks: need silmad teadsid kõike, nad nägid kõike, mida nägid ka minu silmad, need silmad teadsid tunduvalt rohkem, kui kõik teised silmad selles riigis. Need olid silmad, mida ma tundsin. Ma olin neid näinud tuhandeid kordi laagris ja ka hiljem. Need olid Mila silmad. Need silmad jutustasid toona meile, lastele, kõike. Ja nende pilk tungis mu hinge põhjani. ("*Fragments*", lk 130)

Elie Wiesel: "Silmad – ma pean rääkima sulle nendest silmadest. Ma pean alustama just neist, sest need silmad on kõige tähtsamad, nendesse on kätketud kõik. Ülejäänud võib oodata. See on üksnes kinnituseks, et sa tead juba kõike. Ent nende silmad – need põlesid vääramatutõe leegiga, mis põles neis ega kustunud. Nende pilgu all võid sa üksnes kohmetult vaikida, langetada pea ja ära kuulata nende kohtuotsust. Näha maailma sellisena, nagu ta on, see on kõik, mida sa ihkad. Sa oled täiskasvanud mees, tark ja kogenud mees, aga äkki tunned sa jõuetust ja õudset hingetühjust. Need silmad meenutavad sulle su lapsepõlve, seda, et sa olid orb, nad tekitavad su hinges olukorra, et sa kaotad usu sõna jõusse. Need silmad eitavad sõnade väärtust ja kaob vajadus keele järele." ("*The Jews of Silence*", New York, 1966, lk 3)

Elie Wiesel ülistab silmi veel poolteisel leheküljel. Ta kombineerib kirjanduslikku meisterlikkust dialektikaga. Ühes tekstis Wiesel tunnustab: "Erinevalt paljudest liberaalidest usun ma kollektiivset süüd" (Elie Wiesel, "*Against Silence*", II köide, lk 134), aga teises tekstis kirjutab: "Ma ei usu kollektiivset süüd." (Elie Wiesel, "*And the Sea*", lk 152, 23 ptk)

40. Bernd Naumann, "Auschwitz", New York, 1966, lk 91. Vaata ka Norman Finkelsteini ja Ruth Bettina Birni raamatut "Rahvus katsumustes. Goldhageni teesid ja ajalooline tõde", lk 67-68, kus on ära toodud üksikasjalik dokumentatsioon.
41. Elena Lappin kinnitab, et Raul Hilbergi küsimused tabavad alati täpselt märki. ("The Man with Two Heads", ajakiri "Granta", nr 66, lk 49). Seetõttu arvab holokaustitööstus ta mädapaiseks. Vaata ka Raul Hilbergi "The Politics of Memory" erinevaid lõike.
42. "Publisher Drops Holocaust Book", ajalehes "The New York Times", november 1999. Alan Hall ja Laura Williams, "Holocaust Hoaxer", ajalehes "The New York Post", 4. november 1999.
43. Peter Novick, "The Holocaust", lk 158. Tom Segev, "Seventh Million", lk 425. Elie Wiesel, "And the Sea", lk 198.
44. Bernard Lewis, "Semites and Anti-Semites", New York, 1986, 6. ptk; Bernard Lewis, "The Middle East", New York, 1995, lk 348-350. Michael Berenbaum, "After Tragedy", lk 84.
45. "The New York Times", 27. märts ja 3. aprill 1996. "The Time", 23. detsember 1996.
46. Yehuda Bauer, "Reflections Concerning Holocaust History", Louis Greenspani ja Graeme Nicholsoni (toimet.) kogumikus, Fakenheim, Toronto, 1993, lk 164, 169. Yehuda Bauer, "On Perpetrators of the Holocaust and the Public Discourse", ajakiri "Jewish Quarterly Review" nr 87 (1997), lk 348-350. Norman G. Finkelstein ja Yehuda Bauer, "Goldhagen's Hitler's Willing Executioners: An Exchange of Views", ajakiri "Jewish Quarterly Review", nr 1 ja 2 (1998), lk 126.
47. Vt Charles Glass, "Hitler's (un)willing Executioners", ajakiri "New Statesman", 23. jaanuar 1998; Laura Shapiro, "A Battle Over the Holocaust", ajakiri "Newsweek", 23. märts 1998; Tibor Krausz, "The Goldanen Wars", "Jerusalem Report", 3. august 1998. Vt ka ...
48. Daniel Jonah Goldhagen, "Daniel Jonah Goldhagen Comments on Birn", kogumikus "German Politics and Society", suvi 1988, lk 88,

91 ja märkus 2. Daniel Jonah Goldhagen, *"The New Discourse of Avoidance"*, märkus 25 ([www. Goldhagen.com/nda=.html](http://www.Goldhagen.com/nda=.html)).

49. Hofman oli Goldhageni dissertatsiooni teaduslik juhendaja, millest arenes edasi raamat "Hitleri innukad timukad". Sellest hoolimata (rikkudes jämedalt akadeemilisi traditsioone) ta mitte üksi et kirjutas ajakirjale *"Foreigen Affairs"* Goldhageni raamatust vaimustatud retsensiooni, vaid nimetas ka raamatut "Rahvus katsumustes" teises retsensioonis "šokeerivaks". (*"Foreigen Affairs"*, mai-juuni 1996 ja juuli-august 1998) Mayer saatis pika artikli www2.h-netmsu.edu saidile. Ainsaks aspektiks selles "nii pikas loos", mida Mayer pidas "tõepoolest maitsetuks ja laiduväärseks", olid kriitilised märkused Goldhageni aadressil. Seetõttu ühines ta vastutustundetult süüdistusega, mille Goldhagen oli esitanud Birnile, ja nimetas minu argumentatsiooni "veaks ja ketserlikuks spekulatsiooniks" (23. nov. 1997).
50. New York, 1994. Lipstadt juhatab Emori Ülikooli holokausti kateedrit ja arvati hiljuti Ameerika Holokausti Memoriaali Nõukogu koosseisu.
51. AJK esitatud ankeedi küsimuses oli kahekordne eitus ja see tekitas segadust: "Kas te peate võimalikuks või ei pea võimalikuks, et juutide hävitamist natside poolt ei toimunud?" 22 protsenti küsitletutest vastas: "Pea võimalikuks." Järgmiste küsitluste ajal, kui küsimus oli formuleeritud selgelt, oli vastuste arv, mis eitasid holokausti, nullilähedane. AJK viimane, üheteistkümnes riigis korraldatud küsitlus näitas, kuigi parempoolsed ekstremistid väidavad vastupidist, et "vaid väike osa küsitletuist eitas holokausti" (näidatud on ka allikad). Vaatamata nimetatud asjaolule rõhutas David Harris AJK-st Kongressis "Euroopa antisemitismi" küsimuse kuulamise aegu Euroopa parempoolsete holokausti eitamist ega isegi maininud AJK enda uurimust, mille kohaselt eitamine praktiliselt ei leia vastukaja laia üldsuse hulgas (USA Senati välispoliitilise komitee kuulamine 5. aprillil 2000. aastal).
52. Vaata *"France Fines Historian Over Armenian Denial"*, *"Boston Globe"*, 22. juuni 1995; *"Bernard Lewis and the Armenians"*, *"Counterpunch"*, 16-31. detsember 1997.

53. Israel Charny, "The Conference Crisis. The Turks, Armenians and the Jews," kogumikus "The Book of the International Conference on the Holocaust and Genocide", esimene köide "The Conference Program and Crisis", Tel Aviv, 1982. Israel Amrani, "A Little Help for Friends", ajaleht "Haa´retz", 20. aprill 1990 (Bauer). Elie Wieseli enda veidra selgituse järgi lahkus ta konverentsi eesistuja kohalt, et "mitte solvata meie armeenia külalisi". Niisiis tuleb arvata viisakuseavalduseks armeenlastele ka tõsiasi, et ta püüdis konverentsi lõhki ajada ja keelitas teisigi osavõtust loobuma (Elie Wiesel, "All Rivers", lk. 121).
54. Edward Linenthal, "Preserving Memory", New York, 1995, lk 228, 262, 312-313.
55. Lipstadt, "Denying", lk 6, 12, 22, 89-90.
56. Elie Wiesel, "All Rivers", lk 333, 336.
57. Lipstadt, "Denying", 11. ptk.
58. "A New Serbia", "The New Republic", 17. mai 1999.
59. Vt nt Meron Benvenisti "Seeking Tragedy", "Haa´retz", 16. aprill 1999; Zeev Chafets, "What Undergraduate Clinton Has Forgotten", "Jerusalem Report", 10. mai 1999; Gideon Levi, "Kosovo: It is Here", "Haa´retz", 4. aprill 1999. Meron Benvenisti võrdles Serbia tegevust Iisraeli tegevusega pärast 1948. aasta maikuud.
60. Arno Mayer, "Why Did the Heavens Not Darken", New York, 1988. Christopher Hitchens, "Hitler's Ghost", *Vanity Fair* June, juuni 1996. Irvingile annab asjaliku hinnangu Gorgon A. Craig oma artiklis "Saatana tegevuse üksikasjad" ("The Devil in the Details") ajakirjas "New York Review of Books", 19. september 1996. Craig hülgab otsustavalt Irvingi väite, et juutide massiline hävitamine natside poolt oli "piiratud ja lihtsalt lõpetatav" tegevus, kuid jätkab nii: "Ta teab natsionaalsotsialismist rohkem kui enamik selle valdkonna spetsialiste ja uurija, kes uurib perioodi 1933. kuni 1945. aastani peab olema tänulik tema kui uurija tegevusele, avaldatud tööde laiahaardelisusele ja jõulisusele rohkem, kui oskab arvata... Tema raamat "Hitleri sõda" (München 1985) jääb

parimaks uurimuseks Teisest maailmasõjast sakslaste poolt vaadatuna, ja on kõigile kohustuslik lugemisvara, kes seda konflikti uurivad... Niisugused mehed nagu David Irving on ajalooteadusele vajalikud ja meil pole õigust nende seisukohti arvestamata jätta.”

61. Ebaõnnestunud katsetest ajavahemikus 1984-1994 luua Washingtonis afro-ameerika muuseum kirjutab Fath Davis Ruffins “Võidetud ja kaotatud kultuurisõjad”, II osa, “Afro-ameerika rahvusliku muuseumi rajamise projekt”, *“Radical History Review”*, talv 1998. Kongressi initsiatiivi lämmatas lõpuks Põhja-Carolina senaator Jesse Helms. Washingtoni Holokaustumuuseumi aastaeelarve on 50 miljonit dollarit, millest 30 miljonit tuleb föderaalearvst.
62. Lisateavet loe Edward T. Linenthal, *“Preserving Memory”*; Saidel, *“Never Too Late to Remember”*, 7. ptk, lk 15; Tim Cole, *“Selling the Holocaust”*, New York, 1999. 6. ptk.
63. Michael Berenbaum, *“The World Must Know”*, New York, 1993, lk 2, 214. Omer Bartov, *“Murder in Our Midst”*, Oxford, 1996, lk 180.
64. Üksikasju võib lugeda Cathy Mortoni raamatust “Surm Jerusalemmas” (*“A Death in Jerusalem”*), New York, 1994, 9. ptk. Oma memuaarides meenutab Elie Wiesel, kuidas Yehoshua Cohen, “legendaarse “terroristliku” minevikuga” mees, tappis Bernadott’i. Pöörake tähelepanu, et sõna terroristlik on pandud jutumärkidesse. (Elie Wiesel *“All Rivers”*, lk 93) New Yorgi holokausti linnamuuseum ei ole sugugi vähem segatud poliitikasse (nii linnapea Ed Koch kui ka kuberner Mario Cuomo võitlesid juutide häälte ja toetusrahade pärast) ja muutus õige pea kohalike juutide firmade ja finantsistide mängukanniks. Ehitusfirmad püüdsid muuseumi nimest sõna “holokaust” välja jätta, sest kartsid, et see alandab elamispinna maksumust kõrvalasuvates elitaarsetes majades. Teravmeelitsejad viskasid nalja, et kogu kompleksi peaks nimetama Treblinka Torniks, aga külgnevaid tänavaid Auschwitzi avenüüks ja Birkenau bulvariks. Kuigi oli teada, et Peter Grace oli seotud süüdimõistetud natsliku kurjategijaga, võttis muuseum temalt raha vastu ja organiseeris galakontserdi

diskoteegis *Hot Rod* – “New Yorgi holokausti mälestuskomitee kutsub Teid tantsima kogu öö rock-and-rolli (Saidel, “*Never Too Late to Remember*”, lk 8, 121, 132, 145, 158, 161, 191, 240).

65. Peter Novick meenutab vaidlust “Kas kuus või üksteist miljonit”. Arvu viis miljonit tapetud eraisikut-mittejuuti laskis käibele kuulus “natsikütt” Simon Wiesenthal. Novick kirjutab, et “sel arvul ei ole mitte mingisugust ajaloolist tähendust. Viis miljonit on kas liiga vähe, kui juttu tuleb kõigist Kolmanda Reichi poolt hävitatud eraisikutest-mittejuutidest, või siis liiga palju, kui juttu tuleb mittejuudi inimgruppidest, keda hävitati sihipäraselt nagu juutegi”. Ent ta kiirustab kohe lisama: “Muidugi ei tähenda arvud iseenesest midagi, vaid asi on selles, millal hakati rääkima holokaustist.” Teinud niisuguse möönduse, jõuab Novick veidrale järeldusele, et meenutada tuleb üksnes juute, sest arv kuus miljonit on “täpne ja piiritletud”, aga arv üksteist miljonit on “lubamatult laialivalguv”. (Peter Novick, “*The Holocaust*”, lk 214-226)
66. Elie Wiesel, “*Against Silence*”, III köide, lk 166.
67. Mis puudutab invaliide kui natsliku massimõrvade ohvreid, siis vaata Henry Friedlanderi raamatut “Natsliku genotsiidi hakatus” (Henry Friedlander “*The Origins of Nazi Genocide: From Euthanasia to the Final Solution*”, *The North Carolina University Press*, 1995). Leon Wieseltier kirjutab 3. septembril 1989. aastal ajalehes “*The New York Times*”, et mittejuudid, kes hukkusid Auschwitzis, “surid juutide jaoks mõeldud surma”, kui teiste inimeste jaoks mõeldud “lõpliku lahenduse” ohvrid. Rohked teaduslikud uurimused tõestavad siiski, et juudid surid surma, mis oli mõeldud saksa invaliididele. Henry Friedlanderi raamatule lisaks loe Michael Burleigh raamatut “*Surm ja vabastamine*” (“*Death and Deliverance*”), Cambridge, 1994.
68. Loe Guenter Lewy “*The Nazi Persecution of the Gipsies*”, Oxford, 2000, lk 221-222.
69. Henry Friedlander, “*The Origins of Nazi Genocide*” (lk 12): “Peale juutide tapsid natsionaalsotsialistid ka Euroopa mustlasi. Arvatud “tumedanahalise” rassi hulka, ei pääsenud mustlased – mehed, naised ja lapsed – natside poolt toime pandud massimõrvade

ohvrite saatusest. Natsionaalsotsialistlik süsteem hävitas süsteemaliselt vaid kolme inimgruppi: invaliide, juute ja mustlasi." Friedlander pole ainult esmaklassiline ajaloolane, vaid ka endine Auschwitzis vang. Loe ka Raul Hilbergi "*The Destruction of the European Jews*", New York, 1985. Tema omase tõearmastusega väidab Elie Wiesel oma memuaarides nagu oleks teda kurvastanud asjaolu, et Holokausti Mälestuse Nõukogus, mille esimeheks ta oli, polnud mitte ainsatki mustlaste esindajat, justkui poleks tema võimuses olnud kas või ükski mustlane koosseisu lülitada (Elie Wiesel, "*And the Sea*", lk 211).

70. Linenthal, "*Preserving Memory*", lk 241-246, 315.
71. Kuigi "juutide eelisseisund" (Saidel) paistab New Yorgi Holokausti Linnamuuseumis eredalt silma, said mittejuutidest natsismi ohvrid kiiresti aru, et muuseum on "ainult juutide jaoks", sest Yehuda Bauerit haaras raevuhoog, kui komisjon talle meelde tuletas, et holokausti ohvriteks polnud ainult juudid. "Kuni seda seisukohta jalamaid ja radikaalselt ei revideerita," ähvardas Bauer kirjas komisjoni liikmetele, "kasutan ma iga võimalikku juhust, et kritiseerida seda ennekuulmatut kavatsust mis tahes võimalikult avalikult platvormilt." (Saidel, "*Never Too Late to Remember*", lk 125-126, 129, 212, 221, 224-225)
72. Tagapõhja valgustab Norman Finkelsteini "*Image and Reality*", 2.ptk.
73. "*ZOA Criticizes Holocaust Museum's Hiring Professor Who Compared Israel to Nazis*", *Israel Wire* 5. juuni 1998. Neal M. Sher, "*Sweep the Holocaust Museum Clean*", "*Jewish World Review*", 22. juuni 1998. "*Scoundrel Time*", "*PS – The Intelligent Guide to Jewish Affairs*", 21. august 1998. Daniel Kurtzman, "*Holocaust Museum Taps One of Its Own for Top Spot*", *Jewish Telegraphic Agency*, 5. märts 1999. Ira Stoll, "*Holocaust Museum Acknowledges a Mistake*", ajaleht "*Forward*", 13. august 1999.
74. Noam Chomsky, "*World Orders Old and New*", New York, 1996, lk 293-294.

Kolmas peatükk

1. Henry Friedlander, "*Darkness and Dawn in 1945: The Nazis, the Allies, and the Survivors*", Ühendriikide Holokaustumuseum, 1945 – Vabaduse aasta, Washington, 1995, lk 11-35.
2. Vt näiteks Tom Segev, "*Seventh Million*", lk 248.
3. Elena Lappin, "*The Man with Two Heads*", lk 48. D. D. Guttenplan, "*The Holocaust on Trial*", "*Atlantic Monthly*", veebruar 2000, lk 62. Võrdluseks tuleks pöörata tähelepanu eelpool toodud tekstile, kus Lipstadt võrdsustab kahtlemise holokausti üleelanute tunnistustes holokausti eitamisega.
- 3a. Väidet kritiseeriti teravalt, sest 1929. aastal avaldati Varssavis osaliselt jidišis Kanti "Praktilise mõistuse kriitika", ent Wiesel räägib Kanti "Puhta mõistuse kriitikast".
4. Elie Wiesel, "*All Rivers*", lk 121-130, 139, 163-164, 201-202, 336. "*Jewish Week*", 17. september 1999. "*The New York Times*", 5. märts 1997.
5. Leonard Dinnerstein, "*America and the Survivors of the Holocaust*", New York, 1982, lk 24.
6. Daniel Ganzfried, "*Binjamin Wilkomirski und die verwandelte Polin*", "*Weltwoche*", 4. november 1999.
7. Marilyn B. Young, "*The Vietnam Wars*", New York, 1991, lk 301-302. Richard Cohen, "*US Not Sorry for Vietnam War*", *Associated Press*, 11. märts 2000.
8. Üksikasju loe Nana Sagi raamatust "*German Reparations*", New York, 1986; Ronald W. Zweig, "*German Reparations and the Jewish World*", Boulder, 1978. Kaks viimast köidet on ametlikud aruanded, mis koostati Nõudluste Konverentsi ülesandel.
9. Bundestagi saadiku Martin Hohmanni (kristlikud demokraadid) küsimusele vastas Saksamaa valitsus (kuigi väga keerulises sõnastuses) hiljuti: on võimalik, et ainult 15 protsenti rahast, mis

anti Nõudmiste Konverentsile, said natsliku tagakiusamise ohvrid. Saksamaa valitsus lükkas siiski tagasi etteheite, et 450 miljonit marka "pandi ettekavatsetult kõrvale" ja "varjati" holokausti ohvrite eest. Loe Bundestagi 14. koosseisu protokoll 23. veebruarist 2000, riigisekretäri vastus Hohmannile. Vastus võis olla kooskõlastatud Nõudmiste Konverentsi ametliku ajalooga (vt märkus 10).

10. Ronald Zweig tunnistab oma ametlikus ajaloos, et Nõudmiste Konverents rikkus kokkuleppe punkte: "*Joint* () sai jätkata oma Euroopa programme, mis varem oleks pidanud katkestama ja alustada uute programmidega, mis varem polnud rahapuuduse tõttu võimalik, sest oli saanud vahendeid Nõudmiste Konverentsilt. Ent muutused *Joint*'i väljamaksetes, mis kõige enam pärast kompensatsiooni väljamaksmist silma torkasid, olid subsidiumid islamiriikidele; kolme aasta jooksul kasvasid need 68 protsenti. Hoolimata formaalsetest piirangutest vahendite kasutamisele kompensatsioonifondidest, mis olid ette nähtud kokkuleppes Saksamaaga, kasutati raha seal, kus see oli vajalik. Nõudmiste Konverentsi kõrge esindaja Moses Leavitt teatas: "Meie eelarve arvestas vajadusi vastavalt eelistustele nii Iisraelis kui ka väljaspool, kaasa arvatud islamiriigid. Nõudmiste Konverentsi antud raha moodustas vaid osa fondi vahenditest, mis oli meie käsutuses ja oli määratud juutide nende vajaduste rahuldamiseks, mida me pidasime kõige enam eelistatuiks." ("Saksamaa reparatsioonid", lk 74)
11. Vt nt Lorraine Adams "*The Reckoning*", ajakirjas "*Washington Post Magazine*", 20. aprill 1997; Netty C. Gross, "*The Old Boys Club*" ja "*After Years of Stonewalling, the Claims Conference Changes Policy*", "*Jerusalem Report*", 15. mai 1997 ja 16. august 1997; Rebecca Spence, "*Holocaust Insurance Team Racking Up Millions in Expenses as Survivors Wait*", "*Forward*" 30. juuli 1999; Verena Dobnik, "*Oscar Hammerstein's Cousin Sues German Bank Over Holocaust Assets*", *Associated Press* online, 20. november 1998 (Arthur Hertzberg).
12. Greg B. Smith, "*Federal Judge OKs Holocaust Accord*", ajalehes "*The Daily News*", 7. jaanuar 2000; Janny Scott, "*Jews Tell of*

Holocaust Deposits”, ajalehes “*The New York Times*”, 17. oktoober 1996. Saul Kagan luges Nõudmiste Konverentsi raha jaotamise koopiati. Viimane versioon sisaldab kõiki parandusi, mis puudutavad asja olemust.

13. Elli Wohlgelernter, “*Lawyers and the Holocaust*”, Jeruusalemma ajalehes “*Post*”, 6. juuli 1999.
14. Lisainformatsiooni selle kohta loe järgmistest raamatutest: Tom Bower, “*Nazi Gold*”, New York, 1998; Itamar Levin, “*The Last Deposit*”, Westport, Connecticut, 1999; Gregg J. Rickman, “*Swiss Banks and Jewish Souls*”, New Brunswick, NJ, 1999; Isabel Vincent, “*Hitler’s Silent Partners*”, New York, 1997; Jean Ziegler, “*Die Schweiz, das Gold und die Toten*”, München, 1998. Hoolimata eelarvamuslikest seisukohtadest Šveitsi suhtes, sisaldavad need raamatud hulgaliselt kasulikku informatsiooni.
15. Itamar Levin, “*Last Deposit*”, 6-7. peatükk. Iisraeli eksitavast aruandest (mille autoriks oli Levin, kuigi seda pole aruandes märgitud) loe Hans Halbheeri “Meie ameerika sõpradele” kogumikust “*American Swiss Foundation Occasional Papers*”.
16. USA-s tegutsesid kuue Šveitsi panga kolmteist esindajat. 1994. aastal investeerisid Šveitsi pangad Ameerika ettevõtetesse 38 miljardit dollarit ja juhendasid oma klientide kapitalimahutusi Ameerika aktsiatesse ja pankadesse sadade miljardite dollarite ulatuses.
17. 1992. aastal lõi Ülemaailmne Juutide Kongress uue struktuuri – Juutide Omanduse Tagastamise Ülemaailmne Organisatsioon (*World Jewish Restitution Organization*), millest sai nii elavate kui ka juba surnud holokausti ohvrite omanduse juriidiline pretendent. Nimetatud organisatsioonist eesotsas Bronfmaniga sai juutide ühenduste nagu näiteks Nõudmiste Konverentsi formaalne katusorganisatsioon.
18. Senati pangandus-, elamuehituse- ja kommunaalprobleemide komisjonis kaitseb Bronfman 23. aprillil 1996. aastal “juutide huve” vägagi valikuliselt. Ta on Saksa meediamagnaadi Leo Kirchi tähtis äripartner, kes hiljuti tõmbas endale tähelepanu sellega, et

vallandas ühe ajalehetoimetaja, kes kiitis heaks Konstitutsiooni-kohtu otsuse avalikes koolides krutsifikside ülesriputamise lubamatusest.

19. Rickman, "Swiss Banks", lk 50-51. Bower "Nazi Gold", lk 299-300.
20. Bower, "Nazi Gold", lk 295 ("eeskõneleja"), 306-307, 319. Allan Morris Schom, "The Unwanted Guests, Swiss Forced Labor Camps, 1940-1944". Nende hulgas on ka Schom'i ettekanne, mis valmis Simon Wiesenthali Keskusele 1998. aastal. Ettekandes väidab Schom, et Šveitsis asuvad laagrid juudi põgenikele olid tegelikult "orjatöö laagrid". Šveitsis asunud laagrite kainet hinnangut sisaldab Ken Newmani välja antud kogumik "Swiss Wartime Camps: A Collection of Eyewitness Testimonies, 1940-1945", Zürich 1999; rahvusvahelise ekspertide komisjoni ettekanne "Šveits – Teine maailmasõda" ("Switzerland and Refugees in the Nazi Era"), Bern, 1999, ptk 4.4.4. Saidel, "Never Too Late", lk 222-223. Yossi Klein Halevi, "Who Owns the Memory?", ajalehes "Jerusalem Report", 25. veebruar 1993. Wiesenthal lubab keskusel kanda oma nime 90 000 dollari eest aastas.
21. Bower, "Nazi Gold", ptk VI; XV, lk 8, 9, 42, 44, 56, 84, 100, 150, 219, 304. Rickman, "Swiss Banks", lk 219.
22. Thomas Sancton, "A Painful History", ajakirjas "Time", 24. veebruar 1997. Bower, "Nazi Gold", lk 301. Rickman, "Swiss Banks", lk 48. Esindajatekoja panga- ja finantsteenuste komisjoni kuulamisel vaikis Levin ka sellest, et Salmanovitz oli juut (stenogramm lk 5, 129,135).
23. Levin, "Last Deposit", lk 60, sealhulgas ka Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 11. detsembril 1996. aastal (kuulamisel tsiteeriti Elie Wieseli 16. oktoobril 1996. aastal Senati panganduskomiteele antud tunnistusi). Raul Hilberg, "The Destruction of the European Jews", V ptk.
24. USA Senati pangandus- elamuehituse ja kommunaalküsimuste komisjoni kuulamine 6. mail 1997. aastal.

25. Esindajatekoja pangandus ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 11. detsembril 1996. aastal. Smith kaebas ajakirjanikele, et dokumente, mis tema isiklikult juba ammu oli avastanud, pakub D'Amato välja kui hiljutist avastust. Absurdses vastuväites Rickman, kes holokaustimuuseumi küsimuse kuulamise ajaks Kongressis mobiliseeris suure hulga uurijaid, ütles enda kaitseks järgmist: "Kuigi ma olen teadlik Smithi raamatust, pole ma seda meelega lugenud, et mulle ei saaks ette heita tema esitatud dokumentide kasutamist." (lk 113) Vincent, "*Silent Partners*" lk 240.
26. Bower, "*Nazi Gold*" lk 307. Esindajatekoja pangandus ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 25. juunil 1997. aastal.
27. Rickman, "*Swiss Banks*", lk 77. Selle teema eeskujuliku analüüsi esitavad oma töös "Natsismi ohvrite väärisasjad, mida hoiti Šveitsis ja kompensatsiooni maksmise kokkulepped idariikidega" Peter Hug ja Marc Perrenoud, Bern 1997. Varasematest vaidlustest USA-s loe Seymour J. Rubini ja Abba P. Schwartzi "*Refugees and Reparations*", kogumik "*Law and Contemporary Problems*", *Duke University School of Law*, 1951, lk 283.
28. Levin, "*Last Deposit*", lk 93, 186, sealhulgas ka Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 11. detsembril 1996. aastal. Nädal pärast erifondi moodustamist teatas "Ameerika avalikust vaenulikkusest ärahirmutatud" (Bower) Šveitsi president 5 miljardi dollari suuruse solidaarsusfondi moodustamisest, et "võidelda vaesuse, meelegaheite ja vägivallega kogu maailmas". Ent presidendi ettepaneku pidi kinnitama referendum ja opositsioon asus kohe vastu töötama, nii et selle fondi tulevik jäi segaseks.
29. Bower, "*Nazi Gold*", lk 315. Vincent, "*Silent Partners*", lk 211. Rickman, "*Swiss Banks*", lk 184 (Volcker).
30. Levin, "*Last Deposit*", lk 125, 187-188.
31. Levin, "*Last Deposit*", lk 218; Rickman, "*Swiss Banks*", lk 214, 221, 223.
32. Rickman, "*Swiss Banks*", lk 231.

33. Rickman pealkirjastas õnnestunult oma aruande selle osa "Boikoti ja diktaadi läbiviimise meetmed".
34. Kollektiivsete hagide põhjal kompensatsioonide maksmise kokkuleppe täielikku teksti loe sõltumatu komisjoni "Aruanne natside tagakiusamise ohvrite väljanõudmata arvete kohta Šveitsi pankades", Bern 1999, lisa O. Lisaks 200 miljoni suurusele erifondile ja kompensatsioonidele summas 1,25 miljardit dollarit pettis holokaustitööstus 1997. aastal Londoni konverentsi ajal, mis käsitles Šveitsi kulla küsimust, USA-lt ja ta liitlastelt välja veel 70 miljonit dollarit.
35. Nende aastate juudi põgenikke puudutava USA poliitika kohta loe David. S. Wymani "Paberseinad" ("*Paper Walls*"), New York, 1985 ja "Juutide hülgamine" ("*The Abandonment of the Jews*", New York, 1984. Šveitsi poliitika kohta loe sõltumatu komisjoni ekspertide aruannet Šveitsi kohta Teise maailmasõja ajal "Šveits ja põgenikud natside ajal", Bern, 1999. Piiranguid kehtestanud kvoodid nii USA-s kui ka Šveitsis on seletatavad ühe ja sama põhjusega: majanduskriis, ksenofoobia, antisemitism, aga ka julgeolekukaalutlused. Viidates "teiste riikide, eriti USA silmakirjalikkudele avaldustele, kel ei olnud vähimatki huvi liberaliseerida immigratsiooniseadusi", kirjutab ekspertide sõltumatu komisjon, et Šveitsi poliitika põgenike suhtes (kuigi Šveitsi teravalt kritiseeriti) "oli samasugune kui enamiku teiste riikide poliitika" (lk 42, 263). Ameerika massiteabevahendite paindlikes teadetes komisjoni kriitilistest järeldustest ei leidnud ma ainsatki viidet, mis oleks puudutanud seda punkti.
36. Senati pangandus-, elamuehituse ja kommunaalküsimuste komisjoni kuulamine 15. mail 1997. aastal (Eizenstati ja D'Amato esinemine). Kuulamine samas komisjonis 23. aprillil 1996. aastal (Bronfmani esinemine, kes tsiteeris Clintonit ja Kongressi fraktsioonide liidrite kirja). Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 11. detsembril 1997. aastal (Leach'i esinemine). Rickman, "*Swiss Banks*", lk 204 (tsiteeritakse Albrighti).
37. Rohkearvuliste holokausti eest kompensatsiooni maksmise teemaliste kuulamiste ajal Kongressis oli üldises kooris ainsaks

dissonantsiks California kongresmeni Maxine Watersi hääl. Kuigi ta teatas, et “toetab täielikult” tegevust, mis on suunatud “õigluse taastamiseks kõigi holokausti ohvrite suhtes”, esitas ta küsimuse, et “kuidas saaks seda pretsedenti ära kasutada, et meenutada ka minu esivanemate orjatööd siin USA-s. Mul on väga imelik istuda siin saalis, esitamata endale küsimust, mida ma saaksin teha selleks, et tunnistataks orjatöö kasutamise fakti USA-s. Afroameeriklaste kompensatsiooni maksmise nõudmisi loetakse radikaalseteks ja paljude inimeste üle, kes seda teemat on püüdnud Kongressis arutlusele tuua, lihtsalt naerdakse.” Muuhulgas tegi ta ettepaneku, et samad valitsusametnikud, kes nõuavad kompensatsiooni maksmist holokausti eest, asuksid tegelema ka kompensatsioonide maksmisega orjatöö eest USA-s. “Lugupeetud daam puudutas erakordselt sügavat teemat,” ütles James Leach Esindajatekoja panganduskomisjonist, “ja presiidium asub seda arutama. Teema, mida te puudutasite, viib meid kaugele tagasi Ameerika ajalukku ja inimõiguste sfääri.” Kahtlemata kukkus see teema komisjoni mälus kuhugi väga sügavale. (Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 9. veebruaril 2000. aastal) Randall Robinson, kes praegu juhib afroameeriklastele orjatöö eest kompensatsiooni maksmise kampaaniat, pööras tähelepanu USA valitsuse vaikimisele selle röövimise kohta “just ajal, kui riigisekretäri abi Stuart Eizenstat taotleb natside ajal orjatöö kasutatud juutidele kompensatsiooni maksmist 16 saksa firmalt”. (Randall Robinson, “*Compensate the Forgotten Victims of America’s Slavery Holocaust*”, ajalehes “*Los Angeles Times*”, 11. veebruar 2000; Randall Robinson, “*The Debt*”, New York, 2000, lk 245.)

38. Philip Lentz, “*Reparation Woes*”, *Crain*, 15-21. november 1999. Michael Shapiro, “*Lawyers in Swiss Bank Settlement Submit Bill, Outraging Jewish Groups*”, “*Jewish Telegraphic Agency*”, 23. november 1999. Rebecca Spence, “*Hearings on Legal Fees in Swiss Bank Case*”, ajaleht “*Forward*”, 26. november 1999. James Bone, “*Holocaust Survivors Protest Over Legal Fee*”, London, “*The Times*”, 1. detsember 1999. Devlin Barrett, “*Holocaust Assets*”, “*The New York Post*”, 2. detsember 1999. Stewart Ain, “*Religious Strife Erupts in Swiss Money Fight*”, *Jewish Week*, 14.

- jaanuar 2000. Adam Dickter, *"Discord in the Court"*, *"Jewish Week"*, 21. jaanuar 2000. Holokausti/Shoah Puudustkannatavate Ohvrite Šveisti Fondi aruanne *"Overview on Finances, Payments and Pending Applications"*, 30. november 1999. Holokausti üle elanud, kes elavad Iisraelis, ei saanud erifondist mitte midagi neile määratud rahast. Loe Yair Shelegi artiklit "Iisraeli visa hingega bürokraatia", *"Haa'retz"*, 6. veebruar 2000.
39. Burt Neuborne'i artikkel *"Totaling the sum of Swiss Guilt"* ajalehes *"The New York Times"*, 24. juunil 1998. Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 11. detsembril 1996. aastal. Stockholmi holokaustiteemalise konverentsi aruanne ajalehes *"Frankfurter Allgemeine Zeitung"*, 26. jaanuar 2000 (Bronfmani esinemine).
40. Ekspertide sõltumatu komisjoni aruanne Šveitsi tegevusest Teise maailmasõja ajal, *"Gold Transactions in the Second World War"*, *"Interim Report"*, Bern 1998.
41. Kuulamine Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjonis 11. detsembril 1996. aastal. Tunnistajana välja kutsutud ajaloolane Gerhard L. Weinberg Põhja-Carolina ülikoolist teatas, et "tolle aja ja esimeste sõjajärgsete aastate Šveitsi valitsused seisid alati röövimise seaduslikkuse kaitsel", aga Šveitsi pankade "esimeseks eelistuseks" oli "saada võimalikult rohkem raha, hoolimata seaduslikkusest, moraalist, sündsusest ja teistest tinglikest asjaoludest". (Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 25. juunil 1997. aastal.)
42. Raymond W. Baker, *"The Biggest Loophole in the Free-Market System"*, ajakiri *"Washington Quarterly"*, sügis 1999. Suur osa kasumist, mis saadakse narkokaubandusest, suurusjärgus 500 miljonit kuni 1 miljard dollarit, pestakse puhtaks läbi USA pankade, kuigi see on vastuolus Ameerika seadustega.
43. Ziegler, *"The Swiss"*, XII ptk, lk 19, 26.
44. *"Switzerland and Gold Transactions in the Second World War"*, IV osa, lk 48.

45. Independent Committee of Eminent Persons, *“Report on Dormant Accounts of Victims of Nazi Persecution in Swiss Banks”*, Bern, 1999. Aruande täielik pealkiri. (Edaspidi *“Report”*.)
46. “Väliskulutused” raamatupidamise dokumentide kontrollimiseks ulatusid 200 miljoni dollarini (*“Report”*, lk 4, 17 lõik), Šveitsi pangad kulutasid sellele lisaks veel 300 miljonit dollarit (Šveitsi pangakomisjoni teade ajakirjandusele 6. detsembrist 1999. aastast).
47. *“Report”*, lisa S, lk 81, lõik 1 (võrdle I osa, lk 13-15, lõigud 41-49).
48. *“Report”*, I osa, lk 6, lõik 22 (“ei ole tõendeid”); I osa, lk 6, lõik 23 (pangandusseadused ja protsendimäär); Lisa 4, lk 58, lõik 5 (“tõepoolest märkimisväärne”). Võrdle I osa, lk 15, lõik 47; I osa, lk 17, lõik 58; Lisa 7, lk 107, lõigud 3 ja 9.
49. *“The Deceptions of Swiss Banks”*, ajalehes *“The New York Times”*, 7. detsembril 1999.
50. *“Report”*, lisa S, lk 81, lõik 2; lk 87-88, lõik 27: “Märkimisväärsete lünkade tekkimisele eelnevates uurimistes on palju seletusi, kuid loetleda võib rida peamisi põhjusi: Šveitsi pangad kasutasid “väljanõudmata” arvete kitsapiirilist määratlust, ei otsinud neid piisava korralikkusega, ei otsinud arveid, mis jäid allapoole kindlat summat ega pööranud tähelepanu asjaolule, et arvete omanikud võisid saada vägivalla ja natsliku tagakiusamise osaliseks enne, kui nende sugulased esitasid vastavad pretensioonid pangale.”
51. *“Report”*, lk 10, lõik 30 (“võimalik ja tõenäoline”); lk 20, lõigud 73-75 (piisavalt suur tõenäosus, et oli 25 000 arvet); Lisa 4, lk 65-67, lõigud 20-26 ja lk 72, lõigud 40-43 (praegune maksumus). Vastavalt aruandele nõustus Šveitsi panganduskomisjon 2000. aasta märtsis avaldama 25 000 arveomanike nimed (nimetatud komisjoni ajakirjandusele tehtud avalduses öeldi, et nad järgivad Volckeri soovitusi).
52. Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 9. veebruaril 2000. aastal (tsiteeritakse Volckeri ette valmistatud tunnistusi). Võrdluseks toome ära Šveitsi panganduskomisjoni vastuväited: “Kõik viited kindlaks tehtud arvete tänasele väärtusele põhinevad peamiselt eeldustel ja kõrgendatud hinda-

del” ja “ainult umbes 1200 arve kohta on leitud tegelikud tõendid selle kohta, et neid kinnitavad panga tolleaegsed sisedokumendid ja et nende arvete omanikest tõepoolest said holokausti ohvrid” (avaldus ajakirjandusele 6. detsembrist 1999).

53. “*Report*”, lk 2, lõik 8 (võrdle lk 23, lõik 92) 4. “*Report*”, lisa S, lk A 134.
54. Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 25. juunil 1997. aastal (käsikirja järgi tsiteeritakse Rubini ette valmistatud tunnistusi). Tagapõhjaga tutvumiseks loe Seymour J. Rubini ja Abba P. Schwartzi “*Refugees and Reparations*”, kogumik “*Law and Contemporary Problems*”, *Duke University School of Law*, 1951, lk 286-289.
55. Sama kuulamine 25. juunil 1997. aastal.
56. Vastaval perioodil aastast 1933 kuni aastani 1945 oli Šveitsis elanikke 4 miljonit, aga USA-s 130 miljonit. Volckeri komisjon kontrollis igat Šveitsi pangas olevat arvet, mis nendel aastatel avati, lõpetati või jäi välja nõudmata.
57. Levin, “*Last Deposit*”, lk 23; Bower, “*Nazi Gold*”, lk 256. Bower peab seda Šveitsi nõudmist “retooriliseks küsimuseks, millele pole võimalik vastata”. Kahtlemata pole võimalik vastata, kuid miks küsimust nimetatakse retooriliseks?
58. Rickman, “*Swiss Banks*”, lk 194-195.
59. Bower, “*Nazi Gold*”, lk 350-351. Akiva Eldar, “*UK: Israel Didn't Hand Over Compensation to Survivors*”, ajaleht “*Haa'aretz*”, 21. veebruar 2000. Judy Dempsey, “*Jews Find It Hard to Reclaim Wartime Property in Israel*”, ajaleht “*The Financial Times*”, 1. aprill 2000. Jack Katzenell, “*Israel Has WWII Assets*”, agentuur *Associated Press*, 13. aprill 2000. Joel Greenberg, “*Hunt for Holocaust Victim's Property Turns in New Direction: Toward Israel*”, ajaleht “*The New York Times*”, 15. aprill 2000. Akiva Eldar, “*People and Politics*”, ajaleht “*Haa'aretz*”, 27. aprill 2000.

60. Informatsiooni selle komisjoni kohta loe internetiaadressil (komisjoni avalduse peale tsiteeritakse ajakirjanduse jaoks Bronfmani sõnu 21. novembrist 1999. aastast).
61. Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 9. veebruaril 2000. aastal.
62. Levin, "*Last Deposit*", lk 223, 224. "*Swiss Defensive About WWII Role*", agentuur *Associated Press*, 15. märts 2000. "*Time*", 24. veebruar. 1997 (Bronfman).
63. Levin, "*Last Deposit*", lk 224.
64. Kuulamine samas komisjonis, mis näidatud märkuses 61, 14. septembril 1999. aastal
65. Yair Sheleg, "*Not Even Minimum Wage*", "*Haa´retz*", 6. oktoober 1999. William Drozdiak, "*Germans Up Offer to Nazis' Slaver Laborers*", "*The Washington Post*", 18. november 1999. Burt Herman, "*Nazi Labor Talks End Without Pact*", "*Forward*", 20 november 1999. "*Bayers' Biggest Headache*", "*The New York Times*", 5. oktoober 1999. Jan Cienski, "*Wartime Slave-Labor Survivors' Ads Hit Back*", "*National Post*", 7. oktoober 1999. Edmund L. Andrews, "*Germans To Set Up \$5,1 Billion Fund For Nazis' Slaver*", "*The New York Times*", 15. detsember 1999. Edmund L. Andrews, "*Germany Accepts \$5,1 Billion Accord to End Claims of Nazi Slave Workers*", "*The New York Times*", 18. detsember 1999. Allan Hall, "*Slave Labor List Names 255 German Companies*", "*The Times*" (London), 9. detsember 1999. Kuulamine pangandus- ja finantsteenuste komisjonis 9. veebruaril 2000.
66. Saagad "*German Reparations*", lk 161. Ehk ainult neljandik juuti-dest, keda kasutati orjatööl, sealhulgas ka minu kadunud isa (Auschwitzi vang), said niisugust pensioni. Tegelikult tähendab toodud arv neid veel elus olevaid juute, keda Nõudmiste Konvents näitas ära läbirääkimistel, ja nad kuuluvad isikute hulka, kes olid juba Saksamaalt pensioni ja kompensatsiooni saanud (Saksamaa Bundestagi 92. koosseisu istung 15. märtsil 2000. aastal).

67. Zweig, "German Reparations and the Jewish World", lk 98; võrdle lk 25.
68. Conference on Jewish Material Claims Against Germany, "Position Paper – Slave Labor. Proposed Remembrance and Responsibility Fund", 15 juuni 1999. Netty C. Gross "\$ 5,1 Billion Slave Labor Deal Could Yield Little Cash For Jewish Claimants", ajalehes "Jerusalem Report", 3. jaanuar 2000. Zvi Lavi, "Kleiner (Herut): Germany Claims Conference Has Become Judenrat, Carrying on Nazi Ways", ajakiri "Globes", 24. veebruar 2000. Yair Sheleg, "MK Kleiner: The Claims Conference Does Not Transfer Indemnifications to Shoah Survivors", ajaleht "Haa'retz", 24. veebruar 2000.
69. Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 9. veebruaril 2000. aastal ja Yair Shelegi artikkel ajalehes "Haa'retz" 31. märtsil 2000. aastal.
70. Henry Friedlander, "Darkness and Dawn in 1945: The Nazis, the Allies, and the Survivors", Ühendriikide Holokaustumuseum, 1945 – Vabaduse aasta, Washington, 1995, lk 11-35. Dinnerstein, "America and the Survivors of the Holocaust", lk 28. Iisraeli ajaloolane Shlomo Shafir kirjutab, et "hinnates juutide arvu, kes Euroopas sõja lõppedes ellu jäid, kõigub see 50 ja 70 tuhande vahel" ("Ambiguous Relations", lk 384, märkus 1). Friedlanderi väidetud nii juutidest kui ka mittejuutidest ellujäänute arvu peetakse tõenäoliseks; loe Benjamin Ferencz, "Less Than Slaves", Cambridge, 1979: "Kui sõda hakkas lõppema, oli ellujäänuid vähem kui pool miljonit"; "ja raske oli öelda, kas vangid olid elus või surnud."
71. Stuart Eizenstat, riigisekretäri abi majandus- kommerts- ja põllumajanduse valdkonnas, USA delegatsiooni juht läbirääkimistel Saksamaaga sunnitööl kasutatute küsimuses, teabetund Riigidepartemangus 12. mail 1999.
72. Vt Eizenstati Juutide Nõudmiste Konverentsi iga-aastase koosoleku "Märkusi" Saksamaa ja Austria vastu (New York, 14. juuli 1999. aastal).

73. Toby Axelrod, “\$ 5. Billion Slave-Labor Deal Only the Start”, kogumikus “*Jewish Bulletin*”, 12. detsember 1999, tsitaat *Jewish Telegraphic Agency*’lt.
74. Raul Hilberg, “*The Destruction*”, V, III köide, lisa B.
75. Viidates Friedlanderile, seadsin ma intervjuus ajalehele “*Die Berliner Zeitung*” kahtluse alla Nõudmiste Konverentsi nimetatud arvu 135 000. Konverents väitis vastu, et see arv “põhineb kõige paremate ja väärikamate allikate andmetele ja on seetõttu tõenäoline”, kuid ei ole kunagi nimetanud mitte ainsatki allikat (minu interjuu “*Die Ausbeutung jüdischen Leidens*” ajalehes “*Die Berliner Zeitung*”, 29-30. jaanuar 2000; Konverentsi vastus avaldati samas ajalehes 1. veebruaril 2000). Minu kriitikale vastates väitis Konverentsi esindaja ajalehes “*Der Tagesspiegel*”, et sõja elasid üle ligikaudu 700 000 juuti, keda oli kasutatud orjatööl, neist 350-400 tuhat asusid Reichi territooriumil ja 300 000 laagrites või teistes kohtades. Nõudmise näidata ära teaduslikud allikad lükkas Konverents tagasi. Piisab, kui öelda, et nimetatud arvudel pole midagi ühist selleteemalistes teaduslikes töodes avaldatud arvudega (Eva Schweitzer, “Hüvitused orjatöö eest”, “*Der Tagesspiegel*”, 6. märts 2000. aastal).
76. “Ajaloos pole varem kunagi,” märgib Hilberg, “inimesi hävitatud nagu konveieril.” (“*The Destruction*”, V, III 863). Sel teemal loe veel Zygmunt Bauman, “Holokausti kaasaegsus”.
77. Guttenplan, “*Holocaust on Trial*” (Hilberg). *Conference of Jewish Material Claims Against Germany*, “*Position Paper – Slave-Labor*”, 15. juuni 1999.
78. “Me mõistame hukka Süüria holokausti eitamise”, “*The New York Times*”, 9. veebruar 2000. Tõestamiseks “antisemitismi tõusu” Euroopas, viitab David Harris AJK-st paljude küsitletute nõusolekuga küsitluslehe ühe teesiga: “Juudid ekspluateerivad mälestust juutide hävitamisest natside poolt oma isiklikes huvides.” Lisaks viitas ta “äärmiselt negatiivsele informatsioonile Juutide Materiaalsete Nõudmiste Konverentsi tegevusest reas Saksamaa ajalehtedes, mis kajastasid orja- ja sunnitöö eest kompensatsiooni maksmise läbirääkimisi. Paljudes avaldatud

materjalides laimati Konverentsi ja enamikku tema advokaate kui ahneid ja egoistlikke inimesi, aga juhtivates ajalehtedes korraldati veider diskussioon teemal, kas tõepoolest nii palju juute ellu jäi nagu väidab Nõudmiste Konverents.” (Kuulamine Senati väliskomisjonis 5. aprillil 2000. aastal) Tegelikult ei ole Saksamaal seda teemat peaaegu võimalik arutada. Kuigi viimaks murdis tabu liberaalne “*Die Berliner Zeitung*”, kutsus ajalehe väljaandja Martin Sueskindi ja USA korrespondendi Stefan Elfenbeini mehisus esile vaid nõrga vastukaja Saksamaa massiteabevahendites, sest Nõudmiste Konverents rakendas juriidilisi meetmeid ja osutas igati moraalset survet. Saksamaal kardetakse üldse juute avalikult kritiseerida.

79. Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 11. detsembril 1996. aastal. J.D.Bindenagel (toimetaja), “*Proceedings, Washington Conference on Holocaust-Era Assets: 30 November – 3 December 1998*”, *US Government Printing Office: Washington, DC*, lk 687, 700-701, 706.
80. Esindajatekoja väliskomisjoni kuulamine 6. augustil 1998. aastal. J.D.Bindenagel (toimetaja), “*Proceedings, Washington Conference on Holocaust-Era Asset*”, lk 433. Joan Gralia, “*Poland Tries to Get Holocaust Lawsuit Dismissed*”, agentuur *Reuters*, 23. detsember 1999. Eric J. Greenberg, “*Polish Restitution Plan Slammed*”, “*Jewish Week*”, 14. jaanuar 2000. “*Poland Limits WWII Compensation Plan*”, “*Newsday*”, 6. jaanuar 2000.
81. Kohtuasi “*Theo Grabb ja teised versus Poola Vabariik*” (USA New Yorgi idaringkonnakohus, 18. juuni 1999). (Kollektiivse hagi esitasid Edward E. Klein ja Mel Urbach; viimane osales ka eelnevates konfliktides Šveitsi ja Saksamaaga. 2. märtsil esitatud ja muudetud hagiga ühinesid veel paar advokaati, kuid selles puudusid mõned tõsised süüdistused sõjajärgsete Poola valitsuste vastu.) Edasi on ära toodud veel kaks allikat. Esimesena tsiteeritud tekst on võetud 23. novembril 1999. aastal vastu võetud resolutsioonist, teise allika tekst pärineb avaldusest ajakirjandusele ja kirjast, mis on dateeritud 13. oktoobriga 1999. aastal.

82. Senati pangandus, elamuehituse ja kommunaalküsimuste komisjoni kuulamine 23. aprillil 1996. aastal.
83. Esindajatekoja väliskomisjoni kuulamine 6. augustil 1998. aastal.
84. Samad kuulamised.
85. Samad kuulamised. Eizenstat on praegu Ameerika Juutide Komitee auviitsepresident, oli AJK Ameerika juutide Iisraeliga sidemete arendamise instituudi esimene esimees.
86. Samad kuulamised.
87. Sergio Karas, "*Unsettled Accounts*", ajakiri "*Globe and Mail*", 1. september 1998. Stuart Eizenstat, "*Remarks*", kogumik "*Conference on Jewish Material Claims Against Germany and Austria Annual Meeting*", New York, 14. juuli 1999. Tom Sawicki, "*6,000 Witnesses*", ajaleht "*Jerusalem Repor*", 5. mail 1994.
88. Bindenagel, "*Washington Conference on Holocaust-Era Assets*", lk 146. Michael Arnold, "*Israeli Teens Frolic With Strippers After Auschwitz visit*", ajaleht "*Forward*", 26. november 1999. Manhattanilt pärit Kongressi liige Carolyn Maloney teatas uhkusega Esindajatekoja panganduskomisjonile enda esitatud projektist, mis "võimaldab haridusministeeriumi kaudu subsideerida organisatsioone, kes tegelevad holokaustiga, et välja õpetada õpetajaid, aga koolidel ja kogukondadel omandada materjale, et parandada kasvatustööd holokausti eeskujul". Olles linna esindaja, kus ühiskondlikul koolisüsteemil teatavasti on puudus õpetajatest ja õpikutest, soovib proua Maloney suunata haridusministeeriumi niigi napid vahendid teiste eesmärkide saavutamiseks. (Esindajatekoja pangandus- ja finantsteenuste komisjoni kuulamine 9. veebruaril 2000. aastal.)
89. Zweig, "*German Reparations and the Jewish World*", lk 118. Goldman oli Ülemaailmse Juudi Kongressi asutaja ja Nõudmiste Konverentsi esimene president.
90. Marilyn Henry, "*International Holocaust Education Conference Begins*", ajalehes "*Jerusalem Post*", 26. jaanuar 2000. Marilyn Henry, "*PM: We Have No Moral Obligation to Refugees*", ajaleht

“*Jerusalem Post*”, 27. jaanuar 2000. Marilyn Henry, “*Holocaust Must Be Seared in Collective Memory*”, ajalehes “*Jerusalem Post*”, 30. jaanuar 2000.

91. Nõudmiste Konverents, “*Guide to Compensation and Restitution of Holocaust Survivors*” (New York). Vincent “*Hitlers’ Silent Partners*”, lk 302 (“sundvõõrandamine”), võrdle 308-309. Ralf Eibl, “*Die Jewish Claims Conference rings um ihren Leumund. Nachkommen jüdischer Sklaven...*”, “*Die Welt*”, 8. märts 2000. USA-s on tööstuse teema, mis tegeleb holokausti eest kompensatsiooni väljapressimisega, tabu. Näiteks blokeerib internetisait www2.h-net.msu.edu kriitilised märkused isegi siis, kui neid kinnitavad suur hulk dokumente (ma võin viidata isiklikule kirjavahetusele juhatuse liikme Richard S. Levyga 19-21. novembrist 1999. aastast).
92. Ilan Pappé, “*The Making of the Arab-Israel Conflict, 1947-1951*”, London, 1992, lk 268.
93. Clinton Bailey, “*Holocaust Funds to Palestinians May Meet Some Cost of Compensation*”, ajalehes “*International Herald Tribune*”; kordustrükk ajalehest “*Jordan Times*”, 20. juuni 1999.
94. Elli Wohlgeleit, “*WJC: Austria Holding \$ 10 b. In Holocaust Victim’s Assets*”, ajalehes “*Jerusalem Post*”, 14. märts 2000. Oma järgnevas esinemises Kongressis rõhutas Singer tõestamata süüdistusi Austria vastu, kuid vaikis tagasihoidlikult süüdistustest USA vastu. (USA Senati väliskomisjoni kuulamine 6. aprillil 2000.)

Kokkuvõte

1. Adam Hochschild, “*King Leopold’s Ghost*”, Boston, 1998.
2. Elie Wiesel, “*Against Silence*”, III köide, lk 190. Võrdle I köide, lk 186.
3. Peter Novick, “*The Holocaust*”, lk 230-231.
4. “*The New York Times*”, 25. mai 1999.
5. Peter Novick, “*The Holocaust*”, lk 15.

6. John Toland, "*Adolf Hitler*", New York, 1976, lk 702. Joachim Fest "*Hitler*", New York, 1975, lk 214, 650. Vaata ka Norman Finkelstein "*Image and Reality*", 4. ptk.
7. Vt nt Stefan Kühl, "*The Nazi Connection*", Oxford, 1994.
8. Vt nt Leon F. Litwacki raamatut "Häda mõistusega" ("*Trouble in Mind*"), New York, 1998, eriti 5-6 ptk. Kiidetud Lääne traditsioon oli tihedalt läbi põimitud natsliku ideoloogiaga. Et õigustada invaliidide tapmist "lõpliku lahenduse" eeskujul, kasutasid natslikud arstid terminit "elud, mis eluks pole vajalikud". Dialogis "Gorgias" kirjutab Platon: "Ma ei saa tunnistada väärtuslikuks elu, kui inimese keha on õudses olukorras." "Vabariigis" kiidab Platon heaks laste tapmise, kellel on vördjalikkuse tunnuseid. Sellega võiks võrrelda Hitleri suhtumist sündimuse kontrolli, mida ta põhjendab oma raamatus "*Mein Kampf*" asjaoluga, et see meede ennetab loomulikku valikut ja veel sellega, et varem oli seda põhjendanud Rousseau oma arutluses ebavõrdsuse päritolust. Õige pea pärast Teise maailmasõja lõppu kirjutab Hannah Arendt: "Lääne ajaloo maa-alune vool kerkis lõpuks pinnale ja surus meie pärandi väärikad küljed kõrvale". ("Totalitarismi päritolu", IX ptk)
9. Vt nt Edward Herman ja Noam Chomsky "*The Political Economy of Human Rights*", I köide: "*The Washington Connection and Third World Fascism*", Boston, 1979, lk 129-204.
10. "*Response*", märts 1983 ja jaanuar 1986.
11. Noam Chomsky, "*Turning the Tide*", Boston, 1985, lk 36. (Wieselit tsiteeritakse intervjuu järgi, mille ta andis heebrea ajakirjandusele.) Michael Berenbaum, "*World Must Know*", lk 3.
12. Sander Thoenes, "*Martial Law – Habibie's last card*", "*The Financial Times*", 8. september 1999.
13. Peter Novick, "*The Holocaust*", lk 255.
14. Vt nt Geoff Simons, "*The Scourging of Iraq*", New York, 1998.
15. Peter Novick, "*The Holocaust*", lk 14, 244.
16. Vt Chaumont, "*La concurrence*", lk 316-318.

17. Vt nt Carl N. Degler, *"In Search of Human Nature"*, Oxford, 1991, lk 148.
18. John Stuart Mill, *"On the Subjection of Women"*, Cambridge, 1991, lk 148.
19. Mitte vähem vastik ei ole natside poolt juutide massilise hävitamise kasutamine üksnes selleks, et tõestada selle unikaalsust nagu pakub Michael Berenbaum. (*"After Tragedy"*, lk 29)
20. Zuckerman, *"A Surplus of Memory"*, lk 210.
21. Antud juhul viitan ma nii nõndanimetatud ajaloolaste vaidlusele kui ka avalikule kirjavahetusele Saul Friedlanderi ja Martin Broszato vahel. Mõlemal juhul keerles vaidlus selle ümber, kas natside kuritegedel oli absoluutne või suhteline iseloom. Näiteks võiks olla võrdlus Gulagiga. (Vaata Peter Baldwin (toimetaja), *"Reworking the Past"*; Richard J. Evans, *"In Hitler's Shadow"*, New York, 1989; James Knowlton ja Truett Cates, *"Forever in the Shadow of Hitler"*, Atlantic Highlands, NJ, 1993; Aharon Weiss (väljaandja), *"Yad Vashem Studies XIX"*, Jerusalem, 1998.

Aktuaalne lisa saksakeelsele väljaandele ("Die Holocaust-Industrie")

1. Selle ja järgnevate lõikude kohta loe Joan Gralla, *"Holocaust Foundation Set for Restitution Funds"*, *Reuters*, 22. august 2000; Michael J. Jordan, *"Spending Restitution Money Pits Survivors Against Groups"*, *Jewish Telegraphic Agency*, 29. august 2000; NAHOS (perioodiline väljaanne *"National Association of Jewish Child Holocaust Survivors"*), 1 september. 2000, ja 6. oktoober 2000; Marilyn Henry, *"Proposed Foundation for Jewish people Has Ni Cash"*, ajaleht *"Jerusalem Post"*, 8. september 2000; Joan Gralla, *"Battle Brews Over Holocaust Compensation"*, *Reuters*, 11. september 2000; Shlomo Shamir, *"Government to Set Up New Fund for Holocaust Payments"*, *"Haa'retz"*, 12. september 2000; Yair Sheleg, *"Burg Honored at Controversial NY Dinner"*, *"Haa'retz"*, 12. september 2000; E. J. Kessler, *"Hillary the*

Holocaust Heroine?", ajaleht "The New York Post", 12. september 2000; Melissa Radler, "Survivors Get Most of Cash in Shoah Fund", ajaleht "Forward", 17. september 2000; "The WJC Defends Event Panned by Commentary", ajalehes "Jewish Post", 20 september 2000.

2. Clintoni esinemist Bronfmani korraldatud galaõhtul levitas USA Riigidepartemangu rahvusvaheliste informatsiooniprogrammide büroo ().
3. Selle plaani töötas välja Yehuda Gribetz, New Yorgi Juudi Kogukondade Nõukogu president ja praegune New Yorgi Juudi Pärandi Muuseumi – holocausti elava memoriaali juhatuse liige. "Erivolnikuks" määras teda New Yorgi põhjapiirkonna kohtunik Korman, kes oli kohtu esimeheks, kui vaadati läbi kollektiivset hagi Šveitsi vastu. Selle plaani täielikku teksti loe .
4. Burt Neuborne'i arvamus on Gribetzi plaani lisas. Neuborne'ile kui peamisele konsultandile tehti ülesandeks välja töötada "juriidilised teooriad", mida holokaustitööstus kasutas konfliktis Šveitsiga.
5. Radler, "Survivors Get Most of Cash in Shoah Fund".
6. Tähelepanuväärne on, et natside poolt juutide massilise hävitamise küsimuse tähtsaim autoriteet Raul Hilberg süüdistas avalikult Ülemaailmset Juutide Kongressi šveitslastelt raha väljapressimises. "Esimest korda ajaloos kasutasid juudid relva, mida ei saa nimetada muuks kui väljapressimiseks. Burt Neuborne, kes oli märgatavalt erutatud väljapressimise süüdistusest ("Paljud püüavad kokkuleppega saavutatud seaduslikke makseid kujutada väljapressimisena."), nõudis oma avalduses, mis pidi toetama taotlust, et kohtunik Korman, täites oma kohust, kiidaks heaks kokkulepe Šveitsiga.
7. "In re Holocaust Victim Assets Litigation", S. 19 (Korman).
8. Burt Neuborne, "Memorandum of Law Submitted By Plaintiffs in Response to Expert Submissions Filed By Legal Academics Retained By Defendants", (United States District Court for Eastern District of New York, 16. juuni 1997, S. 68 (vaata ka S 62-64). Edasi: Neuborne ekspertiis.

9. Selle kohta, et lõplik kokkulepe ei näinud ette raha tagastamist, vaata Gribetzi plaani, lk 12, märkus 18: "Tuleb kindlaks määrata, et mitte ühtegi kompensatsiooni osa summast 1,25 miljardit dollarit ei tagastata süüdistatavatele pankadele või teistele Šveitsi ametiasutustele."
10. Gribetzi plaan, lk 11 ("otsustav tähendus"), lk 13-14, 93, 101-104.
11. Neuborne'i ekspertiis, lk 3, 6-7, 11-12, 28-31, 34-35, 43, 47-48. Ekspertiisis märgitakse, et juriidilisi süüdistusi saab Šveitsi pankadele esitada üksnes juhul, kui nad "teadlikult" teenisid kasumit natside poolt röövitud rikkustelt. "Kui tehakse kindlaks, et süüdistatavad pangad polnud sellest teadlikud, ei saa süüdistatavate tegevus olla põhjuseks pretensioonile, et ebaseaduslik kasum tagastatakse." (lk 34)
12. Viited Gribetzi plaani konkreetsetele punktidele.
13. Gribetzi plaan, lisa J ("Põgenike klass", lk J-26, märkus 85). Kokku langeb informatsioon, et selle valdkonna juhtiva autoriteedi Seymour Rubini väitel "võttis Šveits, arvestades proportsionaalselt riigi rahvaarvu, vastu palju rohkem põgenikke kui mis tahes teine riik, vastupidi USA-le, kes mitte üksi et keelas sissesõidu põgenikele "*St. Louisilt*", vaid süstemaatiliselt keeldus täitmast isegi niigi pisikesi immigratsioonikvoote". (lk 1-5) Ajakirjas "*Nation*" avaldatud kirjas teatas Burt Neuborne, et põgenikud, kellele Teise maailmasõja ajal keelduti andmast sissesõiduvõidet Šveitsi, saavad täna kompensatsiooni ja kurtis: "Ma sooviksin ainult, et ka USA suhtes rakendatakse samasuguseid sanktsioone, sest ka nemad keeldusid vastu võtmast inimesi, kes paaniliselt põgenesid päästisid end natsliku tagakiusamise eest." (5. oktoobril 2000. aastal) Mis siis peale silmakirjalikkuse ja arguse veel võis segada holokaustitööstuse peanõunikul esitada sellelaadseid pretensioone?
14. Gribetzi plaan, lk 89. Tsitaat on võetud Kormani eesistumisel tehtud kohtuotsusest, mis lõplikult kiitis heaks kompensatsioonide maksmise kokkuleppe.
- 15 -17. Viited Gribetzi plaani konkreetsetele punktidele.

18. "Ukeles Associates Inc", dokument nr 3 (revideeritud), "Projection of the Population of Victims of Nazi Persecution, 2000-2040" (31. mail 2000).
19. Gribetzi plaan, lk 8, Lisa S, lk S-8, lisa E (kompensatsioonid holokausti eest), lk E-89 ja E-90, märkus 282. Arv 250 000 võeti aluseks siis, kui jaotati raha "Puudustkannatavate Holokausti Ohvrite Erifondist", mille šveitslased olid moodustanud 1997. aasta veebruaris.
20. Gribetzi plaan, lisa S, lk S-7, tabel 3. Selles osas on kokkuvõttes öeldud, et "endises Nõukogude Liidus elab suhteliselt vähe inimesi, kes on üle elanud koonduslaagri, geto või töölaagri". (Lisa E, lk E-56, märkus 150)
21. 22. Viited Gribetzi plaani konkreetsetele punktidele.
23. Steve Paulsson, "Re: Survivor Article", internet
<http://H-HolocaustN-Net.MSU.EDU> (28. september 2000).
24. Gribetzi plaan, lk 135. Peab arvestama, et Gribtzi plaanis on ka holokausti üleelanute arv selle sõna tegelikus tähenduses radikaalselt suurendatud. Plaanis nenditakse, et ligikaudu 170 000 endist juudi orja saavad käesoleval ajal Saksamaalt pensioni (Gribetzi plaan, Lisa N, Klass I – orjatöö, lk N 5-6). Arvestatakse, et vaid üks neljast juudist, keda kasutati sunnitöödel, saab Saksamaalt pensioni. Sel kombel suureneb täna veel elus olevate endiste juudi orjade arv ligikaudu 700 tuhandele, aga sunnitööl kasutatud juutide arv oli sõja lõpuhetkel umbkaudu 2 800 000. Teadus lähtub tavaliselt sellest, et sõja lõppedes oli neid elus ligikaudu 100 000, kellest käesoleval ajal on elus ehk paar-kümmend tuhat inimest.
25. Gribetzi plaan, lk 7, 25-27, 83-84, 118-119, 138-139, 149, 154, aga samuti "Holokausti eest kompensatsiooni maksmise peamiste kompensatsiooniprogrammide kokkuvõte". Varem öeldule lisaks õigustab plaan niisugust jaotamist tautoloogia abil "kaasaegsete demograafiliste andmetega, sest juutidest ohvrid moodustavad ellujäänute "ohvrite või natslike tagakiusamiste eesmärkide" hulgas enamuse, "vastavalt kompensatsioonide kokkuleppe määrat-

lusele (lk 119). Juudid moodustavad enamiku üksnes seetõttu, et kategooria “ohvrid või eesmärgid” määratleti just seda silmas pidades.

26. Gribetzi plaan, lk 15. Täpselt sama kordub lk 98-99.

27. Volckeri komisjon soovitas avaldada ligikaudu 25 000 arve omaniku nimed, keda võis kõige tõenäolisemalt arvata, et nad on seotud natsliku tagakiusu ohvritega. Sellise 10 000 arve “tänane võrdeline maksumus”, mille kohta on olemas mingi informatsioon, ulatub 150-230 miljoni dollarini. Kui see hinnang ümber arvestada 25 000 arvele, siis saab kokku 375 575 miljonit dollarit. Tribunali nõudluste väljaselgitamise eelnevate kogemuste põhjal on selgunud, et vaid pool 25 000 arvest osutuvad nõudlused õigustatuiks, aga pool sellest rahast oleks 188-288 miljonit dollarit. Lisaks sisaldab 25 000 arve nimekiri enamjaolt mitte väljanõudmata, vaid suletud arveid, mis puudutavad holokausti ohvreid. Volckeri komisjon tuli järeldusele, et “ei ole mingit tõestust kooskõlastatud jõupingutustest, mis oleks suunatud natsliku tagakiusu ohvrite varanduse eraldamisele õigustamata eesmärkideks”. Vastavalt sellele võib täie õigusega eeldada, et peaaegu kõik suletud arved suleti arvete omanike endi, nende järeltulijate või seaduslikult volitatute poolt ja et tribunal tunnistab ainult väheseid nõudlusi nendele suletud arvetele. Üldine summa 25 000 arvele tuleb seetõttu mitte väiksem kui 188-288 miljonit dollarit, kui lähtuda sellest, et kõik arved on välja nõudmata ja pool nõudlustest nendele on seaduslikud (viited Gribetzi plaanile ja Volckeri sõltumatu komisjoni aruandele).

28. Plaan näeb ka ette, et järelejäänud 800 miljoni dollari jagamine võib alata alles siis, kui on läbi töötatud kõik 25 000 arvet puudutavad nõudlused. Tribunalil kulus kolm aastat, et läbi vaadata 10 000 nõudlust eelneva 5 600 Šveitsi arvest koosnevas nimekirjas. Plaanis öeldakse, et 25 000 arvele tuleb tõenäoliselt üle 80 000 nõudluse. Lisaks sellele näeb plaan ette, et kõiki nõudlusi kontrollitakse mitte üksi avaldatud 25 000 arve nimekirja järgi, vaid ka miljonite teiste Šveitsis asuvate arvete nimekirjade järgi, millel holokausti ohvritega ei ole ilmselgelt mingit seost. Isegi siis, kui tribunal töötaks ilma vaheaegadeta, kuluks aastaid, enne kui ta töö

lõpetab (Gribetzi plaan, lk 91, 94, märkus 299, lk 105-106, märkus 126). Kui arvestamata jätta holokausti ohvrid, kellel on väljanõudmata arveid, siis näeb plaan ette üksnes segaseid ja piiratud meetmeid pärijate kasuks (lk 18-20 ja lisa D "Pärijad").

30. 31. Viited Gribetzi plaani konkreetsetele punktidele.

32. Gribetzi plaan, lk 18, 27, 116, lisa S, lk S-10, lisa 3 Lisale S, lk 1. ("Esialgused ankeedid" jagati natsliku tagakiusu ohvritele ja eesmärkidele pärast seda, kui kohtunik Korman kiitis heaks kokkuleppe Šveitsiga). Raul Hilberg, kes lapsepõlves põgenes koos vanematega Austriast, mõistis hukka holokaustitööstuse kõrgendatud nõudmised Šveitsi pankadele. Ühes oma hiljutises intervjuus ta meenutas: "Juudid olid 1930. aastatel vaesed. Minu perekond kuulus keskklassi hulka, kuid meil ei olnud pangaarvet Austrias, rääkimata juba Šveitsist." (*Die Berliner Zeitung*, 4. september 2000).

33. 34. Viited Gribetzi plaani konkreetsetele punktidele.